

UDK: 378(497.13):331
Pregledni rad

**IZVJEŠTAJ O EKONOMSKO-FINANCIJSKIM ODNOSAJIMA
IZMEĐU KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG FAKULTETA U
ZAGREBU
I NJEGOVIH INSTITUTA**

Povijest opstanka Fakulteta od 1952.

Tomislav J. ŠAGI-BUNIĆ, Zagreb

I. Fakultet u ovaj čas ima slijedeće Institute: *Ketehetski institut*, *Institut za crkvenu glazbu*, *Institut za teološku kulturu laika*, *Institut za crkvenu povijest* i *Hrvatski mariološki institut*. Neposredno pred formiranjem – u smislu člana §§ 1–2 i člana 105 Statuta Fakulteta – stoji *Institut za biblijski pastoral*. Biskupska konferencija je već odobrila njegovo osnivanje, i već je izrađen nacrt njegova Statuta koji sada treba doći na diskusiju pred Fakultetsko vijeće. Više puta je navješćivano osnivanje *Ekumenskog instituta*, kao i osnivanje *Pastoralno-sociološkog instituta*. Briga oko osnivanja ovog posljednjeg sada je skinuta s leđa Fakulteta jer je Biskupska konferencija pristupila k ostvarivanju toga bez povezivanja s Fakultetom.

Osnovna norma koja regulira ekonomsko-financijske odnose Institutâ prema Fakultetu te je pravna baza za faktično uzdržavanje Institutâ, nalazi se u članu 119 Statuta Fakulteta, a glasi ovako: »Instituti Fakulteta u pravilu su u gospodarsko-novčanim stvarima autonomni«. Statut je »ad tempus experimenti gratis« odobren od Sv. Kongregacije *pro institutione catholica* dne 8. ožujka 1974.

Ta je *financijska autonomija*, po kojoj se svaki Institut sam brine za svoje financiranje i ne može pasti na teret Fakultetu, bila osnovni aksiom kod osnivanja svakog pojedinog Instituta. Inače Fakultet, u svojoj nemogućoj financijskoj situaciji, ne bi uopće bio mogao pristupiti k osnivanju bilo kojeg Instituta, makar kako se osjećala potreba za osnivanjem i makar kako se u ono vrijeme mislilo da je nešto takvo u onoj konkretnoj situaciji moguće jedino kao proširenje postojećeg Fakulteta.

---

* Ovaj je elaborat napisan 27. VII. 1978. u povodu upućivanja preuzv. biskupa mons. Josipa dra Lacha da obavi »Pregled računskog knjigovodstva na Fakultetu« (10. VI. 1976), ali i u vidu razjašnjenja nekih drugih pitanja, a rađen je sa željom da bude višestranu koristan. TŠB.

Evo kako je ta financijska autonomija izgledala u praksi:

a) KATEHETSKI INSTITUT. Taj je institut prvi osnovan, najprije u obliku jednogodišnjeg katehetskog tečaja za spremanje katehistica. Ponuka je došla od BK g. 1960, a Katehetski tečaj je počeo radom ak. g.1961/62. G. 1964. tečaj postaje dvogodišnji. Institut se u cijelosti još nije zaokruženo razvio, ali se treba smatrati osnovanim od 26. lipnja 1961. Od te godine on neprekidno djeluje na razini svoga prvog stupnja. U svoj privremeno odobreni Pravilnik nije unio nikakvih normi o financiranju, ali se neprekidno od početka sam financirao pomoću školarine i eventualnih darova. Na zahtjev Fakultetskog vijeća morao je mjesečno davati Fakultetu svoj novčani prilog za čišćenje prostorija jer je držao školu u fakultetskim prostorijama. Na I. redovnoj sjednici Fakultetskog vijeća dne 2. listopada 1964. bilo je zaključeno: »Nadalje treba Institutima skrenuti pažnju na to, da redovito davaju svoj novčani prilog za čišćenje prostorija«. Na III. redovnoj sjednici iste godine, tj. dne 19. prosinca 1964. bilo je određeno da taj mjesečni prilog za čistačicu Katehetskog instituta iznosi 2000.– dinara. (Institut za crkvenu glazbu morao je doprinosti mjesečno 5000.– din, a sam Fakultet 7000.–; ukupnu svotu od 14000.– predavao je čistačici Fakultet). Kad se Katehetski institut razvije onako kako je okvirno zacrtano u Statutu Fakulteta član 106, tj. da obavlja znanstvena istraživanja, i da formira stručne katehete s titulom magistra (licencijata) – a BK je tražila da se Katehetski institut razvije do te visine – onda sigurno neće moći postojati s financijskim osloncem na same školarine; no to je stvar budućnosti – ozbiljne doduše i hitne, pa to treba imati u vidu.

b) INSTITUT ZA CRKVENU GLAZBU. Osnovan je po analogiji s Katehetskim institutom na IV. redovnoj sjednici Fak. vijeća dne 25. siječnja 1963, a na temelju zaključka Biskupskih konferencija stvorenog u Zagrebu dne 13. rujna 1962. i saopćenog Fakultetu dopisom Predsjedništva BK od 24. siječnja 1963. pod br. 5/BK (naš broj 22/63). Bisk. konferencije su zaključile »da se u okviru toga Bogoslovnog fakulteta osnuje Institut za crkvenu glazbu«, pa se Dekanat moli »da ovaj zaključak prihvati i da u okviru samog Fakulteta osnuje rečeni Institut kao što je to već učinjeno s Katehetskim institutom«. Ovaj je Institut razrađenije i zaokružnije krenuo odmah od početka, tako da on već 15. lipnja 1963. dobiva trajnu potvrdu svoga Pravilnika (Statuta) od Velikog kancelara Fakulteta dra Franje Šepera, nadbiskupa zagrebačkog i predsjednika BKJ (pod brojem 9/K/63). Institut je otvoren dne 25. rujna 1963. Veliki kancelar nadbiskup Šeper posebnim je pismom Dekanatu pozdravio otvaranje i početak rada Instituta za crkvenu glazbu (br. 15/K od 15. IX. 1963) gledajući u tome »utjecaj Providnosti Božje i prve plodove nastojanja, da se i pomoću ovog Instituta počnu što prije i što temeljitije ostvarivati zaključci Koncila o svetoj liturgiji i liturgijskoj glazbi«.

Po naravi stvari, ICG nije mogao svoje uzdržavanje nikako osloniti na samu školarinu. Stoga je ekonomsko-financijska problematika kod njega odmah od početka jasnije u prvom planu. Već u dopisu Predsjedništva Biskupskih konferencija od 24. siječnja 1963. a koji je potpisao tadašnji tajnik BK mons. Alfred Pichler, biskup banjalučki, jasno se fiksira financijska baza za budući Institut: »Na istoj sjednici Biskupskih konferencija (tj. 13. rujna 1962. op. ŠB) odlučeno je da u materijalnom izdržavanju Glazbenog instituta sudjeluju svi Ordinarijati prema već izrađenom rasporedu.« Fakultet je, dakle, na svojoj IV. redovnoj sjednici 25. siječnja 1963. prišao k osnivanju Glazbenog instituta s oslanjanjem na to jasno i službeno obećanje BK.

Istim danom 25. siječnja 1963. datirana je okružnica Fakulteta biskupima i provincijalima u vezi s uzdržavanjem Fakulteta, pa se iz nje može jasno vidjeti kako se shvaćao odnos između Fakulteta i Instituta za crkvenu glazbu: to je naime u času kad Institut još nije otvoren i još počeo radom, pa mu Fakultet čini uslugu da mu sabere prvotnu novčanu bazu. U okružnici stoji: »Zato je već sada u mjesecu siječnju sastavljen budžet za 1963. godinu i to posebno za redovite fakultetske potrebe, a posebno za Institut za crkvenu glazbu, koji je otvoren na poticaj biskupskih konferencija i bit će uzdržavan dodatnim prinosima Ordinarijata i drugih prinosnika.« (Br. 24/63 od 5. siječnja 1963). Za ilustraciju razmjera citiram rečenicu iz primjerka okružnice koji je upravljen Franjevačkom provincijalatu Presv. Otkupitelja: »Za Vašu Provinciju predviđen je u 1963. godini doprinos za Fakultet u iznosu od 150.000.– dinara, a za Institut za crkvenu glazbu u iznosu od 15.000.– dinara«. Iz toga se primjerka ujedno vidi da su »drugi prinosnici« prvenstveno Redovi, jer piše za ICG da će biti »uzdržavan dodatnim prinosima Ordinarijata i Redova«. Pošto se Institut konstituirao, on je priloge za svoje uzdržavanje sam sabirao.

Jednako kao i Katehetski institut, morao je i Glazbeni institut plaćati Fakultetu prilog za plaćanje čistačice koji je bio relativno veći od onoga koji se zahtijevao od Katehetskog budući da je Glazbeni upotrebljavao više prostorija. G. 1964. novčani prilog Glazbenog instituta za čistačicu iznosio je 5000.– dinara (Fakultet je davao 7000.–, a Katehetski 2000.–), a tijekom godina se to povisivalo.

U odobrenom Pravilniku ICG (g. 1963) u vezi s ekonomskim se pitanjima utvrđuje da Predstojnik Instituta putem Fakultetskog vijeća šalje trogodišnje izvještaje Velikom kancelaru također o »novčanom poslovanju« (čl. 10, t. 4); da »novčano poslovanje« vodi Tajnik Instituta (čl. 21 § 2 t. 5), 5 članova je posebno posvećeno »ekonomskim pitanjima«. (To su članovi 61–65). Kao izvori za financiranje Instituta navodi se slijedeće: *poseban razmjeran udio prinosnika koji već sudjeluju pri izdržavanju Fakulteta, školarina slušača te stalan udio vrhovnih poglavarstava redova* kojima pripadaju pojedini slušači (čl. 63 tt. 1–3). Fiksirano je da se Institut služi postojećim inventarom Fakulteta, ali i predmetima koje je sam nabavio isključivo za svoju upotrebu (glazbala, muzikalije i sl.) (čl. 65), čime dolazi do izražaja financijska autonomija Instituta: on nabavlja sebi stvari koje per se mogu biti i goleme vrijednosti, a nije nigdje normirano da bi za potrošnju određene svote trebao placet – recimo – Dekana Fakulteta ili Fakultetskog vijeća: Institut ima svoja sredstva i s njima samostalno raspolaže.

Prvi Predstojnik Instituta za crkvenu glazbu M⁰ Albe Vidaković bio je ujedno član Fakultetskog vijeća, ali se u Pravilniku ICG ne predviđa da bi on trebao biti profesor Fakulteta (kao što se na primjer u nacrtu Pravilnika Katehetskog instituta predviđa da »Predstojnik Instituta treba da bude po mogućnosti habilitirani docent koji predaje katehetiku« na Fakultetu, čl. 6), nego se u ovom Pravilniku ICG–a samo propisuje da »Predstojnika imenuje na prijedlog Fakultetskog vijeća Veliki kancelar« (čl. 8 § 1). Kad je prof. Vidaković iznenada umro, Fakultetsko je vijeće izabralo maestra Anđelka Milanovića da zauzme mjesto Vidakovićevo i na Fakultetu i na glazbenom institutu. U vezi s tim postavljanjem, i s traženjem Velikog kancelara da se na zahtjev Milanovićeve provincijske uprave preciziraju njegove prinadležnosti, u zapisniku I. redovne sjednice Fakultetskog vijeća od 2. X. 1964. stoji zapisano da »dekan izvješćuje da će M⁰ Milanović stalno primati od Instituta 16.000.– dinara mjesečno. Osim toga dobivat će po satovima predavanja

honorar od 500 dinara. *Fakultet će ga za svoja predavanja tretirati kao i ostale nastavnike.*«

c) INSTITUT ZA TEOLOŠKU KULTURU LAIKA. Budući da su fakultetske prostorije bile zauzete u popodnevnom satima od Glazbenog i Katehetskog instituta, ali i iz drugih razloga, nije se kod osnivanja ovog Instituta pomišljalo da bi se njegova nastava održavala u fakultetskim prostorijama. Tako je na neki način, čini se, kod osnivanja toga Instituta najvažniji problem bio naći i dobiti na uporabu prikladnu prostoriju. Na IV. redovnoj sjednici Fakultetskog vijeća dne 23. ožujka 1968. rečeno je da se traže prostorije za taj Institut. Na V. sjednici dne 9. svibnja 1968. saznaje se da je preuzv. biskup Kuharić saopćio da je kardinal Franjo Šeper odobrio za taj Institut prostorije u prizemlju nadbiskupskog dvora. Na VI. redovnoj sjednici Vijeća dne 30. svibnja 1968. Institut se konačno osniva, na prijedlog dekana dra Kuničića izabire se I. njegov pročelnik dr Josip Turčinović kojemu se daje u zadatak da do jeseni načini provizorni nacrt Statuta. Dr Turčinović je na prvoj redovnoj sjednici 28. IX. 1968. podnio »Nacrt za privremeni Statut Instituta za religioznu kulturu laika«, i Vijeće je na toj sjednici odlučilo da »Statut i program se načelno prihvaćaju«, s time da će se detalji iskristalizirati tijekom rada i stjecanjem iskustava. U tom privremenom Statutu Instituta za teološku kulturu laika ima o financijskoj strani jedva nešto, ali upravo toliko da se jasno vidi da je Institut od početka bio jasno zamišljen kao financijski sasvim autonoman, jer se u § 9 toga Statuta kaže da se institutski »Blagajnik brine za materijalnu opskrbu Instituta i o tome vodi knjigovodstvo. Na kraju svake školske godine podnosi pismeni izvještaj o poslovanju *Vijeću Instituta*«. Nikakav izvještaj o izričito materijalnim stvarima nije predviđen da se podnosi Fakultetu. Jedino se predviđa da Predstojnik toga Instituta »na kraju svake školske godine podnosi nadležnoj oblasti pismeni izvještaj o radu Instituta« (čl. 7). Ta je »nadležna oblast« u stvari bio Fakultet, jer je Institut u pravilu njemu podnosio godišnji izvještaj o radu, a Dekanat je to onda uklapao u opći izvještaj o radu koji se podnosi Velikom kancelaru.

Financijska autonomija prema Fakultetu očituje se i u § 12: »... imovina, nakon podmirenih dugova, pripada Rkt Bogoslovskom fakultetu u Zagrebu koji je ima upotrijebiti za ciljeve kojima je služio Institut«.

Institut za teološku kulturu laika uzdržavao se školarinom i prinosima nekih darovatelja, ali bez da bi se određeni darovatelji bili obvezali na redovit doprinos.

d) INSTITUT ZA CRKVENU POVIJEST. Osnivanje toga Instituta se dulje vrijeme pripremalo. Fakultetsko je vijeće na izvanrednoj sjednici 22. ožujka 1975. usvojilo njegov Statut, a Veliki kancelar ga na to odobrio 26. svibnja iste godine 1975., pa je Institut ak. g. 1975/76. počeo s radom, ali se u potpunosti još nije oformio. Relativno opširno i prilično precizno normiraju se ekonomsko-financijska pitanja u Statutu Povijesnoga instituta. Iz toga je jasno vidljiva načelna financijska autonomija Instituta. Sredstva uzdržavanja Povijesnoga instituta opisana su u članu 5. Statuta gdje se kaže da se »institut izdržava: a) vlastitim radom, b) upisninom, c) prihodima od edicija, d) poklonima, e) dotacijama i zajmovima«. Fakultet nije predviđen kao obavezni izdržavatelj Instituta ili obavezni sudjelovatelj u izdržavanju; nije dakako ni isključen jer se Fakultet svakako može podrazumijevati u stavci e), dakako ako raspolaže sredstvima da može Institutu davati dotacije. Povijesni institut u članu 39. opisuje svoju vlastitu imovinu, a u članu 40. propisuje da u slučaju prestanka Instituta »cjelokupna njegova imovina postaje

vlasništvo Zagrebačke nadbiskupije»: ne spominje se Fakultet, imovina je shvaćena kao nešto sasvim nezavisno od Fakulteta, ni u kom slučaju ne pripada Fakultetu nego Zagrebačkoj nadbiskupiji. Imovinski je Povijesni institut vezan s Fakultetom utoliko što on »u znanstvenom i nastavnom radu koristi Fakultetskom knjižicom i njegovim tehničkim pomagalicama« (član 32 § 1), te što Predstojnik Instituta »predlaže Fakultetskom vijeću financijski plan Instituta i brine se za njegovo ostvarenje« (član 9 c) i što isti »Fakultetskom vijeću podnosi godišnji izvještaj o radu Instituta i *završni račun*« (čl. 9 d). Financijsko poslovanje Povijesnog instituta, međutim, i kontrola nad njim odvija se po unutarnjoj strukturiranosti samog Instituta: vrhovni arbitar je skupština Instituta, njoj podnosi blagajnik izvještaj o financijskom poslovanju (član 13 § 3), Vijeće Instituta predlaže Skupštini proračun (čl. 15 § 1 e) itd.

Povijesni institut je usko vezan s Fakultetom na razini pomoći koje može Fakultetu pružati u nastavi (usp. čl. 35 i 36), osobito s obzirom na specijalizaciju, i preko osobe Predstojnika Instituta koji je »pročelnik Katedre crkvene povijesti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu«, ali je po ovom Statutu financijski autonoman, on sam sebe izdržava.

A tako je dosad bilo i u praksi.

e) HRVATSKI MARIOLOŠKI INSTITUT. Osnivanje pokrenuto g. 1971. kao odjek VI. međunarodnog mariološkog kongresa u Zagrebu, Osnivački sabor prihvatio Pravila Hrvatskog mariološkog instituta dne 9. III. 1974. koja je onda odobrilo Fakultetsko vijeće i potvrdio Veliki kancelar te je HMI otpočeo s radom. Pravila HMI-a jasno normiraju financijsku autonomiju toga Instituta prema Fakultetu: »HMI sam se financira i ne potpada pod budžet Fakulteta. Uzdržava se dobrovoljnim priložima svojih članova i darovima dobročinitelja« (član 29). Tako je bilo u praksi.

f) INSTITUT ZA BIBLIJSKI PASTORAL. Osnivanje toga Instituta pokrenule su obje biblijske katedre na Fakultetu svojim prijedlogom Vijeću od 14. veljače 1975. Vijeće je tada prihvatilo tu inicijativu te izabralo i povjerenika dra Adalberta Rebića da zajedno s drugim bibličarima izradi Statut za taj Institut pa da se onda Institut i formira.

Biskupska konferencija je to odobrila.

Obje su Katedre sada predložile nacrt Statuta (=Pravila) da se na sjednici Fakultetskog vijeća prodiskutira. U tom nacrtu član 21. glasi: »Institut za biblijski pastoral se sam financira i ne potpada pod budžet Fakulteta. Uzdržava se dobrovoljnim priložima svojih članova, darovima dobročinitelja i eventualnim prihodima od izdavačke i druge djelatnosti«.

Postoje, dakle, među Institutima određene nijanse, ali za ekonomsko-financijske odnose njih svih s Fakultetom normativna je odredba Fakultetskog Statuta u članu 119: INSTITUTI FAKULTETA U PRAVILU SU U GOSPODARSKO-NOVČANIM STVARIMA AUTONOMNI.

II. Financijske brige do Kolekta

Uzdržavanje samog Fakulteta, otkad je 1952. prestalo državno financiranje a nije mu dano nikakvo državno subvencioniranje (kao što se to dogodilo s Fakultetom u Ljubljani i Fakultetom SPC u Beograd, bilo je neizrecivo teško: detalje nema

smisla ovdje opisivati, nego ćemo se ograničiti samo na neke stvari koje smatram glavnijima. Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH obavijestio je Predsjedništvo Biskupskih konferencija pismom broj Kab 206/52 od 30. XI. 1952. da *prima na znanje odluku Episkopata o nastavku rada Fakulteta*, a koja je bila preko Savjeta saopćena Predsjedništvu Vlade NRH u dopisu Predsjedništva BK broj 7/BK od 23. IV. 1952. U spomenutom pismu Predsjedništva BK Predsjedništvu Vlade NRH Poslovni odbor Katoličkog Episkopata sa svoje sjednice od 22. travnja 1952. obavještava Vladu da je »Episkopat odlučio, da će Rkt bogoslovski fakultet Sveučilišta u Zagrebu kao po Sv. Stolici kanonski utemeljen fakultet s pravom podjeljivanja akademskih stepena u novoj akademskoj godini 1952/1953 počevši od 1. listopada 1952. nastaviti svoj rad kao *interdijecezanska vjerska ustanova svih hrvatskih biskupija kao i ostalih biskupija izvan Slovenije na teritoriju FNRJ*, i to prema dosadašnjem redu studija i s profesorima, koji su i dosad predavali«.

U istom je dopisu Predsjedništvo BK zamolilo Predsjedništvo Vlade NR Hrvatske, »s obzirom na činjenicu da Crkva ne raspolaže potrebnim sredstvima za uzdržavanje Fakulteta, jer su ta sredstva agrarnom reformom prešla u vlasništvo države«, »da bi za godišnji budžet fakulteta od oko šest milijuna dinara« izašlo »u susret«, i to tako da bi Vlada dodijelila »fakultetu primjerenu redovitu godišnju *subvenciju*, i to u duhu ustavnog načela, prema kojemu 'država može materijalno pomagati vjerske zajednice' (član 26 Ustava NRH)«. Jednako je u dopisu koji je Predsjedništvo BK istoga dana pod br. 9/BK uputilo Predsjedništvu Vlade FNRJ izražena molba da bi ovo poradilo kod republičkog Predsjedništva Vlade da se fakultetu »dodijeli primjerena redovita godišnja *subvencija*«. I tu se kaže da godišnji budžet fakulteta iznosi oko šest milijuna dinara.

Pod datumom 24. travnja 1952. poslan je dopis Predsjedništva BK broj 1C-BK/195 ovome Fakultetu u kojemu se Fakultetu saopćavaju rezolucije koje je Poslovni odbor Katoličkog Episkopata donio na sjednici 22. IV. 1952. Navest ćemo samo što je najvažnije za naše pitanje: »3/ Oba su fakulteta – zagrebački i ljubljanski – *interdijecezanske ustanove*. Radi toga za njihove ekonomske potrebe i za njihov znanstveni rad i razvitak moraju se brinuti najprije ordinariji odnosno veliki kancelari u Zagrebu odnosno u Ljubljani. Ordinariji drugih biskupija sudjeluju kod toga razvitka *dobrovoljnim prinosima vjernika*, i naročito *doprinosima za slušača* koje *ordinariji* ili *starješine redovničkih kuća* šalju na te fakultete (potcrtao ŠB; unio zarez po novom pravopisu).

4) Odniva se *fakultetski fond* sa zadatkom, da podmiruje sve potrebe fakulteta; taj je fond *neovisan od ostalih crkvenih ustanova*, a njime upravlja *odbor*, kojeg *izabere fakultetsko vijeće*, pod nadzorom velikog kancelara (potcrtao ŠB).

5) Načelno priznaju se plaće i honorari po propisima apostolske konstitucije »*Deus scientiarum Dominus*« (čl. 50 § 1) i provedbene uredbe »*Ordinationes*« Sv. kongregacije za sjemeništa i sveučilišta (čl 47).«

Možda u tim rezolucijama može nešto za nekoga biti nejasno, ali je nekoliko stvari iz tih tadašnjih akata sasvim jasno i nedvojbeno: imala su se u vidu – za financiranje fakulteta – *tri oblika* dobivanja sredstava, tj. državna *subvencija*, *kolekta* (dobrovoljni prinosi *vjernika*) i *školarina* (doprinosi ordinarija i redovničkih starješina za *slušače*). – Biskupi naime nisu računali da bi mogli dobiti subvenciju u punom iznosu prema potrebama, što se vidi iz toga što u istim dopisima republičkoj i saveznoj Vladi mole da se dozvoli kolekta i da bude oslobođena od

poreza. – Jasno je još i to da su biskupi zamišljali stvaranje zasebnog fakultetskog fonda kojim bi upravljao Fakultet preko svoga Odbora.

Ništa se od toga nije od početka ostvarilo kako je bilo zamišljeno. Državna se subvencija nije dobila do danas – makar ju je Ljubljana dobila kao i Beograd. Školarine su uvedene istom godine 1970. Na kolektu se Biskupska konferencija bila odlučila tek na jesen 1974, ali ju je odobrila tek 1976. i te je godine kolekta počela 12. rujna. Odbor za materijalno-financijsko poslovanje izabralo je Fakultetsko vijeće tek g. 1976. u vezi s kolektom, ali se nipošto ne može reći da su biskupske rezolucije iz 1952. sprovedene, posebno što se tiče rezolucija 4. i 5.

Ipak, istini za volju, treba konstatirati da je sam Fakultet odmah 1952. pokušao sve to ostvariti, koliko je bilo u njegovoj moći. Počelo se s formiranjem »Fakultetskog fonda«, bar načelno. Još u svibnju 1952. izabran je Odbor fonda u sastavu: Dekan, Prodekan i dr Škreblin. Odbor je (Dekan Keilbach, prodekan Bakšić i član Škreblin) 27. I. 1953. zaključio da će trebati lučiti »fakultetski fond« ukoliko služi isključivo za financiranje nastavnog osoblja, od ostalih prihoda (upisnine i drugih pristojbi) koji služe za pokrivanje režija oko materijalnog uzdržavanja Fakulteta, da se ne bi dogodilo da isti novac potpadne pod dvostruke poreze: uglavnom problemi s »fondom« nisu bili u više vidova jednostavni. Uglavnom, u financiranju Fakulteta pazilo se od te prve akademske godine odijeljenosti od Sveučilišta da se materijalni troškovi vođenja poslova kako tako pokrivaju iz pristojbi, a osobni izdaci vežu se uz onu svotu koja će se sabrati kao doprinosi za uzdržavanje Fakulteta. Tako je ovo pitanje plaćanja osoblja postalo nekako načelno varijabilno, ovisno o dobroj volji i razumijevanju biskupa i drugih; velik je problem bio da se to učini ne samo dostatnim nego i stabilnim.

Što se tiče prve komponente (za osiguranje poslovanja) Veliki kancelar dr Fr. Salis-Sewis odobrio je 24. II. 1953. pod br. 47-Pr/1953. pristojbe koje moraju plaćati slušači – a na prijedlog Fak. vijeća – te je odredio da studenti prilože u gotovu iznos koji bi se inače prilagao u obliku biljega.

Za stvaranje fonda za plaćanje osoblja (»fakultetski fond« u užem smislu, prema spomenutom zaključku) zaključilo se na I. izvanrednoj sjednici vijeća dne 25. listopada 1952. slijedeće: »... 2. da se u smislu rezolucije Poslovnog odbora Episkopata od 22. travnja 1952, a u dogovoru s velikim kancelarom povede akcija, kojom će se ostali ordinariji (osim slovenskih) i redovnički poglavari zamoliti, da dostave fakultetskom fondu primjerene, stalne mjesečne doprinose; 3. da se predloži velikom kancelaru da bi se povela akcija i u tom smislu, da župnici služe godišnje 10 intencija mjesto *pro populo* za stipendij u korist fakultetskog fonda (nešto slično prakticira se u križevačkoj biskupiji). Na pravu kolektu među vjernicima, eto, nisu se u taj čas usuđivali pomišljati. Prijedlog pod brojem 3 (tj. da župnici služe godišnje 10 intencija) koji bi eventualno bio mogao postati baza za stvaranje nekog »fonda« iz kojega bi se onda proračunski uzimala sredstva za plaće osoblja praktički je ostao samo ideja, nije se pristupilo pokušaju ostvarenja. Tako je ostalo samo ono pod brojem 2: da se traži pomoć od biskupa i redovničkih poglavara.

Koji će se kriterij upotrijebiti kao baza za svotu koju treba skupiti? Fakultet je svakako »naglašavao princip, da treba profesorima prije svega odrediti normalnu visinu plaće, na koju imaju pravo po samim crkvenim propisima« (Dekan Keilbach na sjednici 25. X. 1952), što je uostalom bilo fiksirano rezolucijom br. 5 Predsjedništva BK od 22. IV. 1952, gdje se poziva na DSD čl. 50 § 1 i pridodanih

Ordinationes Sv. kongregacije za sjemeništa i sveučilišta čl. 47. No to se nije uspjelo.

Praktički se kao kriterij uzelo to da se izračuna najminimalnija moguća svota pod kojom će Fakultet još kako tako moći nastaviti radom: redukcija nastavnog osoblja, volonterstvo, itd. To je imalo ovaj izgled: penzionirani profesori, kojima je država g. 1950. dodijelila penziju, nastavljaju predavati na Fakultetu dobrovoljno, bez ikakve nagrade (njih 5), odnosno uz malu nagradu za one koji imaju nisku penziju (2); bez ikakve plaće predaju i redovnici, njihov se rad računa kao doprinos njihova Reda za Fakultet; četvorica profesora samo, koji nisu postigli državne penzije, dobivaju nagradu u visini plaće kakvu su imali kao državni službenici, iako su se međutim plaće državnih profesora znatno povećale; potrebno je još smoci svotu za socijalno osiguranje za tu četvoricu, a to iznosi 45% platnog fonda.

Polazeći od toga načinjen je u listopadu 1952. raspis koliko bi koja dijeceza i red imali doprinositi za Fakultet: dne 30. listopada 1952. rasposlao je Veliki kancelar mons. dr Salis cirkular (Br. 166-E/1952) kojim se pozivaju Ordinariji na davanje određenog mjesečnog doprinosa.

Zagrebačka je nadbiskupija počela od 1. studenog 1952. pridonositi mjesečno svotu od 80.000,- dinara, što je godišnje iznosilo 960.000.- Dekan dr Keilbach kaže u dopisu Velikom kancelaru broj 155-E/1952. da »na taj način na zagrebačku nadbiskupiju pada razmjerno skroman iznos, koji bi trebalo redovito doznačiti fakultetskom fondu. Formalnosti oko poslovanja fakultetskog fonda imaju se još utvrditi u dogovoru s Vašom Preuzvišenosti« (27. X. 1952). Od drugih Ordinarijata očekivalo se ovako: 12.000.- od Đakova; po 5.000.- od Subotica i Sarajeva; po 3.000.- od Splita i Pazina; po 2.000.- od Križevaca, Mostara i Senja; po 1.000.- od Zadra, Banje Luke, Krka, Šibenika, Hvara, Dubrovnika, Beograda, Skoplja i Bara, sve to mjesečno. Godišnja svota koja se očekivala od drugih biskupija (osim zagrebačke) iznosila je 516.000.- Dakako da se kod tog raspisa računalo na to koliko ima tko studenata na Fakultetu, ali to nije bio pravi raspis po studentu, tj. nije bila prava školarina; a molba je bila upućena i onima koji nisu faktički imali tada nijednog studenta, polazeći od toga da je Fakultet od opće koristi za svu Crkvu, i potreban svima, pa makar u ovaj čas konkretno nitko iz određene biskupije ili reda na Fakultetu ne studira.

Personalno stanje na Fakultetu bilo je u drugoj polovici te školske godine 1952/53. – prema opisu što ga je dekan dr Keilbach iznio Velikom kancelaru dru Salisu (na njegovu želju) u dopisu od 3. ožujka 1953. (pod brojem 98/1953) – ovakvo: »Pet redovnih profesora (dr Bakšić, dr Živković, dr Kniewald, dr Gahs i dr Oberški) predaje dobrovoljno bez ikakvog honorara. – Jedan predavač (dr Cvitanović), jedan honorarni nastavnik (dr Kozelj) i jedan privremeni pomoćni honorarni nastavnik (dr Šagi) također ne primaju nikakav honorar. – Dva redovna profesora (dr Gračanin i dr Keilbach), jedan predavač (dr Škreblin) i jedan asistent (dr Cvetan) primaju u ime akontacije na svoje plaće onaj iznos, koji je sačinjavao njihove stare plaće, to jest plaće od prije 1. IV. 1952, kad su svi državni službenici prevedeni na nove, znatno stvarnije plaće; kod redovnih profesora ta je povišica značila 50 do preko 60% njihove bivše plaće. – Jednom redovnom profesoru (dr Paviću) i jednom docentu (dr Lahu), koji imaju niske penzije, isplaćuje se tek razlika između njihove sadašnje niske penzije i njihove stare plaće od prije 1. IV. 1952.« Tu dekan opet upozorava na propis iz »ordinationes« čl. 47 u vezi s plaćama, te u vezi s personalnim izdacima nadodaje: »Za jednu časnu sestru, koja je

dodijeljena na rad fakultetu, a koja vrši tajničke poslove, fakultet plaća u ime doprinosa za socijalno osiguranje mjesečno din. 2.700.—«, a već prije je spomenuo da »veći dio profesora predaje osim predmeta svoje struke i po koji drugi predmet srodan njegovoj struci«. Napokon moli »da se po mogućnosti povisi mjesečni doprinos Nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu«. Ta molba nije bila uslišana.

Pripominjem da su dr Cvitanović (franjevac splitske provincije), dr Kozelj (isusovac) i dr Šagi (franjevac-kapucin) radili kao doprinos njihova Reda za uzdržavanje Fakulteta.

God. 1955., kad je Veliki kancelar već nadbiskup-koadjutor dr Franjo Šeper, pokušalo se učiniti korak naprijed. Na VIII. redovnoj sjednici Vijeća dne 11. lipnja 1955. usvojena je opširna predstava koju je o uzdržavanju Fakulteta sastavio prof. dr Đuro Gračanin da se kao okružnica raspošalje svim biskupima i poglavarima Redova. U skraćenom je obliku tu predstavku – u ime nadbiskupa-koadjutora – rasposlao dne 12. VIII. 1955. (pod br. 76-Pr/1955 gneralni vikar dr Stjepan Bakšić, inače fakultetski profesor, napominjući u popratnom pismu da »teško materijalno stanje« Fakulteta ugrožava i »sam opstanak Fakulteta«. »Glavne katedre popunjavaju još profesori-penzioneri bez honorara, a na ostalim rade mlađi svećenici volonteri. No stariji pomalo odlaze i katedre ostaju upražnjene; popuniti se ne mogu, jer za to nema budžetske mogućnosti. Subvencije nema i ne treba joj se ni nadati, a dobrovoljni doprinosi su minimalni i jedva dostaju za materijalne izdatke.« »Moje je uvjerenje – piše se u tom dopisu dalje – da se Fakultet mora održati pod svaku cijenu, jer to traže potrebe Crkve i naš narodni ponos, i to održati onako, kako propisuje Sv. Stolica svojom konstitucijom »Deus Scientiarum Dominus« i »Ordinationes«. Jedan od načina, na koji se to može postići jest i ovaj realni prijedlog fakultetskog vijeća. Sa svoje strane ja ovu predstavku toplo preporučujem, da je proučite i da mi o njoj dostavite svoje mišljenje«.

U predstavci su se teoretski predviđale različite mogućnosti za rješenje financijske krize Fakulteta: 1. da se opet zatraži od države subvencija; 2. da se po načelima »Deus Sc. Dominus« fiksira proračunska svota te se razmjerno prema broju katolika porazdjeli na biskupije, pa da se biskupi obvežu da iz njihovih prihoda *primo loco* budu namirene potrebe Fakulteta; 3. da se od imućnijih katolika izvana traži milostinja (za godišnji bi proračun Fakulteta dostajalo 10.000.— dolara): ti se oblici smatraju ili nerealnima ili nepodesnima. Predlaže se – kao rješenje – da bi Episkopat »Prihvio i svojim proglasio« slijedeće zaključke:

»1. Rkt bogoslovski fakultet u Zagrebu proglašuje se, u skladu sa stvarnom dosadanjem situacijom, *opće crkvenom ustanovom, teret čijeg uzdržavanja obavezuje podjednako sve svećenike bez razlike*, a također i vjernike prema njihovim mogućnostima.

2. (...) a) *da svi svećenici bez razlike – svjetovni i redovnički (ovi posljednji bar ukoliko djeluju na župama!) – imadu mjesečno doprinositi stipendij od jedne misne intencije*, odnosno 200.— dinara, koga će preko svojih Ordinarijata odnosno Provincijalata slati Rkt. bogoslovskom fakultetu u Zagrebu, quam primum, po mogućnosti unaprijed za pol godine ili bar za četvrt.

b) da se četiri puta godišnje, po mogućnosti početkom svakoga tromjesečja u siječnju, travnju, srpnju i rujnu, imadu po svim crkvama, javnim kapelicama i sl., izvršiti posebna sabiranja za Rkt. bogoslovski fakultet u Zagrebu, te da se tom

zgodom na prikladan način, upozori vjernike na značenje toga Fakulteta ne samo kao crkvene, nego i opće-narodne i opće-kulturne ustanove.

c) da se napokon i posebice u razgovoru potaknu imućniji vjernici da i većim priložima izađu u susret potrebama Rkt. bogoslovske fakulteta.«

U predstavi je već prije bilo rečeno: »Ma koje se konkretno rješenje prihvatilo, treba kao *temeljnu normu i podlogu* uvažiti činjenicu da Fakultet po svojim tradicijama, po svome ustrojstvu i pozitivnim propisima apost. konstitucije »Deus Sc. Dominus« predstavlja *autonomno tijelo*, koje mora *imati svoja sredstva*, i to stabilna i sigurna, a ne biti *à la merci* svih mogućih eventualnosti. – Ako to naime ne uvažimo, onda mi prema »Deus Sc. Dominus« nemamo uopće pravo da postojimo«. Time se zapravo u Gračaninovu elaboratu samo naglašava ono što je Predsjedništvo Biskupskih konferencija reklo 22. IV. 1952. u svojoj rezoluciji 2.: »Katolički episkopat priznaje tradicionalnu autonomiju teološkim fakultetima u Zagrebu i u Ljubljani, pod nadzorom mjesnog Ordinarija, koji je ujedno i *veliki kancelar* fakulteta u Zagrebu odnosno u Ljubljani.« (br. 10–BK/1952).

Prvi se na tu predstavku odazvao kardinal Stepinac dne 17. VIII. 1955. iz Krašića s obećanjem da će on (»makar nemam ni dinara stalnog dohotka«) »davati desetorostruko, to jest za 120 intencija ekvivalent od 24.000 dinara godišnje, u koju svrhu Vam za prvo tromjesečje prilažem 6.000 Din, a ostalo ću Vam dostaviti već prema milodarima, od kojih živim, kako mi budu stizavali«. On je, »nakon zrelog razmišljanja«, držao da se »prijedlog može ostvariti, pretpostavivši dobru volju i sa strane pojedinih Ordinarija i sa strane našeg svećenstva. A te ne bi smjelo uzmanjkati«. Kardinal Stepinac pisao je isti dan nadbiskupu-koadjutoru Šeperu »da se prijedlog prihvati i da s mojim mišljenjem upozna i sve ostale Ordinarije«, jer »Bogoslovske fakultete se mora pod svaku cijenu održati«.

Iz arhivskog se materijala vidi da je Fakultetsko vijeće svoje nade polagalo u plan da svećenici prihvate po jedan stipencij na mjesec, a ne mnogo u kolektu. Mislili su da bi se takvim načinom (a on bi bio došao – prema planu od 19. listopada 1955. – umjesto onakvih oblika doprinosa kako su se doprinosili od 1952.) bilo moglo riješiti pitanje koje se njima činilo – kako je i normalno – najurgentnijim: osiguravanje najminimalnijeg normalnog plaćanja nastavnog osoblja. U onaj čas je na Fakultetu predavalo već 10 profesora sasvim bez ikakvog honorara, tj. penzionirani profesori te 4 redovnika (njihov se rad računao kao doprinos njihova Reda) i još trojica, a i ostali koji su dobivali plaću ili pripomoć kako je prije rečeno nisu u općem poskupljenju nikako mogli time održavati vlastitu egzistenciju. Po novom planu računalo se da će se uspjeti sabrati godišnja suma od 3,522.000.– za g. 1956., dok se za g. 1955. bila faktički dobila suma od 1.354.445.– (a po računu Predsjedništva BK g. 1952. trebala je za uzdržavanje Fakulteta godišnja suma oko 6,000.000.– dinara). Dekan dr Pavić upozorio je u dopisu Velikom kancelaru od 19. listopada 1955. (br. 310/55) na paradoksalnu situaciju da profesori penzioneri doprinose u stvari za uzdržavanje Fakulteta najveću žrtvu (što rade badava) koja u brojčanom iskazu iznosi sumu od 1,163.000.– dinara godišnje, dok je zagrebačka nadbiskupija pridonijela godišnje iznos od 960.000.– dinara, a svi ostali biskupi i redovnički poglavari iznos od 394.445.– Dekan dr Pavić nije se sjetio pribilježiti koliko novčano vrijedi doprinos onih četiri Reda (Isusovci, Dominikanci, Kapucini, Konventualci) čiji su profesori tada predavali na Fakultetu bez honorara (dr Kozelj, dr Dedić, dr Šagi–Bunić i dr Tomić). Ako kao bazu uzmemo iznos koji su ti profesori po tom planu trebali dobivati od početku 1956.

svaki mjesec (prva dvojica po 10.000.–, a druga dvojica po 6.000.–), onda treba reći da su ta četiri Reda potpomagala Fakultet godišnjim iznosom od 384.000.– dinara.

Taj novi plan uzdržavanja Fakulteta pomoću misnih stipendija kao takav *nije uspio*; ipak je taj pokušaj donio neka poboljšanja. Nadbiskup-koadjutor dr Šeper priopćio je Fakultetu 24. listopada 1955. dopisom br. 96/Pr. kakav je stav zauzet prema prijedlogu Fakulteta izraženom u spomenutoj predstavi. »Zagreb će okružnicom pozvati svećenstvo da doprinese mjesečno iznos jednog stipendija, a dok se Fakultet financijski ne ojača po novom sistemu, davat će i dalje svoju mjesečnu dotaciju«. Većina je biskupa obećala da će preporučiti služenje mjesečne intencije, neki su to ocijenili kao nemoguće ali su se obvezali na pružanje pomoći bez obzira na intenciju; neki su izričito rekli da je kolekta nemoguća, a Sarajevo je obećalo da će preporučiti svećenicima također da obavljaju kolektu. Biskup iz Subotice prihvatio je plan o stipendijama u cijelosti: »100 svećenika obvezat će se pismeno na jednu intenciju mjesečno; moli da se pošalju intencije«. To je funkcioniralo još prošle godine: vidi cirkularno obavještenje fakulteta od 13. V. 1977. pod naslovom »Kolekta za Fakultet 1976. (ciklostirano i rasposlano zajedno s Dekanovim pismom od 5. rujna 1977).

Nakon dobivanja tih informacija Fakultet se odvažio da u Predračunu za g. 1956. (s datumom od 27. XII. 1955) predvidi da će u god. 1956. postići (zajedno s pristojbama slušača) na raspolaganje sumu od 2,055.870.– dinara (umjesto sume od 3,522.000.– koja se po spomenutom planu predviđala kao rezultat mjesečnih misnih stipendija; pristojbe tu nisu bile uračunate). Od toga se iznosa za prinalježnosti profesora predviđalo utrošiti iznos od 1,160.400.– dinara. Odustalo se od predviđanja plaća za 7 profesora koji su radili bez honorara, tj. 4 redovnika – dra Kuničića, dra Kozelja, dra Šagi–Bunića i dra Tomića – te dra Salača, dra J. Buturca i dra Grščića: oni i dalje rade bez honorara (redovnici jedino dobivaju mjesečnu tramvajsku kartu jer dolaze na Fakultet tramvajem; tek za dra Tomića predviđen je mali honorar od 12.600.– dinara godišnje, ali to za doknadna predavanja latinskog i grčkog, ne za biblijske predmete koje je predavao). Povišena su mjesečna primanja samo profesorima penzionerima (dru Bakšiću, dru Gahsu, dru Oberškom, dru Paviću i dru Lahu) te nepenzioniranima dru Gračaninu (red. prof.) i dru Škreblinu (izv. prof.), dok je visina plaće dra Cvetana (pred.), Ma Vidakovića (asist.) te Tajnice Fakulteta ostala nepromijenjena. Povišice su penzionerima dane u iznosu koji je zajedno s penzijom bio ravan sumi koju bi dobivali kao plaću da su aktivni državni profesori (jer su stvarno bili aktivni): recimo, za dr. Bakšića je to bilo 500.– din mjesečno. Isti je princip primijenjen za povišicu aktivnim profesorima dru Gračaninu i dru Škreblinu, tj. za red. prof. dra Gračanina je povišeno od 15.400.– na 21.000.– mjesečno, a za izv. prof. dra Škreblina od 12.500.– na 16.500.– din mjesečno. – Fakultet se kod tih povišica ravnao prema približnoj plaći na Sveučilištu iz god. 1952, kad je Fakultet bio državni (i svi su ti profesori bili državni). U međuvremenu su već god. 1954. plaće fakultetskih nastavnika u državi bile znatno povećane, recimo redovnim profesorima za 10.000.– dinara. Znači da je redovna mjesečna plaća redovitog profesora u to vrijeme 31.000 dinara, a naš Fakultet je plaće uredio kao da je plaća redovnog profesora 21.000.– dinara mjesečno. Svota koju je Fakultet plaćao za socijalno osiguranje (dr Gračanin, dr Škreblin, dr Cvetan, M^o Vidaković, Tajnica Fakulteta) iznosila je godišnje 350.952.– dinara.

Taj je predračun za god. 1956. Veliki kancelar nadbiskup-koadjutor dr Franjo Šeper odobrio dne 20. II. 1956.

Neki dojam o tome kako su se stvari dalje razvijale možemo dobiti iz sumarnog uvida u financijsko stanje na prelazu iz g. 1962. u 1963. Završni račun Fakulteta za g. 1962. (datiran 19. I. 1963, a odobren od Velikog kancelara dra Šepera 16. VI. t.g. pod br. 3/K/63) kazuje nam da je ostvareni prihod te godine bio nešto veći od predviđenoga: predviđalo se u proračunu 3,903.114,-, a faktički je Fakultet g. 1962. dobio 4,277.937,- dinara. Povišenje je prvenstveno nastalo na pristojbama slušača: čitavih 340.663.- više od predviđenog. Iz zagrebačke nadbiskupije Fakultet je g. 1962. ukupni iznos od 1,329.400,- dinara, tj. od Centralnih ustanova (C.U.) dinara 948.000,- i od pojedinih svećenika (misni stipendiji) dinara 381.400.- (tu treba još pribojiti 12.000.- biskupa dra Salisa). Ostale su dijeceze pridonijele svega iznos od 1,520,760.- dinara (najviše Subotica: 384.100.- dinara; a zatim Split: 225.000.- ovaj čak 105.000 više od predviđenog). Doprinos raznih redovnika iznosio je te godine 560.000.- (rad redovnika profesora kao doprinos njihova Reda, jasno, nije tu uračunavan). Među izdacima su dakako najveća stavka personalni izdaci koji su iznosili 2,273.250,- dinara, te socijalno osiguranje za otprije osigurane profesore u iznosu od 687.727.- dinara.

Premda je za godinu 1963. nadošla nova obveza koju je Episkopat preuzeo za uzdržavanje Instituta za crkvenu glazbu, Fakultet se ipak odvažio da moli povišenje doprinosa i za svoje uzdržavanje u visini od 974.452.- dinara, tako da ukupna svota predviđenih primitaka u g. 1963. prema predračunu odobrenom od Velikog kancelara dra Šepera dne 16. IV. 1963. (br. 4/K/63) iznosi 5,252.389.- Povišenje je u predračunu uglavnom porazdijeljeno na biskupije (osim Zagreba) i redovničke provincije, prema broju njihovih studenata i prema odazovu g. 1962. Povišenje se prvenstveno imalo utrošiti u personalne izdatke (koji su se predviđali u visini od 2,820.000.- dinara) te u nabavku dijela klupa u razredima (330.000.-) i krećenje uredskih prostorija (150.000.- din).

To je bilo financijsko stanje Fakulteta nakon prvih deset godina njegove odijeljenosti od Sveučilišta. Situacija će nam biti razumljivija ako je pogledamo kroz podnesak br. 39/1963. kojim je dekan dr Janko Oberški dne 1. II. 1963. – u ime sjednice Fak. vijeća od 25. I. 1963. – molio zagrebačkog nadbiskupa dra Franju Šepera, neka bi se mjesečni doprinos zagrebačkih C.U. od dosadašnje svote 79.000.- povišio na svotu od 100.000.- dinara, tj. za 21.000.- dinara mjesečno. Dr Oberški kaže da je ta svota doprinosa C.U. »bila ustanovljena još prije više od deset godina« (zapravo je – vidjeli smo – u početku bila određena svota od 80.000 – din mjesečno!), a u međuvremenu se događao stalan pad vrijednosti novca koji je prouzročio isto tako stalni porast cijena; zbog toga izdaci oko redovitog materijalnog izdržavanja Fakulteta odnose sve veće svote novca; iako se plaće profesora (koji su još ostali na plaći) »određuju po najnižoj stopi koju postojeći propisi dopuštaju«, ipak, jer to podliježe »zakonskim propisima o sklapanju kolektivnih ugovora«, »razni doprinosi i druga davanja obavezuju, da se svako novo povišenje odmah provede kao što je to učinjeno zadnji put 1. VII. 1962. godine.« Nadalje, nastavnicima redovnicima – kojih je u taj čas bilo 5, tj. Dr Kuničić OP, dr Kozelj SI, dr Šagi-Bunić OFMcap, dr C. Tomić OFMconv i dr. B. Duda OFM Hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda – kao i nekim »honorarnim« nastavnicima (u stvari, svi su bili bez plaće, tj. bez honorara!) davala se dosad dva puta godišnje nagrada od 10–15.000.-: to nije nagrada, već samo sim-

bolična gesta, pa bi se i njima – piše dekan dr Oberški »također moralo više dati«. A i trojica novih nastavnika, dr Doppelhammer, dr Bajsić, i dr Ivandija, »iako nisu na budžetu Fakulteta«, zaslužuju da im se daje »barem isto takva simbolička nagrada«. Dosad – kroz 10 godina – povećavali su se samo doprinosi ostalih Ordinarija i Redova: »Tako se dogodilo – kaže dr Oberški – da su – dok se doprinos C.U. kroz 10 godina nije povisio ni za jedan dinar (ta tvrdnja dra Oberškoga samo je u formalnom smislu točna; nisu doprinosile više Centralne ustanove, ali su zagrebački svećenici kroz svoje misne stipencije – kako smo vidjeli – povisivali prinos nadbiskupije kao cjeline! op. ŠB), – ostali Ordinariji i Redovi svake godine povisivali svoje doprinose prema predloženoj im stopi i time omogućavali pokriće nužnih izdataka«. Tako se više ne može nastavljati, pa se stoga moli C.U. da povise svoj mjesečni doprinos na 100.000.– dinara. Toj se molbi udovoljilo istom početkom g. 1966, kad je generalni vikar zagreb. nadbiskupije biskup dr Lach 23. II. (br. 655/66), u sporazumu s kardinalom Šeperom, saopćio dru F. Grundleru da se »doprinos Zagrebačke nadbiskupije Bogoslovskom Fakultetu u Zagrebu od 79.000 dinara mjesečno« povisuje »za 21.000 dinara, tako da od 1. siječnja 1966. iznosi mjesečni doprinos 100.000 starih dinara, odnosno 1.000 novih dinara«,

Godina 1964. osobito je značajna za financijsku situaciju na Fakultetu. U samom Vijeću Fakulteta tvore već većinu novi profesori, koji nisu bili profesori na državnoj plaći i koji praktički predaju bez honorara. Ak. godine 1963/64 prvi put je jedan od tih novih Dekan Fakulteta, dominikanac dr Kuničić, koji je zatim biran za dekana još pet puta uzastopce (bio je dekan šest godina), i kojemu je kardinal Šeper kasnije priznao da je mnogo toga na Fakultetu njegovim radom i njegovim zalaganjem krenulo snažno naprijed, pa »i što se tiče ekonomske strane« (u lipnju 1969; vidi Bogoslovska smotra XLV/1972/ str. 264). Dekan Kuničić je u g. 1964. uspio sabrati za Fakultet 5,778.998.– dinara, od čega su ostale biskupije pridonijele 2,131.000.– (na čelu Subotica s 382.000.–, koju odmah slijedi Banja Luka s 346.000.–: ona je upriličila kolektu!). Redovi se doprinijeli 1,225.000.–. Značajno je da je Kuničić zatražio i dobio pripomoć i od Redova koji su inače imali profesora na Fakultetu kao svoj doprinos, tj. od dominikanaca, isusovaca, kapucina, konventualaca; franjevci s Kaptola nisu prestajali doprinositi kad je dr Duda došao da radi na Fakultetu. Zagrebačke C.U. dale su – kao i prijašnjih godina – 948.000.– a svećenici zagrebački pridonijeli 342.400.–: Zgb. ukupno 1,290.400.–. Za personalne je izdatke te godine izdano manje nego što je bilo predviđeno (izdano: 2,765.000.–), ali se nije moglo izbjeći općem poskupljenju. Na kraju godine ostalo je u kasi (»Fakultetskom fondu«) 512.656.– za slijedeću godinu (podaci iz završnog računa za g. 1964: Br. 75/1965. od 20. II. 1965).

U takvoj situaciji se Fakultetsko vijeće na sjednici održanoj 2. listopada 1964. odlučilo da se pristupi uređivanju *stalnog honoriranja* fakultetskih nastavnika, sa sviješću doduše »da prilike ne dopuštaju maksimalno udovoljavanje potrebe«, ali i sa sviješću da je »Opravdana želja da se i na ovom Fakultetu dalje ne računa samo na žrtve nego i na dolično honoriranje prema diktatima socijalnih kreposti, osobito pravednosti i ljubavi«, jer »već ima dvadesetak godina da je rat svršio« – kako piše dekan dr Kuničić u podnesku Velikom kancelaru nadbiskupu Šeperu od 12. prosinca 1964 pod br. 460/1964. Dr Kuničić se tu poziva na Evanđelje »Dignus est operarius mercede sua« i na apost. konst. »Deus scientiarum Dominus« čl. 50 i 51, te veli da se nastavnici »ne mogu mirno posvetiti svome radu, dok im pitanje dolična uzdržavanja bolno dominira pameću i srcem«, te da »na

Fakultetu ima mladih sila, onih, koji moraju pogledati mirno u budućnost, ako žele iz svih sila prionuti uz svoj posao«.

Zacrtavši tako problem, dekan Kuničić predlaže dva prva koraka na putu rješavanja problema: 1. da se dopusti da Fakultet ima svoj budžet, pa da se retribucije nastavnika na Fakultetu primjere »njihovoj službi na fakultetu bez obzira na bilo koji drugi eventualni radni odnos«, i 2. da sam nadbiskup, Veliki kancelar, ili osobe koje on ovlasti, zajedno s predstavnicima Fakulteta pretresu pitanje i potraže rješenje.

Veliki kancelar je 31. XII. 1964. (pod br. 26/K) saopćio da će, čim mu prilike dopuste, pozvati Dekana da mu konkretno izloži »kako misli Fakultetsko vijeće da se ovo pitanje uredi«, ali je ujedno – na preliminarnan način – učinio relativno oštro kritičan osvrt na neke stvari iz dekanova dopisa. Veliki kancelar smatra da nema »nijednog nastavnika koji ne bi bio opskrbljen najnužnijim«, da je on sam upozoravao da se redovnicima daje godišnje neka nagrada, a koje »su njihovi poglavari dali Fakultetu – kao svoj veliki doprinos za uzdržavanje i pravilno funkcioniranje Fakulteta – da gratis obavljaju svoju službu« i da dosad nije nijedan redovnički poglavar od njega tražio da se situacija izmijeni; da se propisi konst. DSD u pogledu honoriranja fakultetskih nastavnika ne mogu kod nas primijeniti kao drugdje, jer »ni biskupi ni kanonici nemaju kod nas prihode kakve su imali nakad«; da se »zaboravlja« da su nekima »sporazumno upravo stoga povjerene pojedine službe, koje vremenski omogućuju rad na Fakultetu, da im prihodi od te službe budu plaća ili dio plaće«. Aludirajući na ono »moraju mirno pogledati u budućnost« Veliki kancelar kaže da »s prihodima na koje Fakultet može redovito računati ne će biti moguće novo postavljene nastavnike socijalno osigurati. Socijalnog osiguranja nema ni Veliki kancelar, nemaju ga ni biskupi, ni kanonici ni župnici koji svi nastoje raditi za Boga i za Crkvu«. Napokon Veliki kancelar s obzirom na ono što je dekan Kuničić predložio kao »prvi korak« kaže: »nije jasno što se misli pod zahtjevom da »Fakultet ima svoj budžet«. *Fakultet ga ima*, i to je jedini budžet u zagrebačkoj nadbiskupiji koji je *izuzet od kontrole Duhovnoga stola*, kojoj su inače podvrgnute sve ustanove u dijecezi«. Zanimljivo je, da se Dekan ni Veliki kancelar ne pozivaju na rezoluciju Poslovnog odbora Episkopata iz 1952. o autonomnom Fakultetskom fondu: Dekan zapravo traži da se autonomni Fakultetski fond uspostavi, a Veliki kancelar u stvari tvrdi da on postoji.

Dekan je 12. siječnja 1965. pod brojem 18/1965 odgovorio na to pismo Velikog kancelara: on u tvrdnji Velikog kancelara da je upozoravao neka se profesorima daje godišnje neka nagrada nalazi »točku koja će potpuno zbližiti naše gledišta«; honoriranje nastavnika ne može biti maksimalno, ali mora biti bolje, »koliko je moguće adekvatnije«; namjerava se davati neki honorar »prema održanim satovima«. Na Glazbenom i na Katehetskom institutu Fakulteta profesori dobivaju po satu iznos od 500 dinara. Doista je »neki non-sens da Instituti honoriraju nastavnike, a Fakultet ne«. Moglo bi se postići da profesori Fakulteta dobivaju po satu 500.– dinara s time da Fakultet samostalno raspolaže iznosom doprinosa od drugih biskupija i Redova, a za ostale redovite potrebe Fakulteta trošile bi se pristojbe i doprinosi nadbiskupije zagrebačke. To je Dekan mislio pod izrazom »svoj budžet«. Moli da se smije tako postupati od početka g. 1965. Moli da i zagrebačke C.U. povise svoje doprinose »uzevši u obzir osobito poskupljenje«. »Pitanje osiguranja – piše dekan Kuničić – ostaje bolno pitanje i za profesore našeg Fakulteta, jer osiguranje spada danas u socijalnu strukturu svih društava, svih ustanova, ali

zamašitost pitanja prelazi okvir ovog Fakulteta«. Dr Kuničić, što se tiče nastavnika kojemu pitanje egzistencije može dominirati pameću, kaže da je »pomišljao na pr. na prof. Turčinovića, u manjoj mjeri na neke druge«, jer »njegov položaj nije ružičast«. Prof. Turčinović je bio među novim nastavnicima prvi koji nije bio iz zagrebačke nadbiskupije (ako ne uzmemo u obzir redovnike), nego iz istarske biskupije. Time je Fakultet u novim okolnostima, kad nije više državna ustanova nego samo crkvena »interdijecezanska«, nadovezao na svijetle prijašnje tradicije da se profesori regrutiraju među najsposobnijima iz svih dijeceza. Međutim, dok su zagrebački svećenici–profesori nalazili kakvu takvu egzistenciju u nadbiskupiji bez honoriranja na Fakultetu, Turčinović nije imao takvih izgleda: njemu su u taj čas stan i hranu davali zagrebački dominikanci, a dušobrižnički je djelovao u kapeli Ranjenog Isusa koja je bila pod njihovom upravom.

Na taj način je od toga vremena počela praksa da se svi nastavnici na Fakultetu, osim onih otprije koji su imali pravu minimalnu plaću, honoriraju po održanim satovima. Honorar se kasnije pomalo povećavao.

U god. 1969. slavila se 300–ta obljetnica Fakulteta. Tada su se podgrijavale neke nade za budućnost Fakulteta jer je bilo u toku pripremanje da se pristupi gradnji zgrade za Fakultet, a što je bilo obećano od strane *Caritas internationalis*, poimence od *Hilfsfonda* kojemu je bio na čelu mons. K. Bayer. Ipak, što se tiče financijske baze za redovno funkcioniranje Fakulteta, Fakultetsko je vijeće na I. redovnoj sjednici ak. g. 1969/70. moralo konstatirati da »uza sve napore dosadašnjih dekana, osobito dra Kuničića, to se pitanje načelno nije pomaklo s one točke na koju je dovedeno 1952. godine kad je Fakultet prestao biti u sklopu Sveučilišta«. Dr Kuničić je na toj sjednici izvijestio »što je sve učinjeno i poduzeto za vrijeme njegova dekanata«; Vijeće je smatralo da je pitanje »sve urgentnije ne samo zbog pitanja mladih profesora kojima treba osigurati barem osnovna sredstva egzistencije nego i zbog sve većih ekonomskih potreba ako Fakultet hoće ispuniti svoj poziv«, pa je novog dekana dra T. Šagi–Bunića zadužilo da nastavi »zalaganja dosadašnjeg dekana u tom pitanju kod novog Velikog kancelara mons. Kuharića« (Zapisnik I. red. sjednice od 29. rujna 1969).

Prva inicijativa, koja se i uspjela sprovesti, bilo je uvođenje – od g. 1970. – mjesečne *školarine* po studentu. Dekan Šagi–Bunić pisao je dne 17. veljače 1970. Vel. kancelaru biskupu Kuhariću da bi bilo »apsolutno nužno da se što prije pristupi k tome da se nađe način i put kako bi se Fakultet mogao financirati na jedan redovit i stabilan način«, da »zasad još ne nalazimo konkretnog definitivnog rješenja za koje bismo mogli pretpostaviti da će biti ostvarivo i da će biti zaista perspektivno za rad i razvitak Fakulteta«, ali da »dok se ne nađu definitivna rješenja, treba trajati, treba moći nekako izdržati«. »Zato smo za ovaj čas – piše dalje dekan Šagi–Bunić – odlučili da kao privremeni ključ za pokušaj rješavanja problema uzmemo broj studenata, pa da zamolimo biskupe i poglavare redovnika da nam pružaju stalnu pripomoć točno prema broju svojih studenata što ih imaju na Fakultetu. Odlučili smo da zamolimo sve te da nam za ovu godinu dodijele po studentu mjesečno 40.–ND. Jasno da vjerujemo da će nam oni biskupi i poglavari koji konkretno ovaj čas nemaju nijednog studenta, ili imaju manje nego što iznosi njihov doprinos koji od srca daju, i dalje ostati dobročiniteljima, računajući na to da Fakultet kao ustanova treba narodu i Crkvi na širem planu od samog spremanja pastoralnog svećenstva.« »Svjesni smo – piše Dekan – da ovaj ključ po studentu nije za našu budućnost najsigurniji, jer broj studenata može veoma varirati,

a broj profesora i potreba Fakulteta ne može tako varirati«, a i ovi na takav način predviđeni »doprinosi po studentima ne mogu omogućiti ni plaće osoblja«; ipak će se time »moći bar malo poboljšati stanje naših profesora«. »Ako se uspije s ovim planom – pridometnuo je Dekan na kraju optimistički – možda ćemo moći kasnije misliti i na definitivnija rješenja« (Dopis br. 60/1970 od 17. II. 1970).

Plan o školarini bio je prihvaćen i on je ostao nadalje na snazi, s time da se uslijed porasta cijena i smanjenja vrijednosti novca morala školarina kasnijih godina povećavati. Za studente–svećeničke pripravnike plaćali su školarinu njihovi Ordinariji – biskupi i provincijali, a studenti–neklerici plaćali su školarinu sami. Jedino subotička biskupija ostajala je i nadalje pri uobičajenom načinu da pomaže Fakultet prihvaćanjem misnih stipendija jer je ta pomoć bila redovno veća nego što bi bila po ključu školarine za njezine studente. Fakultet je svake godine zamolio za pomoć i ostale biskupe koji actu nisu imali studenata.

Otpisom br. 89–Pres/70 od 20. III. 1970. odgovorio je preuzv. Kuharić Fakultetu da će se iz fonda C.U. zagrebačke nadbiskupije od 1. I. 1970. isplaćivati Fakultetu kroz 9 mjeseci zatražena mjesečna svota od 7.880.– ND, te da će se »u slijedećoj školskoj odini isplaćivati taj iznos prema upisanom broju slušača naše Nadbiskupije«. Prema završnom računu te god. 1970. Fakultet je te godine primio od C.U. zagreb. nadbiskupije 70.920.– ND (na ime školarine za 9 mjeseci), od drugih biskupija 58.820.– ND, od redovničkih zajednica 47.620.– ND, a od pristojbi slušača sakupio se primitak od 50.580,00 ND.

Poslije se uvelo da se školarina traži za 12 mjeseci, te se je – kako rekosmo – mjesečna svota morala povišivati: tako je za g. 1973. povišena na 90.– ND po slušaču, za g. 1974. na 120.– ND po slušaču, za g. 1975. na 150.– ND po slušaču te za g. 1976. na 200.– ND po slušaču. Ta se svota poslije toga nije više povišavala, jer se 12. rujna 1976. održala prva kolekta za Fakultet, pa se školarina i ove g. 1978. plaća mjesečno 200.–ND po studentu. Zagrebačke nadbiskupija nije mogla baš svake godine podmiriti svotu koja se od nje tražila za školarinu, ali je Fakultetsko vijeće odnosni manjak odračunavalo s obzirom na to što zagrebačka nadbiskupija daje Fakultetu prostorije za koje od g. 1952. ne prima nikakve najamnine.

Da se dobije neki sumaran uvid u financijske mogućnosti Fakulteta u to vrijeme kad su mu školarine temeljni prihod, navest ćemo neke brojke. Prema završnom računu za g. 1972. Fakultet je u toj godini od C.U. zagrebačke nadbiskupije dobio u ime školarine 102.000.–ND, od Redova 77.880.– ND, a od drugih biskupija 78.500.– ND (od toga Subotica 33.000.– ND); dvije su biskupije održale kolektu, tj. Banja Luka 7.500.– ND i Sarajevo 10.000.– ND. Samo strogo personalni izdaci te godine iznosili su 336.500.– ND. Pristojbe slušača donijele su 82.929.– ND – God. 1974. primio je Fakultet od C.U. zagrebačke nadbiskupije 200.160.– ND, od Redova 216,580.– ND, od ostalih biskupija 126.215.– ND, a pristojbe slušača donijele su 143.792,50 ND. Sami personalni izdaci iznosili su 559.965,30 ND. – God. 1975. zagrebačke su C.U. dale također 200.160.– ND. – Prema završnom računu za g. 1976. (gdje nije uračunata kolekta) (vidi br. 13/1977 od 18. I. 1977) dale su C.U. zagrebačke nadbiskupije istu svotu od 200.160,00 ND, Redovi su dali 381.840,00 ND, a ostale biskupije 149.800,00, dok se od pristojba slušača dobilo 357.345,00 ND. Samo za personalne izdatke potrošeno je te godine 829.165,00 ND.

Unatoč jasnim željama da se uvođenjem toga režima školarina ponajprije uspije pokročiti naprijed u sređivanju najbitnijega – plaćanja profesora za njihov rad, – teško bismo smjeli reći da je ono što se postiglo doista utješljivo i odistinski perspektivno za budućnost. Od g. 1965. novi su nastavnici Fakulteta dobivali 50.00 ND po održanom satu, i to kroz devet mjeseci, a kroz 3 ljetna mjeseca ništa. G. 1970. usudio se dekan Šagi-Bunić predložiti Vijeću da ti profesori dobiju i za ferijalne mjesece po 500,- ND, tj. ukupno 1500,- ND za tri mjeseca, što je usvojeno na IX. red. sjednici dne 25. lipnja 1970. – Najvažniji novitet u tom pogledu uveden je pod dekanom dr Bajsicem za god. 1973.: da se tim profesorima kroz devet mjeseci daje još osnovna mjesečna nagrada od 300,- ND, s time da im se ujedno kroz te mjesece daje i nadalje 50,- ND po satu, a za tri ljetna mjeseca kao i prije ukupno 1500,- ND. Godine 1974. povećala se nagrada po satu na 60,- ND, ali i zajednička mjesečna osnovica kroz 9 mjeseci na 500,- ND, dok je nagrada za tri ferijalna mjeseca ostala ista. Godine 1975. zajednička mjesečna osnovica kroz 9 mjeseci povisila se na 1000,- ND, a drugo je ostalo isto.

Godine 1970. pojavila se također inicijativa o ustanovljivanju »Društva prijatelja Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu«, koja međutim nije dovedena do konačne realizacije. Povod za tu inicijativu bilo je proslavljanje 300-godišnjice Fakulteta (i zagrebačkog Sveučilišta općenito), jer se smatralo – kako piše dekan dr Šagi-Bunić u podnesku Episkopatu hrvatskog jezičnog područja od 15. II. 1970. (br. 59/1970) – »da je ovo jubilarno zanimanje za Fakultet pogodna prilika da se pomogne njegovu razvitku i razrastu kako to zahtijevaju sadašnje prilike kod nas, u svijetu i u cijeloj pokoncilskoj Crkvi«. Bilo je zamišljeno da bi se pomoću Društva prijatelja namicala sredstva prvenstveno za »ulaganje u znanstveno-teološko istraživanje i nabavku instrumentarija koji je za to neophodan« (isti podnesak), a ne prvenstveno za vršenje nastavne funkcije Fakulteta, to jest Društvo prijatelja ne bi imalo prvotnu svrhu da pribavlja sredstva za plaćanje nastavnog i drugog osoblja Fakulteta. Samo se po sebi razumije da bi se tim putem bila popunjavala biblioteka u koju se od g. 1952. moglo jedva što ulagati. U podnesku se izričito spominju pastoralno-socijološka istraživanja te crkveno-povijesna istraživanja, i potreba da se što prije osnuju odnosni Instituti.

Tajništvo Biskupske konferencije saopćilo je Fakultetu dne 12. III. 1970. (br. 90/BK-1970) da su biskupi hrvatskog jezičnog područja na svome zasjedanju u Zagrebu dne 18. II. 1970. »dali svoj placet za osnivanje Društva«, na što je Fakultetsko vijeće na svojoj sjednici dne 4. travnja 1970. usvojilo »Pravila Društva prijatelja Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu« i dekan ih je uputio Biskupskoj konferenciji na odobrenje. Otpisom Tajništva BK br. 177-ad/BK – 1970 od 16. svibnja 1970. javljeno je Dekanatu Fakulteta da je »Sabor BK odlučio 9. travnja o.g. da Tajništvo BK pošalje nacrt PRAVILA svim biskupima, kako bi dostavili svoje primjedbe Vel. kancelaru Fakulteta mons. Kuhariću, koji je ovlašten da odobri PRAVILA«. Tajništvo je ujedno dostavilo neke primjedbe koje su poslali biskupi, da ih Fakultet »prema uvidavnosti usvoji«, pa da »konačnu redakciju PRAVILA dostavi Vel. kancelaru Fakulteta da ih konačno odobri«. Pošto su te primjedbe prihvaćene, Veliki kancelar Fakulteta dr Franjo Kuharić, apost. admin. nadb. zagrebačke, odobrio je Pravila dne 2. lipnja 1970. »po ovlaštenju Biskupske konferencije Jugoslavije koje mi je dano 9. travnja 1970. na Saboru održanom u Zagrebu«. To je onda primljeno na znanje na VIII. redovnoj sjednici Fakultetskog vijeća dne 8. lipnja 1970.

U Pravilima Društva prijatelja predviđalo se da članovi pridonose mjesečno 10,- ND za razvitak Fakulteta. Učlaniti bi se mogle i pravne osobe, ali s mjesečnim doprinosom od 100,00 ND (član 2 Pravila). Na taj način sabranim sredstvima, koja bi blagajnik Društva na početku svakog tromjesječja imao predavati blagajni Fakulteta (čl. 19), raspolagala bi u jednoj trećini Skupština Društva, a u dvije trećine izvanredno fakultetsko vijeće, koje se sada zove Fakultetska konferencija (čl. 20). To znači da bi se jedna trećina sredstava smjela utrošiti isključivo u svrhu koju izričito odredi Skupština; dvije trećine sredstava bile bi u nadležnosti Fakultetske konferencije, tj. Fakultetsko bi ih vijeće smjelo utrošiti samo u one svrhe za koje bi dobilo izričito odobrenje Fakultetske konferencije, s time da je Fakultetsko vijeće ipak dužno da Skupštini Društva podnese izvještaj (pismeni) kako je raspolagalo sa sredstvima Društva (čl. 23). Jasno, mislilo se u okviru općenite svrhe »razvitka teološkog istraživanja i teološke misli u našoj zemlji« (čl. 1).

Ipak, od početka se imalo na pameti da bi sredstva dobivena pomoću Društva prijatelja mogla – drugotno i samo djelomično – poslužiti Fakultetu i u rješavanju problema plaćanja nastavnika. U prednacrtu Pravila bilo je predviđeno ovako: »Fakultetsko vijeće raspolaže po svom nahodaženju s dvije trećine sredstava iz članarine, s time da jedna trećina smije ići u plaće profesora i ostalog fakultetskog osoblja« (čl. 5). No ta je odredba u konačnom (usvojem i odobrenom) tekstu zadobila ovaj restringiran oblik: »Sredstva se isključivo mogu upotrijebiti za promicanje teološke misli, radova i istraživanja, s time da Fakultetsko vijeće može iznimno jednu trećinu sredstava s kojima raspolaže upotrijebiti za plaće profesora i službenika Fakulteta« (čl. 21), ali i to tek na temelju *dvotrećinskom većinom* glasova donesene odluke Fakultetske konferencije (tadanjeg izvanrednog fak. vijeća), jer na to tijelo spada »odluka iznimnim slučajevima«, a za koju je potrebna takva većina (čl. 22).

Pošto su Pravila tako zadobila crkveno odobrenje, dekan Šagi-Bunić podnio ih je nadležnom državnom organu da budu odobrena pa da se pristupi sazivanju osnivačke skupštine koju po članu 11 Pravila saziva Dekan Fakulteta. Nakon određenog vremena Pravila su vraćena podnosiocu uz usmeno objašnjenje i pouku da to nije bio pravilan put: ne mogu se podnositi na odobravanje Pravila za neko još nepostojeće Društvo, nego se najprije mora osnovati Društvo na osnivačkoj skupštini, izabrati svoje organe i donijeti svoj Statut, pa onda prijaviti se za registraciju i podnijeti Statut (Pravila) na odobrenje.

U općoj situaciji, punoj previranja, koja se slijedećih mjeseci kod nas bila pojavila, donekle se oklijevalo – iz neke bojazni da stvar ne bi poprimila neželjene značajke ili da se bar ne bi tako tumačila – s time da se pristupi k osnivanju Društva prijatelju Kat. bogoslovske fakulteta u Zagrebu po toj redovitoj proceduri, kod čega bi dakako spomenuta crkveno odobrena Pravila bila mogla poslužiti kao *nacrt* za Statut koji bi načinila osnivačka skupština. U tim oklijevanjima je vrijeme proticalo, pa je stvar osnivanja Društva prijatelja ostala do danas otvorena.

III. Kolekta za Fakultet

Poslije uvođenja školarina Fakultet je mogao s nešto više sigurnosti nešto planski predviđati. Dekan Šagi-Bunić je upotrijebio zgodu da na Savjetovanju koje se održalo na Fakultetu dne 19. travnja 1971, a na koje su bili pozvani svi profesori Fakulteta te svi biskupi i provincijali koji su imali na Fakultetu studente, izrekne

ove riječi: »Ujedno koristim ovu priliku da Vam svima od srca zahvalim za novčanu pomoć koju pružate Fakultetu. Još ne uspijevamo da bi naši profesori mogli dobivati normalne plaće, ali smo u nešto boljoj poziciji nego što smo bili prije nekoliko godina« (Objelodanjeno u *Svjedočenju*, 64/1971, str. 5). Sve se čini da bismo se danas morali pitati, nisu li takve eufemističke izjave zapravo škodile samoj stvari, prikrivajući i zamagljujući – pa makar dobronamjerno – samu krutu realnost: da fakultetsko osoblje faktički ne dobiva plaće za svoj posao, da prima samo neke simboličke pomoći, da se mora snalaziti na druge načine kao da posao sveučilišnog nastavnika nije nešto potrebno i časno što bi zavređivalo da bude tretirano po socijalnoj pravednosti. Godine 1953. pisao je dekan dr Keilbach dne 3. ožujka Velikom kancelaru biskupa dru Salisu da tadašnje stanje u vezi s plaćama profesora na Fakultetu »može imati samo smisao *akontacije* i *provizorija*« (br. 98/1953)! Kakve li razlike između toga govora i govora dekana Šagi-Bunića iz 1971! Onih se prvih godina inzistiralo na odredbama zakonodavstva Svete Stolice, poimence apost. konstitucije »*Deus sc. Dominus*«, da profesori moraju primati plaće »*vitae honeste, pro amplissimmi muneris dignitate, sustentandae et sui status necessitatibus consentanea*« (art. 50), i da se u toj stvari treba voditi računa o zakonitim običajima koji vladaju u pojedinoj zemlji i o pravednim zakonima koje slijede slični javni ateneji (*Ordinationes*, art. 47), a sad bi se već mogao dobiti dojam da se Fakultet pomirio sa svojom degradacijom na razinu koja je niža po svojoj društvenoj važnosti u Crkvi od svih drugih. Sasvim je drukčija situacija u tom pogledu u susjednoj Sloveniji!

Mislim da svatko mora priznati da u našoj crkvenoj javnosti postoji takva opasnost da se jedna skandalozna situacija shvati više-manje kao normalna, pa da se čak osuđuju profesori koji ne traže drugo nego svoja stroga socijalna prava. Loše bi bilo ako bi se ustalilo mišljenje da profesor fakulteta nije funkcija i posao od kojega se smije moći živjeti, nego da se živi od nečega drugoga u Crkvi a posao profesora fakulteta čini se samo usputno. To bi se protivilo crkvenom zakonodavstvu, i ne treba ovdje ukazivati na abnormalnost nečega takvoga.

Unutar profesorskog zbora svijest o abnormalnosti ovakvog stanja, da naime Fakultet funkcionira bez osiguranih minimalnih odgovarajućih plaća za rad onih po kojima Fakultet funkcionira kao Fakultet ipak nije zamirala i ne može zamrijeti. Dekan dr Oberški pokušavao je još za jednog novog nastavnika (dra A. Ivandiju) osigurati mjesečnu plaću sa socijalnim osiguranjem kroz HKD sv. Ćirila i Metoda (Vidi zapisnike sjednica Vijeća od 14. VI. 1963, 27. VI. 1963. i 3. XII. 1963.). Dekan dr Kuničić piše 12. XII. 1964. (br. 460/64) Velikom kancelaru o pitanju doličnog honoriranja nastavnika »prema diktatima socijalnih kreposti, osobito pravednosti i ljubavi« i poziva se na Evanđelje »*Dignus est operarius mercede sua*« te predlaže da »sam nadbiskup – Veliki kancelar, ili osobe koje on ovlasti, zajedno s predstavnicima Fakulteta pretresu pitanje i potraže rješenje«; a dne 12. I. 1965. (br. 18/65) ustraje kod pitanja soc. osiguranja za profesore: »Pitanje osiguranja ostaje bolno pitanje i za profesore našeg Fakulteta, jer *osiguranje spada danas u socijalnu strukturu svih društava, svih ustanova*, ali zamašitost pitanja prelazi okvir ovog Fakulteta«. Dr Gračanin na V. redovnoj sjednici Vijeća dne 16. ožujka 1967. smatra da bi se bezuvjetno moralo izvijestiti Svetu Stolicu o neodrživu financijskom stanju Fakulteta, a dr Duda pita da li postoji elabrat o dosadašnjim naporima oko sređivanja ekonomskog pitanja Fakulteta: sve to unutar rasprave odakle platiti povišenje socijalnog osiguranja za profesore koji su otprije bili socijalno osigurani: profesore koji su na Fakultet došli poslije 1952.

nije Fakultet socijalno osiguravao. Dr Kuničić, već kao prodekan, na V. redovnoj sjednici Vijeća dne 4. travnja 1970. moli Dekana dra Šagi-Bunića »da se porazgovori s Velikom kancelarom o pitanju penzija i penzioniranju kako bi se sve stvari generalno izvele na čistac«.

Dekan dr Šagi-Bunić je za V. red. sjednicu Vijeća dne 4. travnja 1970. izradio elaborat »Pro memoria o reguliranju plaća nastavnčkog i drugog osoblja na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu« u kojem je bio sadržan prijedlog o sređivanju plaća (ipak samo aproksimativni, bez soc. osiguranja) i u kojemu je bilo rečeno: »Plaće profesorske moraju biti dolične, jer ćemo samo u tom slučaju imati i pravu stimulaciju za to da talentirani i sposobni ljudi budu računali s time da postanu profesori. Svatko za svoj rad mora biti plaćen. Mislim, stoga, da u odmjerenju minimalne plaće ne bismo nikako smjeli ići ispod minimuma koji je određen državnim zakonom za fakultetski naobražene osobe. To vrijedi i za mlade ljude koji tek dolaze na Fakultet, jer treba stimulirati to da se oni bave znanstvenim radom, a ne da moraju tražiti zaradu za život na drugim stranama, što je onda na veliku štetu razvitka znanstvenog nivoa Fakulteta«. Sve što se tada moglo postići, bilo je to da se na toj sjednici 4. travnja 1970. izabrao posebni odbor od 5 članova da ta pitanja proučava, da se brine »da se plaće srede i ostvare«.

Dekan dr Vjekoslav Bajsić morao je na radikalniji način to pitanje pokrenuti kod Biskupske konferencije. Prof. dr I. Golub zamolio je g. 1972. od Fakulteta da mu se daje prava plaća i uplaćuje za mirovinsko osiguranje. Nešto kasnije iste godine zatražio je to isto prof. dr V. Zagorac. Nakon dugih rasprava, Vijeće je na III. red. sjednici dne 16. XII. 1972. u vezi s molbom dra Goluba odlučilo da se »molba prihvaća u cjelini, ali je Fakultet u stanju ispuniti je samo per partes. Za sada se daje plaća, a pitanje osiguranja ostavlja se otvorenim dok se pojavi mogućnost pozitivnog rješenja«; a u vezi s molbom dra Zagorca stvoren je ovaj zaključak; »Vijeće u načelu prihvaća molbu dra Zagorca. Njegov će se zahtjev ostvarivati per partes u skladu s kompetentnima«; različitost odluka motiviran je time što dr Zagorac »ima stan i hranu u sjemeništu«, a dr Golub »toga nema«. Na istoj je sjednici dekan Bajsić konstatirao da je u pregled fakultetskih računa »nemoguće uvesti ono što pojedini profesori dobivaju od nadbiskupije ili od svojih redovničkih zajednica«, pa on smatra »da bi svaki profesor morao dobiti pristojnu plaću bez obzira na to gdje stanuje i gdje se hrani«.

Dekan dr Bajsić se u cirkularu br. 25/73 od 16. siječnja 1973, upućenom svim biskupima SFRJ osim Slovenije, moleći doprinos za uzdržavanje Fakulteta, pozvao na odluku BK iz g. 1952, sadržanu u dokumentu br. 10-BK/1952 od 24. IV. 1952. u točki 3., a na V. red. sjednici Vijeća te akad. godine, koja se održala 10. III. 1973. predložio je »da se u gremiju Vijeća imenuje komisija koja će ispitati modalitete na koje bi se mogao ostvariti« njegov prijedlog da »za nesmetan rad Fakulteta treba uvesti *fiksne plaće profesora*, takve da profesori mogu pristojno živjeti i ne biti ovisni o tom što će mu nadbiskupija 'u naravi' davati.« On je naglasio da su na ovaj (dosadašnji) »način profesori (iz) drugih biskupija u daleko težem položaju nego profesori zagrebačke nadbiskupije kojima se za stan i hranu brine nadbiskupija«. »Glede prihoda – rekao je dekan Bajsić – treba računati ne samo na školarine, jer bi one tada narasle toliko da ih mnogi ne bi mogli izdržati, nego i na Biskupsku konferenciju koja je 1952. godine priznala da je Fakultet važan za cijelu zemlju i pokazala se spremnom da ga financijski subvencionira«. Ta je komisija tada bila izabrana.

U diskusiji na toj sjednici primijetio je prof. dr. Kuničić, da »ako sve biskupije imaju teret sufinanciranja Fakulteta, treba im priznati i privilegije (napr. s obzirom na profesore)«, a prof. dr. Duda je dodao »da u nekoj zgodnoj prigodi treba uputiti biskupe i provincijale u ovo stanje Fakulteta«. »Jednoglasno je primljeno i mišljenje – bilježi Zapisnik te sjednici od 10. III. 1973. – dra Ivandije da u tom pogledu *treba posloovati izravno s BKJ, a ne s pojedinim biskupima*« (potcr. ŠB).

Veliki kancelar Fakulteta nadbiskup dr. Kuharić, obavještavajući Fakultet svojim dopisom br. 1-VK/74 od 8. siječnja 1974. da je primio duplikate sjedničkih zapisa, upozorio je da bi se bilo dobro obratiti »Biskupskoj konferenciji s obrazloženjem materijalnih potreba«. Na V. red. sjednici Vijeća, održanoj četiri dana kasnije, 12. siječnja 1974, došlo je pitanje mirovinskog osiguranja opet na dnevni red, jer je dr. Golub molio da bi se to za njega sprovelo. Opet je u vezi s remuneracijom profesora bilo konstatirano da se kod toga ne bi smjelo misliti samo »na ono što im je najnužnije za život nego i na ono što im je potrebno za znanstveni rad i za stvaranje radne atmosfere na Fakultetu. Nikako se kao po sebi razumljivo ne može uzeti da se profesori moraju drugdje angažirati da bi mogli živjeti. Onda nemaju mogućnosti ni vremena za rad na Fakultetu.« Dru Golubu se tada nije udovoljilo, premda se postavljala pred Vijeće da alternativa da li »dru Golubu izglasati pravo na mirovinsko osiguranje, da bi se jednom na sličan način riješilo i pitanje osiguranja drugih profesora. U tom se ne treba oslanjati samo na zagrebačku nadbiskupiju, jer od nje dobivamo samo nešto više od petine prihoda. Treba dakle od BKJ tražiti – mirovinsko osiguranje profesora Fakulteta« (Iz Zapisnika V. red. sjed. od 12. I. 1974).

Prof. dr. Ivandija pitao je dekana Bajsića na VI. redovnoj sjednici Vijeća 25. veljače 1974. »da li je što poduzeto kod Biskupske konferencije za budžet« Fakulteta. Dekan dr. Bajsić obratio se onda biskupskoj konferenciji Jugoslavije dne 6. svibnja 1974. podneskom br. 208/74. u kojem je izložio problem remuneracije nastavnog osoblja na Fakultetu: »Budući da se nastavničko osoblje sastoji od profesora svjetovnih svećenika, pripadnika raznih biskupija, i redovnika, članova različitih redovničkih zajednica, – kaže se u tom podnesku – to se do sada događalo da su se spomenuti problemi rješavali (ili ne rješavali) vrlo nejednako i slučajno. To se posebno tiče mirovinskog osiguranja profesora. Ne može se, naime, reći da je dosadašnjim načinom svim profesorima osigurana u tom smislu budućnost koja ne bi stvarala stanovitu zabrinutost.

Kako bi se taj problem mogao riješiti u okviru Fakulteta – što bi bilo najbolje, jer tada pojedini profesori ne bi ovisili o slučajnim materijalnim mogućnostima vlastite biskupije ili provincije – Fakultetsko je vijeće na sjednici od 12. I. 1974. odlučilo da se u tom smislu zamole Biskupske konferencije Jugoslavije da promotre problem mirovinskog osiguranja profesora na Fakultetu te ga u smislu svoje izjave od 22. IV. 1952. riješe ili mu pospješe rješenje.«

Biskupska je konferencija razmotrila taj podnesak na svome zasjedanju dne 10. svibnja 1974. (kako Fakultetu saopćuje Tajništvo BK pod br. 250/BK-1974) te izrekla stav po kojem »Biskupska konferencija drži da ne bi bilo uputno pružati profesorima ono što se ne može pružiti i ostalim svećenicima«, a ujedno zatražila od Fakulteta, »da joj dostavi proračun za plaće i mirovine kako bi se povisio doprinos biskupija za fakultet – razmjerno iznosu proračuna«.

Fakultetsko je vijeće taj odgovor primilo naznanje na sjednici dne 8. X. 1974. i dekan dr. Šagi-Bunić podnio je pod br. 466/74 dne 9. listopada (zabunom piše

rujna) 1974. Biskupskoj konferenciji zatraženi proračun za plaće i mirovine. Predsjednik BK mons. dr Kuharić saopćio je Dekanatu dne 5. XI. 1974. pod br. 500/BK-1974-ad da su BK na zasjedanju dne 10. listopada 1974. razmotrile gornji dopis Fakulteta te da »Biskupi smatraju da bi zasada bilo najprikladnije pokrivati financijske potrebe fakulteta jednom godišnjom kolektom u tu svrhu – po svim našim biskupijama«, što je Vijeće primilo na znanje na II. redovnoj sjednici dne 23. studenog 1974. Biskupska je konferencija, međutim, na svome proljetnom zasjedanju god. 1975. promijenila mišljenje, pa je Dekan Šagi-Bunić morao izvijestiti Fakultetsko vijeće na njegovoj VI. redovnoj sjednici dne 26. lipnja 1975. da je BK odustala od svoga prijedloga da se financijske potrebe Fakulteta rješavaju kolektom te da želi iscrpan prikaz financijskih potreba Fakulteta, s tim da će BK onda do tih sredstava doći. (vidi Zapisnik VI. red. sjednice vijeća od 26. VI. 19755). na istoj je sjednici onda povjereno prof. dru Adalbertu Rebiću da uz pomoć prof. dra Ivandije i tajnika Fakulteta s. M. Klare Dugić do prve jesenske sjednice g. 1975. izradi takav elaborat o financijskim potrebama Fakulteta.

Taj je elaborat Fakultetsko vijeće jednogalsno usvojilo na svojoj I. red. sjednici dne 7. listopada 1975. te ga je dekan dr Šagi-Bunić – u konačnoj redakciji kod koje su po želji vijeća sudjelovali još dr Turčinović i dr Duda – uputio Biskupskoj konferenciji istoga dana 7. listopada 1975. U toj predstavljeni-elaboratu pri kraju je rečeno: »Fakultetsko vijeće se i ovog puta usuđuje zamoliti Naslov, da ponovno razmotri pitanje eventualne *javne kolekte* za naš Fakultet na hrvatskom jezičnom području. To bi trebalo da bude posvuda iste nedjelje kako bi se mogao angažirati i tisak. Smatramo da bi se time postigao ne samo financijski efekt nego nadasve pastoralni: veliko osvješćenje u svemu narodu o potrebi uzdržavanja njegove najviše crkvene znanstvene ustanove. Poznato je da na pr. Poljaci na taj način uzdržavaju svoj katolički univerzitet i sve svoje teološke fakultete. Još bliže unutar granica naše zemlje, Slovenija u tom pogledu pruža poticajan primjer« (Br. 404/75 od 7. X. 1975).

Stav koji je u vezi s time zauzeo sabor BK dne 9. listopada 1975. bio je pozitivan. Tajništvo BK javilo je Fakultetu 10. XII. 1975. (br. 402/BK-1975) da je prihvaćen prijedlog o kolekti jedne nedjelje, da bi se »poziv na kolektu imao uputiti svima župama, dijecezanskim i redovničkim«, a druge pojedinosti da će dogovoriti predsjednik BK dr Kuharić s Dekanom Fakulteta. Fakultetsko je vijeće sa zahvalnošću primilo vijest o kolekti na sjednici dne 24. siječnja te predložilo da se kolekta održi posljednje nedjelje u travnju, što je Dekan Šagi-Bunić saopćio Velikom kancelaru dne 22. II. 1976. Proljetni sabor BK (koji se održao u Zagrebu od 11. do 14. svibnja 1976) odredio je da se godišnja kolekta za Fakultet održava svake godine *na drugu nedjelju u mjesecu rujnu*, što je Fakultetu saopćeno dopisom Tajništva BK br. 79/1976-BK-ad od 2. lipnja 1976. primljeno na znanje na VI. red. sjednici Vijeća 19. lipnja 1976.

Tako se nakon punih 24 godine pristupilo k tome da se u djelo sprovede odluka BK iz g. 1952. o »dobrovoljnim doprinosima vjernika« za uzdržavanje i razvitak Fakulteta. Kako to da se tako dugo oklijevalo s uvođenjem kolekte za Fakultet? Kolektu je predviđao i elaborat dra Gračanina iz g. 1955: »da se četiri puta godišnje, po mogućnosti početkom svakog tromjesečja, u siječnju, travnju, srpnju i rujnu, imadu po svim crkvama, javnim kapelicama i sl., izvršiti posebna sabiranja sa Rkt. bogoslovski fakultet u Zagrebu, te da se tom zgodom na prikladan način, upozori vjernike na značenje toga Fakulteta ne samo kao crkvene nego i opće-na-

rodne i opće-kulturne ustanove« (u arhivu Fak. pod br. 275/1955). Na sjednici Fak. vijeća 25. I. 1963. spominjala se ideja o tome da bi se u zagrebačkoj nadbiskupiji eventualno uvelo dva puta godišnje sabiranje za Fakultet. Dekan dr Kuničić molio je Velikog kancelara kardinala Šepera dne 17. rujna 1966. (pod br. 304/1966) neka na zasjedanju BK kao Veliki kancelar zahvali biskupima za pomoć koju pružaju Fakultetu i nadodao: »Želja je i potreba Fakulteta da g. biskupi ustraju u toj pomoći. Ako smatraju da opstoji koji prikladniji način za pomaganje Fakulteta – npr. sabirna akcija po crkvama – Fakultet će rado prihvatiti svaki pothvat u tu svrhu«. Na IV. red. sjednici dne 19. I. 1967. izvješćuje dekan Kuničić Fakultetsko vijeće da su Ordinariji banjalučki i sarajevski odlučili provoditi kolektu za Fakultet. Odakle onda oklijevanje da se to poduzme općenito? Iz kojih se razloga nije kolekta uvela odmah g. 1952. može se možda zaključiti iz teksta kojim je Predsjedništvo BK u predstavi pod br. 7/BK od 23. IV. 1952. molilo Predsjedništvo Vlade NR Hrvatske »da bi se dozvolilo prikupljanje doprinosa, koje su vjernici prema kanonima 1496 i 1355 C.Z. dužni davati svojoj katoličkoj zajednici, kojoj pripadaju u svojstvu vjernika Katoličke Crkve, a kao takvi se moraju brinuti i za školovanje svećeničkih pripravnika. Budući da vjernici navedene doprinose davaju vjerskoj zajednici, kojoj sami pripadaju, dakle, u određenom smislu, tj. kao članovi vjerskog društva, *sami sebi*, ne potpadaju pod poreznu obvezu. – O tome bi Ministarstvo financija trebalo izdati odgovarajuće rješenje.« U kasnija vremena ti problemi, prisutni u predstavci g. 1952., nisu više bili jednako aktualni.

Najvažniji razlog oklijevanja možda je bilo nepovjerenje u to da bi među vjernicima bilo pravog odziva kad je riječ o Fakultetu i u teološkom istraživanju. Po svoj prilici se nije još bio sasvim zaboravio neuspjeh što ga je kod nas teologija u tom pogledu doživljavala u godinama poslije Prvog svjetskog rata u vezi s pokušajima da se putem kolekte pomogne rad društva koje su teolozi bili osnovali pod imenom »Hrvatske Bogoslovske Akademije«. Za ilustraciju možemo navesti nekoliko pasusa iz cirkularnog pisma koje je 28. siječnja 1925. (pod br. 89/1925) uputio svim biskupima potpredsjednik Hrv. Bog. Akademije dr Fran Barac: »Nema nikoje sumnje, da je za razvitak hrvatske bogoslovne knjige i teološkog študija uopće – tako otpočinje dr Barac – od velike važnosti osnutak 'Hrvatske Bogoslovske Akademije' u Zagrebu, koja si je preduzela golemu zadaću, da organizira sva nastojanja oko proširenja teološke znanosti u našem narodu izdavajući bogoslovska djela, revije, omogućujući usavršenje u teološkom študiju u vanjskom svijetu, održavajući teološka predavanja, osnivajući knjižnice itd. Posve je razumljivo, da se ovaj rad ne može dobro razvijati bez izdašne pomoći ne samo moralne nego i materijalne. Stoga nam je potrebna suradnja i velika pomoć cjelokupnog klera. Vodstvo je Akademije u ovom obziru opetovano zamolilo kler, da pripomogne Akademijin rad pretplaćujući se na njezinu Smotru i edicije i pristupajući kao njezini članovi. *Ujedno je akademija prošle godine organizirala 'Dan kršćanske znanosti', u koji bi kler imao da sa propovijedaonice protumači narodu svrhu 'Hrv. Bog. Akademije' i milostinju toga dana pošalje na korist našega društva (potcr. ŠB). Međutim je sve ovo Akademijino nastojanje urodilo veoma neznatnim plodom. Članova broji Akademija veoma malo, njezine se edicije vraćaju, a dan kršćanske znanosti donio je tek neznatnu svotu. (Din 5.000).« (potcr. ŠB). Dr Barac zatim moli biskupe da »hrvatski katolički episkopat jače podupre Akademijinu akciju«, da biskupi vrše veći nadzor nad izvršavanjem zaključka »cjelokupnog episkopata, koji je na svojoj konferenciji od g. 1923. zaključio, da će učlanjivanje*

u H.B.A. svemu svećenstvu toplo preporučiti, a zaprimanje Adakemijinih edicija naložiti g. župnicima na račun župne knjižnice«, te konačno veli: »Umoljavamo preč. naslov, da za ovu godinu odredi dan kršćanske znanosti na 4. korizmenu nedjelju, tj. 22. marta o.g. U taj dan neka svećenici progovore narodu o znamenovanju kršćanska znanosti, a milostinja toga dana neka bi bila određena u korist H.B.A. Da uspjeh toga dana bude što veći, molili bismo neka preč. ordinarij odredi, da se milostinja dostavlja ne neposredno H.B.A., nego nadležnom ordinariju, koji će je onda priposlati H.B.A. To je potrebno radi kontrole ordinarijata, da li su svi učinili ono što su mogli učiniti. Bez te kontrole ostao bi dan kršćanske znanosti bez posebne koristi, kao što je to bilo i prošle godine« (potcr. ŠB).

Ipak, znamo, da sva ta pokušavanja H.B.A. nisu mnogo uspjela.

Kad se ima sve to u vidu, sasvim je razumljivo da se u neposrednu pripremu toga pothvata prve kolekte za Fakultet moralo unijeti mnogo brige i upotrijebiti razne načine kako bi se i kler i vjernici senzibilizirali za tu akciju kako ne bi posve propala. Stoga se već prigodom prve odluke BK za kolektu (10. X. 1974) govorilo o »posebnom apelu našim vjernicima kojim bi ih se pozvalo da svojim prilozima pomognu naše najuglednije bogoslovno učilište« (Otpis Predsj. BK br. 500/BK-1974-ad od 5. XI. 1974); stoga je BK sa zasjedanja od 9. X. 1975. upozorila da se poziv na kolektu ima poslati »svim župama, dijecezanskim i redovničkim«; stoga su pojedini biskupi (kao npr. dr Nežić) inzistentno upozoravali da se za kolektu mora pravovremeno načiniti jaka propaganda kroz naš vjernički tisak, posebno kroz Glas Koncila, Kanu, Veritas itd.; a s tog istog je razloga Fakultetsko vijeće od početka imalo nakanu da rezultate kolekte javno objavi, što bude moguće točnije, kako bi se ojačalo povjerenje u vjerničkim redovima.

Predsjednik BK i Veliki kancelar Fakulteta mons. dr Kuharić uputio je dne 17. VI. 1976. Fakultetu svoje »Pismo vjernicima o sabiranju darova za Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu«, koje je po odluci BK trebalo poslati svim župama, dijecezanskim i redovničkim, a u kojem su potrebe Fakulteta opisane ovako: »Od godine 1952., kada je Bogoslovni fakultet u Zagrebu aktom državnih vlasti isključen iz sastava Sveučilišta, on ne dobiva nikakve pomoći od države, nego se izdržava isključivo dobrovoljnim darovima crkvenih poglavara i dobrovoljnim radom profesora, koji još uvijek nemaju redovite plaće ili nagrade za svoj rad. Fakultet nema svojih vlastitih prostorija, nego djeluje u prostorijama koje mu je ustupilo zagrebačko nadbiskupsko sjemenište, ali su te prostorije veoma skućene i ne omogućuju pravi razvitak potrebnog rada. Također ima veliku potrebu za razvijanjem svoje knjižnice, bez koje je nemoguć razvitak, i za nabavljanjem drugih neophodno potrebnih pomagala«.

Na VI. red. sjednici dne 19. VI. 1976. Fakultetsko je vijeće odlučilo da se, osim raspošiljanja toga apela svim župama, zamole svi biskupi hrvatskog jezičnog područja da isti apel nadb. Kuharića otisnu u svojim službenim listovima, što je dekan Šagi-Bunić izvršio dne 24. lipnja 1976. sa zamolbom biskupima »da posebno stavite na srce svome svećenstvu da ga (sc. spomenuto pismo) te nedjelje vjernicima pročita, da posebno preporuča vjernicima potrebe Fakulteta...«. Dekan je dne 25. kolovoza 1976. uputio i posebno pismo provincijalima, prilažući im spomenuto pismo mons. Kuharića, s molbom »da i Vi sa svoje strane poduprete tu kolektu, da je preporučite svojoj braći, neka bi se obavila i u Vašim redovničkim crkvama«. Isto je pismo dostavljeno i raznim uredništvima naših katoličkih vjerskih listova s popratnim pismom Dekana u kojem su uredništva zamoljena, da nadbi-

skupovo pismo »prema Vašim mogućnostima i prema naravi Vašega lista upotrijebite i da svim Vašim čitateljima *pravovremeno* stavite na srce to sabiranje za Fakultet na drugu nedjelju u rujnu ove godine, to jest na dan 12. rujna«. Uredništvima je rečeno još: »Mnogo se uzdamo u Vaše prijateljstvo i razumijevanje za ovu važnu crkvenu ustanovu i vjerujemo da ćete rado upotrijebiti svoju umješnost kako bi Vaši čitatelji stekli uvid u potrebe Fakulteta i velikodušna mu srca pritekli u pomoć.«

Konačno je, s pridodanim »Nekim podacima o Fakultetu« (kako je tražilo Vijeće na sjednici od 19. VI., da se naime »sastavi kratak propagandni tekst«), Nadbiskupovo »Pismo vjernicima« pravovremeno rasposlano na sve adrese župa, crkava, samostana, kapela, i slično, na koje se šalje Glas Koncila (dakako na hrvatskom jezičnom području), jer je uprava Glasa Koncila dobrohotno omogućila da se poslužimo njezinom adremom.

Najviše je prostora među katoličkim listovima za propagandu kolekte posvetila obiteljska revija »Kana« koja je u broju za srpanj i kolovoz donijela velik intervju s dekanom drom Šagi-Bunićem i novim prodekanom drom Ivanom Golubom (u svemu 26 stupaca), bogato ilustriran fotografijama iz povijesti Fakulteta, s posebnom preporukom u Riječi urednika dra Turčinovića.

Kako se iz toga prikaza zbivanja koja su dovela do prve kolekte (12. rujna 1976.) može sasvim jasno vidjeti, prvotni i najvažniji razlog s kojim se to pokrenulo bilo je *pitanje plaća i mirovinskog osiguranja nasavnog osoblja* Fakulteta. to je bio prdmet s kojim se dekan dr Bajsić obratio na BK podneskom br. 208/74 od 6. V. 1974.

U elaboratu-podnesku Fakulteta Biskupskoj konferenciji br. 404/75 od 7. listopada 1975. izložene su *i druge financijske potrebe* Fakulteta za njegovo funkcioniranje, s time da je izostavljen govor o *mirovinskom osiguranju* profesora jer se BK prije izjasnila protiv toga, a uneseno je samo obvezno *zdravstveno osiguranje* profesora, te su brojčano izražene minimalne potrebe Fakulteta (isključivo Fakulteta!) u tom smislu za god. 1975/76. U tom se dokumentu izričito veli (IV,1) da »u proračun nisu ukalkulirane potrebe fakultetskih instituta«. To je dokumenat na temelju kojega je BK konačno odlučila da se poduzme jedna godišnja kolekta za Fakultet.

U pismu–apelu mons. dra Kuharića od 17. lipnja 1976., koje je postalo baza kolekte i koje je rasposlano svima, najveći je naglasak stavljen na to da *profesori »još uvijek nemaju redovite plaće ili nagrade za svoj rad«*; naglašena je *potreba razvijanja fakultetske knjižnice*; a unesena je i nova *potreba Fakulteta za prostori-jama*, kojih Fakultet *nema vlastitih*, a koje ima veoma su *skučene i ne omogućuju pravi razvitak potrebnog rada*. U pismu–apelu nadbiskupa Kuharića također se *instituti ne spominju*.

O institutima je povodom otvaranja prve kolekte za Fakultet bilo govora samo u tekstu »Neki podaci o Fakultetu« koji je zajedno s nadbiskupovim pismom–apelom bio rasposlan po svim crkvama da se udovolji zaključku Fakultetskog vijeća od 19. VI. 1976. o potrebi »Kratkog propagandnog teksta«, te u velikom intervjuu s dekanom i prodekanom u Kani (br. 7–8/76) pod naslovom »Katolički bogoslovni fakultet briga naroda«.

U propagandnom tekstu »Neki podaci« stvarno su izneseni samo opći podaci kako bi svećenici mogli lakše narodu opisati činjeničnost Fakulteta; u tom se smislu u

tom tekstu kaže: »Fakultet ima osim toga u ovaj čas 5 specijalnih instituta: Katehetski, za crkvenu glazbu, za visoku teološku kulturu laika, za hrvatsku crkvenu povijest i Hrvatski mariološki institut; u osnivanju je Institut za biblijski pastoral.« Izričito pobudnički za kolektu rečeno je u tom tekstu ovo: »Duga su stoljeća, velik napor i mnoge materijalne žrtve trebale dok se naš Fakultet uspostavio. Utješno je da nikad nije ponestalo ljudi koji su vidjeli njegovo značenje i potrebu u ovom narodu«; i još ovo: »Njegovo (tj. Fakulteta) općekulturno značenje u ovoj Crkvi i u ovom narodu nije prestalo ni danas. Razgranatija djelatnost, koju zahtijeva naše vrijeme, traži i veća materijalna sredstva. Fakultet se nema na koga osloniti osim na dobru volju i razumijevanje svih onih u našem narodu koji vide njegovu važnost«. Na frontispisu toga letka prvotni je naglasak jasno stavljen isto što se nalazi u Nadbiskupovu pismu–apelu, da Fakultetu »nedostaju nužna znanstvena pomagala i prostori, a profesori nemaju ni minimalne redovite plaće; knjižnica se neredovito popunjava«.

U intervjuu u Kani najveći je naglasak stavljen na to da se opiše Fakultet kao znanstvena i istraživačka teološka ustanova, da se istakne njegova važnost za cijeli narod u tom pogledu, a zatim kao nastavna ustanova; to je razumljivo jer su široki slojevi vjernika slabo informirani o Fakultetu upravo s obzirom na ono specifično fakultetsko, tj. o znanstveno-teološkom radu i o školovanju odnosno osposobljavanju stručnjaka profesora i istraživača u teologiji. Zato je govor počeo od knjižnice i od drugog potrebnog instrumentarija, od specijalizacija, od potrebe za prostorom. Najsržniji je naglasak u cijelom intervjuu stavljen na to da ljudi uvide kako je Fakultet važan, zašto je potreban, kakva bi šteta bila kad se Fakultet ne bi mogao dalje održati. Instituti su opisani, ali očito s ciljem da se vidi što bi sve još propalo ukoliko bi propao Fakultet. Knjižnica Fakulteta je dakako potrebna pretpostavka i za institute, što se posebno vidi iz onoga što je rečeno na str. 9 o potrebama biblioteke u odnosu prema fakultetskoj *specijalizaciji hrvatske crkvene povijesti*, gdje se kaže da nas je »ovaj zastoј od 20 godina jako bacio natrag« s obzirom na nabavljanje povijesnih časopisa, pa se dodaje: »Mi smo sada osnovali i Povijesni institut, koji je nuždan za takva proučavanja, pa ne znamo kako ćemo bez svega toga«. U vezi s Povijesnim institutom rečeno je u tom intervjuu i ovo: »Ne mogu dovoljno naglasiti koliko je razvitak ovoga instituta za sve koji žive u ovoj sredini važan i koliko je unosno u taj razvitak uložiti. Drugi narodi su već proučili svoju povijest (očito, misli na crkvenu povijest!), a nama na tom području preostaje još golem posao. Bilo je uvijek pojedinačnih istraživača, ali je nadošlo vrijeme da se to mora organizirati, sistematski voditi, ostvarivati projekte i pokrenuti odgovarajuće publikacije. Tko je imalo upućen u znanstvene potrebe naše sredine, lako će uvidjeti koliko je ovo velik i hitan zadatak« (str. 14).

Možemo zaključiti: 1. BK nisu imale na pameti institute kad su odredile da se počne sprovoditi kolekta za Fakultet, nego baš uzdržavanje samoga Fakulteta u užem smislu, a na prvom mjestu postizavanje mogućnosti da nastavno osoblje Fakulteta dobiva odgovarajuću pravednu plaću. – 2. Veliki je kancelar u tekstu apela, izdanog u ime biskupa hrvatskog jezičnog područja, poseban naglasak još stavio na fakultetsku knjižnicu i druga pomagala; te izričito uveo u okvir ciljeva kolekte problem prostoriya za Fakultet. Taj je tekst bio faktična osnovica za sprovođenje kolekte; ni u tom tekstu nema spomena fakultetskih instituta. – 3. U propagandnom materijalu Fakulteta spominju se instituti da se vidi što sve Fakultet znači za Crkvu u našem narodu, ali se kolekta ne prikazuje kao sabirna akcija za uzdržavanje instituta, osim tek indirektno ukoliko je samo održanje Fakulteta

pretpostavka da uopće mogu postojati instituti, i ukoliko se instituti koriste fakultetskom knjižnicom i drugim pomagalima, bez čega nema ni Fakulteta ni instituta, odnosno nema normalnog razvitka i djelovanja ne samo Fakulteta nego ni instituta. Propagandni materijali dakako ne isključuju da bi se u nekoj budućnosti putem kolekte evantualno mogla – ako se uspije – postizavati financijska masa iz koje bi se mogla pružiti pomoć za razvitak, pa čak i za samo uzdržavanje već postojećih, instituta, ali je jasan tenor propagandnih materijala da se sada apelira za daljnje održanje i opstanak na doličnoj razini Fakulteta kao takvog, tj. u užem smislu.

IV. Situacija u g. 1977. – poslije prve kolekte

Suma koju je Fakultet dobio kao rezultat prve kolekte (12. IX. 1976) – uračunavajući pojedinačne darove koji nisu strogo vezani na taj datum – objelodanjena je u prilogu apelu što ga je dekan dr Šagi-Bunić uputio dne 5. rujna 1977. – na isti način kao godinu dana ranije Nadbiskupov apel – svim župama, samostanima, crkvama, kapelama itd. Ta je suma iznosila 1,279,870,60 ND. No to je prema stanju od 13. svibnja 1977. koji smo datum uzeli kao zaključni za kolektu prošle godine 1976., jer nam novac od svih strana nije bio odmah poslan, nego je tek povremeno dolazio, a psihološki je za kolektu bilo važno da se u sumu pribroji što više onoga što se može vezati uz poziv na kolektu, makar to ne bilo samo sabiranje u crkvama nego i darovi pojedinačnih osoba ili obitelji koje su doprinos poslale na naš žiro-račun potaknute javnim pozivom u tisku. Takvih je pojedinačnih darova do 13. V. 1977. iznijelo svega 125.716,70 ND.

Fakultet nije u stvaranju proračuna za g. 1977. mogao računati s ukupnom tom svotom, jer je u pravo vrijeme još nije imao, a nije je mogao ni predviđati. Na II. redovnoj sjednici Vijeća dne 25. listopada 1976. izvijestio je dekan dr Šagi-Bunić Vijeće o rezultatima kolekte koliko su bili poznati u taj čas. Tada je izabran stalan fakultetski Odbor za materijalno-financijsko poslovanje, u koji su ušli izv. prof. dr Ivan Golub, kao prodekan Fakulteta (po službi, u smislu Statuta Fakulteta), doc. dr Alalbert Rebić i doc. dr Marijan Valković. odboru je stavljeno u dužnost da ponajprije prouči rezultate kolekte te sastavi popis prinosnika, a ujedno da – imajući dakako u vidu i druge prihode Fakulteta, tj. školarine i pristojbe studenata – proračuna mogućnosti koje se otvaraju u vezi s fiksiranjem plaća za profesore, pa da u tom smislu načini proračun za slijedeću god. 1977.

Vrlo brzo se uvidjelo da rezultati kolekte ne pružaju dovoljno sigurnosti da bi se moglo pristupiti k uređivanju normalnih plaća nastavnog osoblja, ma da je to bio početni osnovni motiv apeliranja na BK iz kojeg je došlo do uvođenja kolekte, pa je Fakultetsko vijeće sa svoje III. redovne sjednice dne 4. XII. 1976. upozorilo Odbor za materijalno-financijsko poslanje da bi, nakon konstatiranja financijskog stanja, trebao uzeti kao prvotni zadatak popunjenje knjižnice s našim revijama i knjigama bez kojih se ne može zamisliti ozbiljan znanstveni rad, posebno onima kojih je nabavljanje bilo prekinuto zbog nedostatka sredstava«.

Predsjednik Odbora prodekan dr Golub iznio je u ime Odbora na IV. red. sjednici Vijeća dne 26. II. 1977. prijedlog »da se *devizna sredstva* ostave netaknutima kao 'zlatna rezerva' za slučaj kakvih izvanrednosti, za pretplatu za inozemne edicije i za službena putovanja u inozemstvo. To je iznos – kaže se u tom izvještaju (zapr. na Fakultetu pod br. 16/1977 od 20. I. 1977) – od 596.446,47 din.« Nadalje je predložio da se u okviru sume dobivene kolektom kao prioritetni izdataka predvidi fakultetska knjižnica, a tek »daljnji, *manji dio kolekte, primijenio bi se*

za sanaciju plaća nastavnog i drugog fakultetskog osoblja« (potcr. ŠB). Uz nabavku knjiga i časopisa za knjižnicu, u tom se tekstu predlaže: »Neophodno je da se stvori čitaonica. Odbor predlaže da se sadanja prostorija dekanova pretvori u čitaonicu, jer je povezana zgodno s bibliotekom. A za dekana da se podese manja prostorija gdje je sada biblioteka časopisa. Neka se povjeri bibliotekaru izvedba. Odbor predlaže da se čitaonica napravi funkcionalno, ali i reprezentativno i estetski«. Vijeće je prihvatilo taj prijedlog, zatražilo kasnije na VI. red. sjednici u svibnju od Odbora da načini globalan predračun troškova za te pregradnje u svrhu uređenja čitaonice, te saslušalo na VII. redovnoj sjednici taj globalan predračun koji je umjesto dra Goluba podnio član Odbora dr Rebić i na toj VII. sjednici dne 23. VI. 1977. odobrilo da se radovi što prije započnu i preko ljeta obave. Vođenje je tih poslova bilo povjereno v.d. nastojniku biblioteke i članu financijskog odbora dru Rebiću, koji je uspio da je do početka nove ak. godine 1877/78 sve bilo privedeno kraju. U sve te adaptacije i uređenje, odnosno unutarnje namještenje, čitaonice, dekanata i tajništva utrošena je svota od 396.103,40 ND.

Što se tiče nagrađivanja profesora, taj prijedlog Odbora što ga je iznio prodekan dr Golub na IV. red. sjednici 26. II. 1977., predviđao je – alternativno – »ili da se sadanja personalna primanja povise za 10% računajući od 1. I. 1977, ili da se nagrađivanje odredi po sistemu bodova«.

Nakon duže diskusije Vijeće je na toj sjednici usvojilo drugu alternativu iz prijedloga dra Goluba, tj. da se uvede nagrađivanje po bodovima, usvajajući razloge za takav sistem nagrađivanja iznesene u prijedlogu: »razmjernost (kakva takva) između obaveza, dužnosti rada i nagrade. Nadalje stimuliranje asistenata da doktoriraju odnosno habilitiraju. Sličnost s nagrađivanjem u vanjskom društvu. Sve ovo nije ni izdaleka primjerena nagrada niti približna onoj što je primaju vani osobe istog odgovarajućeg ranga«.

Po tom sistemu postoji osnovica, jednaka za sve koji predaju na Fakultetu, a koja uključuje 2 sata predavanja: ona je varijabilna prema mogućnostima, a za g. 1977. predložena je (i usvojena) suma od 1.500,00 ND. Zatim, honorar *po satu* za svaki sat preko osnovna 2 sata (koji su uračunati u osnovicu) u iznosu od 80,00 ND. – Napokon *bodovi* na akademske stupnjeve, službe, funkcije i staž (godine službe). Novčani ekvivalent boda je također varijabilan prema mogućnostima, i to svake godine. Za g. 1977. predložen je (i usvojen) ekvivalent od 10,00 ND za jedan bod. Primjera radi: red. prof. 40 bodova, izv. prof. 30 bodova, godina staža (službe) 1 bod, itd. Po tom sistemu honoriranje nastavnika se unekoliko približilo pojmu *plaće* (u običnom govoru), iako se ostalo ispod prosjeka plaćanja odgovarajućeg rada u našem društvu. Kako se na istoj sjednici pojavila molba Instituta za crkvenu glazbu od 11. I. 1977. (naš broj 5/1977) »da bi Institut bio proporcionalno sudionik u dobivanju novčane pomoći«, »budući da je prošle godine BKJ pokrenula akciju za materijalno uzdržavanje Fakulteta«, Vijeće je – računajući da će pružanje neke pomoći institutima vjerojatno biti opravdano – na istoj sjednici 26. II. 1977. »pomaklo početak novog oblika nagrađivanja profesora na 1. travnja (početak II. kvartala), kako bi se dobila neka sredstva za pomoć institutima« (iz sjedničkog Zapisnika), tj. odredilo je da se svi profesori prva tri mjeseca g. 1977. nagrađuju još kao i prošle godine 1976., a novac koji se time prištedi neka ide u fond za eventualno potpomaganje instituta.

Prema Izvještaju o financijskom poslovanju za godinu 1977, koji je 14. I. 1978. izradio voditelj financijskih poslova dr Rebić i odbor za materijalno-financijsko

poslovanje (prodekan dr Tomić, dr Rebić i dr Valković) podnio Vijeću na IV. redovnoj sjednici 25. II. 1978., personalni izdaci (navedeni pod rubrikom »Nagrade/pl.«) u g. 1977. dosegli su sumu od 1,066.121,80 ND. Tu se podrazumijevaju i plaće službenika i pomoćnog osoblja, a ne samo renumeracija nastavnog osoblja (profesora). U podnesku-elaboratu Fakulteta, podnesenom Biskupskoj konferenciji 7. listopada 1975 (br. 404/75), na temelju kojega je BK odredila kolektu bila je kao *financijski minimum* sama za *plaće nastavnog osoblja* predviđena svota od 1,123.120,00 ND.

Institut za crkvenu glazbu priznaje u svojoj molbi, upućenoj Dekanatu Fakultetu pod brojem 113/1977 od 11. I. 1977, da je »u svom dosadašnjem financijskom poslovanju djelovao *samostalno*«, da se uzdržavao »školarinom slušača, doprinosom muških i ženskih Redova, i (Nad)biskupija«, samo naglašava da su »prihodi osim školarine bili ne redoviti i nestalni«, a niti im spomenute ustanove daju »traženi doprinos«. Oni smatraju da je njihova molba za »razmjernom participacijom novčanih sredstava dobivenih sakupljanjem po župama« opravdana, jer »Institut djeluje u sklopu Katoličkog bog. fakulteta«, »Institut proporcionalno plaća troškove za loženje, čišćenje i popravke fakultetskih prostorija«, jer smatraju da bi plaće njihovih nastavnika trebale biti »barem približno razmjerno njihovim kvalifikacijama«, a potrebno je znati da se na njihovoj školi po naravi posla satnica dvostruio povećava, a Institut ima veće izdatke također radi uzdržavanja instrumenata. Premda je zaista teško odrediti što bi to bilo »razmjerna participacija novčanih sredstava« koja su bila sabirana u drugu svrhu, pogotovo ako se misli da se nije uspjelo tako da bi se moglo pristupiti k realizaciji onoga glavnoga radi čega se sabiranje pokrenulo, ipak Fakultetsko vijeće nije smatralo uputnim da molbu jednostavno odbije pozivom na financijsku autonomiju Instituta. Nije ulazilo ni u ocjenjivanje vrijednosti pojedinih u molbi navedenih razloga. Vijeće je molbu primilo na znanje i predalo je na rješavanje Odboru za financije, te je to saopćeno ICG-u dne 9. ožujka 1977 (br. 5/77). Ujedno se ICG-u izašlo u susret da su u g. 1977. više od njega – kao ni od Katehetskog instituta – ne traži plaćanje odgovarajućeg dijela za čišćenje i ogrjev. Na prijedlog Financijskog odbora, Fakultetsko je vijeće na VI. red. sjednici (14. i 16. V. 1977) odobrilo da se Institutu za crkvenu glazbu na ime pomoći dodijeli 20.000,00 ND iz Fonda za pomoć institutima, što je onda i učinjeno. Na VII. redovnoj sjednici Vijeća dne 23. VI. 1977. bio je na dnevnom redu dopis ICG-a od 21. VI. 1977 (br. 87/1977), kojim se tražilo da mu Fakultet isplati svotu od 1.000,00 ND koju je preuzv. hvarski biskup poslao na Fakultet s izričitom naznakom da je za ICG. Budući da nekom pomutnjom to prije nije načinjeno, Vijeće je naredilo da se odmah izvrši. U dopisu se nadalje tražilo da se od svota iz kolekte za Fakultet poslanih od biskupija Đakovo i Dubrovnik doznače sume na koje su se te biskupije svojevremeno bile obvezale kao na svoju pripomoć za uzdržavanje toga Instituta. Na sjednicu je bio pozvan Tajnik ICG-a vlč. Korpar, koji je Vijeću rastumačio smisao dopisa kao i urgentne sadašnje potrebe Instituta. Vijeće je tada votiralo Institutu za crkvenu glazbu još jednokratnu pomoć od 5000,00 ND »za sadašnje hitne potrebe Instituta«. Institut za crkvenu glazbu, prema tome, primio je od Fakulteta u god. 1977. pomoć u novcu u visini od 25.000,00 ND, te u obliku oprosta od doprinosa za čišćenje i grijanje prostorija 7.050,00 ND, ukupno 32050,00 ND.

»Što se tiče odvajanja sume na koju su se biskupije bile obvezale da će je davati Institutu nezavisno i prije ustanovljavanja kolekte za Fakultet, Vijeće smatra da se takvom traženju ne može udovoljiti *sic et simpliciter*, jer bi time došla u pitanje

sama namjena kolekte koju je Biskupska konferencija uspostavila kako bi se Fakultetu namakla nužna sredstva za njegovo normalnije funkcioniranje povrh onih minimalnih i nedovoljnih što ih je prije dobivao, a stavila bi se u pitanje – u daljnjim perspektivama veoma pogibeljno i za sam Institut – načelna financijska autonomija fakultetskih Instituta, statutarno utvrđena. Jedno je novac iz kolekte koji vjernici strogo namjenski daruju za Fakultet i koji se po crkvenom zakonu normalno dostavlja onome za koga je dan te eventualne pripomoći koje Fakultet iz kolekte votira za svoje Institute, a drugo su obaveze nezavisno i prije preuzete sa strane fizičkih ili moralnih osoba za uzdržavanje institucija, pa onda školarine, takse i slično. Kolektom se ne može postići zamišljeni cilj ako se to dvoje apriori konfundira. Vijeće moli Institute, posebno glazbeni institut, da s time upoznaju svoje donatore i podupiratelje, te da i sami s time računaju« (Iz Zapisnika VII. red. sjednice od 23. VI. 1977). Taj je zaključak saopćen ICG-u dne 8. srpnja 1977 (br. 350/77).

Da se bolje razumije taj zaključak Fakultetskog vijeća, korisno je spomenuti da je Institut za crkvenu glazbu naknadno bio dostavio, kao dodatak k svome dopisu br. 13/1977 od 11. I. 1977. »Predračun Instituta za crkvenu glazbu«, u kojemu je bilo navedeno da Institutu nedostaje suma od 139.570,00 ND, jer pri sumi od 401.570,00 ND godišnjih izdataka ima samo 262.000,00 ND ukupnih primitaka. A među tim primicima najveća stavka je upravo »Biskupije i Redovi« kod kojih je naznačeno da godišnje daje 118.000,00 ND (drugi su prihodi: školarina u visini 117.000,00 ND, te upisnina 27.000,00 ND). Kraj tako neshvatljivo golemog deficita od gotovo 14 starih milijuna dinara – za saniranje kojega mu je Fakultet mogao dati samo 3 milijuna i 205 tisuća st. din. – ide se k tome da se ukine i glavna stavka ostvarenog prihoda, tj. stavka »Biskupije i Redovi«, pa to metne na leđa Fakulteta i kolekte s kojom se nije uspjelo ostvariti najbitnije radi čega je poduzeta! Na taj se način ne vidi nikakva perspektiva za budućnost, nego situacija postaje upravo dramatična.

Na inicijativu Instituta za crkvenu glazbu došao je taj problem pred sabor Biskupske konferencije dne 13. travnja 1978. Prema pismu koje je Tajnik BK uputio biskupu dru J. Lachu, sabor BK je razmatrao pitanje financiranja Instituta za crkvenu glazbu u Zagrebu, a budući da je on »u sklopu zagrebačkog Bogoslovnog fakulteta, postavilo se pitanje financiranja obadviju tih ustanova koje bi naše biskupije morale osigurati na neki način«, pa stoga BK želi uvid u financijsko poslovanje Fakulteta i Glazbenog instituta, da se uvidi kako se troše sredstva iz kolekte za Fakultet. Veliki kancelar nadbiskup dr Kuharić pismeno je zamolio biskupa Lacha da obavi »pregled računskog knjigovodstva na Fakultetu, i to u smislu zaključka biskupske konferencije hrvatskog jezičnog područja«. Preuzv. biskup Lach obavio je preliminarni uvid u knjige na Fakultetu i razgovarao s dekanom drom Šagi-Bunićem i voditeljem financijskih poslova, članom odbora drom Rebićem. O tome je onda raspravljalo Fakultetsko vijeće na svojoj VIII. redovnoj sjednici koja se održala dne 24. lipnja 1978. nakon što je dekan referirao o razgovorima s biskupom mons. Lachom, i poslije duže diskusije o pitanju financijskih odnosa između Fakulteta i njegovih instituta, Vijeće je stvorilo ovaj zaključak: »Ostaje se kod propisa Statuta da se Instituti financiraju samostalno, i da osnovno financiranje ne može biti iz kolekte; na njihova obrazložena traženja Vijeće će pojedinima votirati pomoć iz kolekte, prema mogućnostima i po pravičnosti; u tu svrhu će se na početku svake financijske godine u proračunu predvidjeti raspoloživa svota za pomoć institutima« (Iz Zapisnika VIII. red. sjednice Vijeća KBFZ

od 24. VI. 1978). U diskusiji na sjednici »razmatralo se i pitanje da li bi se moglo pristupiti k jedinstvenom financiranju samog Fakulteta i svih instituta, no većina je bila mišljenja da se za sada ne ide na mijenjanje Statuta Fakulteta, koji predviđa autonomno financiranje instituta: o jedinstvenom financiranju se može razmišljati kao ideji za kakvu budućnost, ali nema perspektive nikakve u sadašnjem prelaženju na nešto takvo« (Iz Zapisnika iste sjednice).

Na molbu predstojnika Instituta za teološku kulturu laika dra Turčinovića fakultetsko je vijeće na VII. redovnoj sjednici dne 23. lipnja 1977. votiralo i tome Institutu jednokratnu pomoć za pokriće nastalih troškova u visini od 12.000,00 ND, iz fonda za Institute. Katehetskom je institutu pružena pomoć u vidu oprosta od doprinosa za čistačicu i za grijanje, ukupno 6.700,00 ND

Prema tome, institutima je g. 1977. pružena od Fakulteta ukupna pomoć u visini od 50.750,00 ND.

Za pripremanje nove kolekte, koja se održala 11. rujna 1977., obratio se dekan Šagi-Bunić 23. VII. 1977. cirkularnim pismom uredništvima (br. 368/77) da ne propuste kolektu preporučiti svojim čitateljima »na način kako Vam se bude činilo najprikladnije s obzirom na ovu važnu svrhu«. Dne 5. rujna 1977. rasposlao je dekan – na isti način kao prijašnje godine – pismo dušobrižnicima po svim crkvama hrvatskog jezičnog područja u kojemu zahvaljuje za prošlogodišnju kolektu i moli da se ona obavi i ove godine, jer je potrebno da se »taj još sada jedini Bogoslovni fakultet u hrvatskom narodu može održati, razvijati svoju djelatnost u skladu s rangom koji mu je priznala Sveta Stolica kao najvišoj crkvenoj nastavnoj i znanstvenoj ustanovi među Hrvatima, a također da ostvari bar neki napredak kako zahtijevaju suvremene potrebe Crkve i vjernika«. Posebno nam je bilo stalo da vjernici saznaju da nam je prva kolekta omogućila da poduzmemo »preuređenje prostorija koje imamo kako bi se dobila prikladna čitaonica za studente u kojoj će im biti dostupni časopisi i najpručenija opća djela, kako bi mogli nesmetano raditi na produbljivanju svoga znanja i ulaziti u istraživanja«, a zamoli smo da se vjernicima rekne »da je više od 200 godine trebalo dok se taj naš jedini Bogoslovni fakultet u potpunosti organizirao (od 1633. do 1874.), pa da bi sigurno bilo tragično za Katoličku Crkvu u hrvatskom narodu ako bi nemarom i nebrigom ovoga sadašnjega naraštaja morao propasti ili zamrijeti ili makar ozbiljno zaostati za onim što danas mora biti jedan Fakultet«. Zajedno s tim okružnim pismom dekan je kao prilog svima poslao opis kolekte iz g. 1976, izrađen uz suradnju dra Rebića, u kojemu je dano toliko informacija o darovateljima koliko je najviše bilo moguće. U opisu su označene sve župe zagrebačke nadbiskupije koje su održale kolektu, jer je to bilo srećom moguće načiniti na temelju dokumentacije Nadb. duh. stola. Takvo bi objavljivanje rezultata kolekte po župama vjerojatno moglo biti daleko efikasnije sredstvo za aktiviranje ljudi od onoga koje je 1925. predlagao i želio podr. HBA dr Fran Barac u vezi s kolektom na »Dan kršćanske znanosti«.

Financijsko stanje Fakulteta pri kraju godine 1977. bilo je ovakvo: Devizna blagajna (tj. na deviznom računu): 230,- USA dolara + 77.413,81 DM. Dinarska blagajna: U novo god. 1978. Fakultet ulazi sa svotom 658.225,90 ND. Od toga: do tada dobivena kolekta (g. 1977.

[Zgb, Rij, Šib, Poreč, i pojedinci (žiro-račun, osobno)]	479.884,50 ND
pristojbe	75.620,00 ND
kamati za novac u banci za g. 1977.	40.254,40 ND
suficit	62.467,00 ND

Ti su podaci iz Izvještaja o financijskom poslovanju za godinu 1977., prihvaćenog i odobrenog na IV. red. sjednici Vijeća dne 25. II. 1978, koji je pregledao i odobrio dne 10. travnja 1978. Veliki kancelar mons. Franjo Kuharić pod br. 9-VK/1978.

Međutim, financijska situacija Fakulteta u g. 1978. uopće nije ružičasta, i po svojoj prilici će još do konca godine biti problema ako se budu htjele sačuvati perspektive u koje se Fakultet bio ponadao. Istina, Vijeće se nije u proračunskoj raspravi za g. 1978. odvažilo ni na kakvo korigiranje personalnih izdataka za profesore na više, iako su se godinu prije – na sjednici 26. II. 1977. kad se odlučivalo da se tada dade prioritet uređenju čitaonice – donekle gajile takve nade (Cf. Izvještaj dra Goluba, zaprimljen pod br. 16/77). Ostalo se u svemu kod norme iz g. 1977 (tj. osnovica i vrijednost boda ostala je ista), samo sada i za prvi kvartal. Ali popustilo se optimizmu u predviđanju rezultata kolekte od 11. rujna 1977. Mislilo se da će rezultat druge kolekte biti manji od rezultata prve, ali se nije pretpostavljalo da bi pad mogao biti tako katastrofan: gotovo za cijelu polovicu. Postignuta suma u drugoj kolekti iznosi 657.396,10 ND, za razliku od sume prve kolekte koja je iznosila 1.279.870,60; znači da je Fakultet u kolekti za g. 1978, tj. onoj koja se troši u g. 1978 (sabrana je u g. 1977), dobio za cijelih 629.474.50 ND manje nego godinu ranije (vidi podatke o kolekti 1977. u prilogu cirkularnom pismu-pozivu za kolektu 1978. izabr. dekana dr Celestina Tomića od 10. VII. 1978, br. 406/78). Nevolja je u tome što je u Predračunu Fakulteta za 1978., odobrenom od Vel. kancelara dne 10. IV. 1978. (pod br. 10-VK/1978), među primicima pod stavkom *kolekta* predviđena suma od 750.000,00 ND i prema tome je pravljen budžet, a faktički postignuta suma iz kolekte *manja je za 93.000,00 ND* od predviđene, tj. iznosi 657.396,10. Fakultet tako dolazi u situaciju da će po svojoj prilici morati za svoje *redovito funkcioniranje* posegnuti za svojim deviznim sredstvima, koja se po odluci Vijeća od 26. II. 1977. imaju čuvati netaknuta, odnosno upotrebljavati samo za ona trošenja u inozemstvu bez kojih jedan Fakultet ne može djelovati kako bi trebao.

Eto, već početno iskustvo s kolektom pokazuje kako su planiranja s osloncem na nju nesigurna, a posebno se iz toga vidi kako su nepouzdana i u ovaj čas slabo perspektivne neke kombinacije s kolektom. Previše se stvari odjednom ne može nipošto osloniti na samu kolektu.

Najveća stavka poslije personalnih izdataka među predviđenim izdacima u predračunu za godinu 1978. jest *biblioteka*: 120.000,- ND. Hoće li se morati opet štedjeti na toj strani? – U predračunu je predviđena i stavka *instituti* u visini od 80.000,- kako bi se mogla pružiti neka pomoć institutima prema njihovim traženjima.

V. Napomena o pitanju državne subvencije

Vidjeli smo da je naš Episkopat god. 1952., u času kad je trebalo urediti novi način postojanja teoloških fakulteta u Zagrebu i u Ljubljani, gledao u postizavanju primjerene godišnje državne subvencije od republičkih vlada u Zagrebu i u Ljubljani bar jedan od tri oblika dobivanja sredstava za daljnje opstojanje dvaju fakulteta (vidi str. 5 ovog elaborata!). Ljubljanski je fakultet tada uspio postići subvenciju od svoje republičke vlade, i to je za ljubljanski Teološki fakultet i danas aktualno. Naš Fakultet – unatoč nekim obećanjima i nadanjima – nije od vlade Republike Hrvatske uspio postići nikakve subvencije. Čini nam se uputnim da

ovdje letimično pogledamo dokumente koji se tiču toga pitanja državne subvencije za naš Bogoslovni fakultet, da bar nekako nazremo koliko je dugo taj problem bio aktualan, kao i to može li se danas – pošto je prohujalo već 23 godina – taj problem još uvijek – ili možda iznova – shvaćati kao aktualan.

Predsjedništvo BK, u svojoj predstavi koju je dne 23. travnja 1952. pod br. 9–BK/52 uputilo Predsjedništvu vlade FNR Jugoslavije, zamolilo je dodjeljivanje subvencije Fakultetu u Zagrebu i Fakultetu u Ljubljani; željelo se da Predsjedništvo savezne vlade utječe u tom smjeru na Predsjedništva vlada NR Hrvatske i NR Slovenije. Istoga dana, 23. travnja 1952, upućena je i predstavka Predsjedništva BK Predsjedništvu Vlade Narodne Republike Hrvatske – putem Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu – pod br. 7/BK, koju naš Fakultet treba smatrati temeljnim crkvenim dokumentom za svoje daljnje postojanje. Poslovni odbor Katoličkog episkopata – piše u tom dokumentu – zaključio je na svojoj sjednici od 2. travnja 1952. poslati Predsjedništvu Vlade NR Hrvatske obavijest i molbu:

»1. Episkopat je odlučio, da će Rkt bogoslovski fakultet Sveučilišta u Zagrebu kao po Sv. Stolici kanonski utemeljen fakultet s pravom podjeljivanja akademskih stepena u novoj akademskoj godini 1952/53 počevši od 1. listopada 1952. nastaviti svoj rad kao interdijecezanska vjerska ustanova ovih hrvatskih biskupija kao i ostalih biskupija izvan Slovenije na teritoriju FNRJ, i to prema dosadašnjem redu studija i s profesorima koji su i do sad predavali.

Ta je odluka donesena u skladu sa čl. 25 Ustava FNRJ i čl. 26 Ustava NRH, koji kaže: »Vjerske škole za spremanje svećenika slobodne su, a stoje pod općim nadzorom države.« To je ustavno načelo ponovno potvrdio gospodin maršal Tito na konferenciji za štampu sa grupom američkih novinara, koji je među ostalim rekao: »Mi crkvi ne branimo, da i dalje drži svoje škole i fakultete.« (Borba, 12. III. 1952.)

2. Umoljava se Predsjednik Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu NBH, da bi izvolio 30. lipnja 1952. predati Rkt. bogoslovski fakultet Sveučilišta u Zagrebu sadašnjem dekanu fakulteta dr. Vilimu Keilbachu kao predstavniku naprijed navedenih biskupija. Isto tako, da s imenovanim dekanom uredi sva pitanja, koja nastaju u vezi s povratkom fakulteta pod isključivu upravu Crkve.

3. S obzirom na posve nenadano »ukinuće« odnosno »izdvojenje« Rkt. bogoslovskog fakulteta u Zagreba, kao i obzirom na činjenicu, da Crkva ne raspolaže potrebnim sredstvima za uzdržavanje fakulteta, jer su sredstva agrarnom reformom prešla u vlasništvo države, moli se Visoki naslov, da bi za godišnji budžet fakulteta od oko šest milijuna dinara izašao u susret ovim točkama:

a) Da bi dodijelio fakultetu primjerenu redovitu godišnju *subvenciju*, i to u duhu ustavnog načela, prema kojem »država može materijalno pomagati vjerske zajednice« (čl. 26 Ustava NRH).

b) Da bi se dozvolilo prikupljanje doprinosa, koje su vjernici prema kanonima 1496 i 1355 C.Z. dužni davati svojoj katoličkoj zajednici, kojoj pripadaju baš u svojstvu vjernika Katoličke Crkve, a kao kakvi se moraju brinuti i za školovanje svećeničkih pripravnika.

Budući da vjernici navedene doprinose davaju vjerskoj zajednici, kojoj sami pripadaju, dakle, u određenom smislu, tj. kao članovi vjerskog društva, *sami sebi*, ne potpadaju pod poreznu obvezu. – O tome bi Ministarstvo financija trebalo izdati odgovarajuće rješenje.

4. Umoljava se visoki Naslov, da slušačima Rkt. bogoslovske fakulteta u Zagrebu i ubuduće na neki način prizna položaj studenata, a prema tome da im od Ministarstva narodne obrane ishodi rješenje o mogućnosti odgode vojske po studentskom roku. Jednako da se dosadašnjim profesorima fakulteta i nadalje priznaju njihova stečena prava u pogledu naslova i društvenih odnosa.«

Subvenciju od strane NR Hrvatske metnuo je Poslovni odbor Episkopata kao prvu stavku u pribavljanju sredstava za daljnje održavanje Fakulteta.

Na VI. izvanrednoj sjednici Vijeća, održanoj 30. lipnja 1952. u 10 sati prije podne, na »sudbonosni dan... kad naš fakultet... prestaje biti državna ustanova« (riječ dekana Keilbacha), u svome je referatu dekan dr Keilbach izvijestio Vijeće o tome da je 27. lipnja bio primljen kod g. ministra dra Miloša Žanka »kao predsjednika Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu«, i da mu je g. ministar među ostalim rekao da se »inventar i arhiv (Fakulteta) predaju sadašnjem dekanu u smislu dopisa Predsjedništva Biskupskih konferencija br. 7/BK od 23. IV. 1952 upravljenog Predsjedništvu Vlade narodne Republike Hrvatske, dok će se *pitanje subvencije rješavati na Predsjedništvu Vlade NRH, kad za to bude došao čas*, budući da je ovo zadnje pitanje bitno *crkveno-političke prirode*«.

Zatim je dekan saopćio Vijeću da je na poziv ljubljanskog ordinarija sudjelovao kod dijela pregovora u Ljubljani, i da je »tamo već postignut usmeni aranžman, prema kojem nekoliko profesora ostaje na državnom budžetu, dok je za pokriće ostalih plaća i izdataka obećana subvencija Vlade NR Slovenije«. »Bilo bi poželjno – rekao je dekan Keilach – da se i kod nas nađe slično rješenje, ako ne odmah, a ono barem do 1. listopada 1952«, jer Fakultet mora nastaviti rad u novoj ak. godini. »U tom pravcu poduzeti su koraci, ali rješavanje toga pitanja prelazi kompetenciju našega vijeća«.

Dne 27. kolovoza 1952. obratio se dekan dr Keilbach Komisiji za vjerske poslove pri Predsjedništvu Vlade NR Hrvatske s molbom da *požuri odgovor* Predsjedništva Vlade NRH na dopis Predsjedništva BK br. 7/BK od 23. IV. 1952. u kojemu je Vladi saopćena odluka Episkopata da Fakultet nastavlja radom, i ujedno zamoljena »primjerena redovita godišnja subvencija«. Blizu je vrijeme upisa u novi semestar, »a nije uređeno pitanje pravnog položaja fakulteta. Nije riješeno ni pitanje uzdržavanja fakulteta«. I »najosjetljivije«: slušači dobivaju pozive za odsluženje vojnog roka, prijeti pogibelj da slušači *svih* godina budu pozvani u vojsku, pa da Fakultet ostane bez slušača za novu ak. godinu. U Beogradu je već Predsjedništvo Vlade NR Srbije aktom Kab. I br. 9478 od 11. VIII. 1952. odobrilo odluku Sv. Arh. Sabora o osnivanju Bogoslovske fakulteta SPC, a u Ljubljani su završeni pregovori u pogledu subvencije.

U istoj stvari se dekan Keilbach 23. rujna 1952. (br. 80-E/1952) obraća Savjetu za prosvjetu, nauku i kulturu NRH: moli da bi »nadležna narodna vlast primila na znanje odnosno odobrila« odluku Episkopata da Rkt. bogoslovski fakultet u Zagrebu »nastavlja svoj rad kao interdijecezanska vjerska ustanova svih hrvatskih biskupija kao i ostalih biskupija izvan NR Slovenije na teritoriju FNRJ«, a ujedno moli, »da bi se ovom fakultetu dobrohotno dodijelila *primjerena godišnja subvencija*. Prema novim plaćama profesora od 1. IV. 1952 i nekim povišenim cijenama za materijalne izdatke iznosio bi budžet fakulteta sad oko šest milijuna godišnje. Međutim, budući da bi penzionirani profesori bili pripravnici dalje služiti, smanjio bi se budžet za 1952/53 toliko da bi dostajao iznos od Din. 4,200.000.– (četiri milijuna dvijestohiljada dinara)«.

U dopisu br. 230-E/1952. od 12. prosinca 1952. javlja dekan dr Keilbach Komisiji za vjerske poslove da je Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu NRH »primio na znanje odluku Episkopata o nastavku rada« Fakulteta (aktom br. Kab 206/52 od 30. XI. 1952), ali da nije ušao »u pitanje subvencije i ostalih stvari koje bi trebalo urediti u vezi sa statusom profesora i studenata«. Moli Komisiju, »da izvoli poradi na tome, da bi i naš bogoslovski fakultet u Zagrebu od Vlade NR Hrvatske dobio primjerenu subvenciju, kako je to prema novijim vijestima naše štampe uređeno u Ljubljani, gdje LR Slovenija daje Teološkom fakultetu dva milijuna dinara godišnje subvencije i gdje je četiri profesora ostalo na budžetu ljubljanskog Univerziteta«. Jednako nadodaje pitanja važna za studente: zdravstvenu zaštitu, studentsku povlasticu na željeznicama, pitanje dječjeg doplatka.

Dne 6. veljače 1953. bilježi dr Keilbach (Pro memoria, br. 52/1953) da ga je mons. dr Ritig pozvao i saopćio mu da je razgovarao s predsjednikom vlade NRH, i da će »fakultet sigurno dobiti subvenciju od dva milijuna dinara, naime, kao Teološki fakultet u Ljubljani. Treba samo čekati, da se svrše poslovi oko ustavnih promjena NRH«.

»Na usmeni poziv« ministra mons. Ritiga, predsjednika Komisije za vjerske poslove pri Izvršnom vijeću NRH, dekan dr Keilbach dne 20. II. 1953. šalje (pod br. 90/1953) istoj Komisiji opširniji dopis u vezi s prijašnjim dopisom pod br. 230-E/1952 od 12. XII. 1952. želeći »požuriti *molbu* iznesenu u citiranom dopisu«. Tu se ističe da Predsjedništvo BK u svom dopisu br. 7/BK od 23. IV. 1952. »moli Vladu NRH za *primjerenu redovitu godišnju subvenciju* kao i da se studentima i profesorima prizna pravni položaj studenata odnosno profesora«. Savjet za prosvjetu, nauku i kulturu u svome dopisu br. Kab 206/52 od 30. XI. 1952. preko toga »*prelazi šutnjom*«. nabraja zatim niz stvari u kojima studenti, profesori, sam Fakultet kao »znanstvena« ustanova bivaju u pravima prikraćivani poslije 30. VI. 1952. Nakon te I. točke, upozorava u točki II. na zabunu koja nastaje u javnosti zbog netočnih informacija u štampi, kao da »naša vlast subvencionira dva katolička i jedan pravoslavni teološki fakultet« (*Borba* od 17. II. 1953), ili izjava potpredsjednika Vlade E. Kardelja u *Narodnom listu* od 20. XII. 1952: »Postoje dva katolička i jedan pravoslavni teološki fakultet, koje sve subvencionira država.« A »teološki fakultet u Zagrebu do danas nije primio nikakve subvencije, tako da je od dana ukinuća kao državne ustanove (30. VI. 1952) u nemogućoj financijskoj situaciji«. dopis se zaključuje ovako: »Vjerujući u riječ maršala Tita, predsjednika FNRJ, danu katoličkim biskupima u Bijelom dvoru 8. I. 1953, pouzdano se nadam, da će Izvršno vijeće NRH konačno odobriti i doznačiti ovom fakultetu primjerenu subvenciju za akademsku godinu 1952/53 te urediti pravni položaj ne samo fakultetu kao takvog, nego i studenata i profesora, i to na način, da bi se uklonile sve teškoće i neugodnosti obzirom na činjenice iznesene pod točkom I. Time će Izvršno vijeće NRH omogućiti nesmetan odgoj naših svećeničkih pripravnika, koji imaju biti i dobri svećenici i lojalni građani u smislu istinskog rodoljublja«

Kad je dvije godine kasnije, g. 1955., prof. dr Đuro Gračanin sastavljao svoju predstavku/okružnicu o »održavanju Rkt. bogoslovskog fakulteta u Zagrebu« (vidi o tom na str. 7–8 ovog elaborata), i on je na pitanje kako ćemo »Bogoslovski fakultet postaviti na svoje noge, zajamčiti mu sve ono, što je potrebno za njegovo normalno funkcioniranje i razvijanje, i uza što je, vidjeli smo, Sv. Stolica vezala sam opstanak tako visokih znanstvenih ustanova«, među predvidiva rješenja na

prvo mjesto stavio *državnu subvenciju*, ali je to načinio ovako: »1. Jedno bi (sc. rješenje) bilo da se od države zatraži *subvencija*. Onako kako su to zatražili i dobili Slovenci i Srbi. Moglo bi se u takvoj jednoj peticiji na zgodan način obrazložiti neopravdanost takvog nejednakog postupka. Građani katolici ove NR a i drugih republika gdje ima katolika, plaćaju porez kao i Slovenci i Srbi, pa zašto da se samo oni koriste državnom ispomoći, a mi ostali ne? Treba napomenuti, da su neki pokušaji u tom pravcu bili već poduzimani, ali nažalost bez ikakva pozitivna rezultata« (str. 14 prvotnog teksta). Malo smo u nedoumici: kao da dr Gračanin tu uopće nije imao u svijesti molbu Episkopata u predstavci br. 7/BK od 23. IV. 1952, a još manje onu pod br. 9–RK/52 od istog datuma 23. IV. 1952. Teško je zamisliti da bi se ti akti Predsjedništva BK mogli okarakterizirati kao »neki pokušaji«! Prof. Gračanin kao da o toj stvari u detalje i nije mnogo razmišljao, jer kao da su tri godine čekanja da se dobije neki odgovor učinile stvar u njegovoj svijesti posve beznadnom: on je to stavio na prvo mjesto reda radi, jer mu se činilo da bi normalno trebalo biti ako, ali kao da mu se činilo tako beznadno da nije preciznije ni razmišljao što se in concreto u toj stvari poduzimalo: da, bili su »neki pokušaji«, red bi bio da se to za Fakultet postigne, subvencija bi Fakultetu spadala, ali od toga ništa! Na str. 15. dr Gračanin otpočinje jednu rečenicu ovako: »Kad ne možemo dobiti državne subvencije, nećemo itd.« Kao da je rečenica »državne subvencije nećemo dobiti« neke vrste aksiom! Kada je prof. dr Bakšić, tada generalni vikar zagrebačke nadbiskupije, dne 12. VIII. 1955. Gračaninovu predstavku – u ime nadbiskupa-koadjutora Sedi datusa mons. dr Fr. Šepera – kao fakultetsku razmišljao, napisao je u popratnom pismu »Subvencije nema i ne treba joj se nadati«: to je govorilo isto duboko razočaranje kao i kod Gračanina.

Tadašnji dekan prof. dr Juraj Pavić bio je drukčijega kova; nije tako lako pitanje državne subvencije skidao s dnevnog reda. Dne 7. studenoga iste godine 1955. šalje dekan Pavić pod br. 312/1955 Komisiji za vjerske poslove Izvršnog vijeća Sabora NRH, a na njezin pismeni zahtjev (br. 242/55), Izvještaj o radu Fakulteta, ali koristi tu priliku da Komisiju za vjerske poslove podsjeti, »da je Katolički Episkopat pod br. 8 BK od 23. IV. 1952 i ovaj Dekanat pod 80–E/1952 od 23. IX. 1952 uputio putem Savjeta za prosvjetu, nauku i kulturu Predsjedništva vlade NRH predstavku, da bi ovom Fakultetu bila dodijeljena *subvencija*, kako to dozvoljava naš Ustav čl. 25 i Zakon o pravnom položaj vjerskih zajednica čl. 11.«

»Već školske godine 1952/53 – piše dr Pavić dalje – Vlada NR Slovenije i NR Srbije dodijelile su subvenciju bogoslovskim fakultetima slovenačko-katoličkom u Ljubljani i srpsko-pravoslavnom u Beogradu. Od toga vremena ti se fakulteti de facto izdržavaju sredstvima iz državnoga budžeta sve do danas.

Naš hrvatski katolički fakultet u Zagrebu nije do danas primio od države ni dinara. Naša NR Hrvatska nije sigurno siromašnija od dviju spomenutih Republika, da ne bi od svog proračunskog milijardskog iznosa mogla odvojiti na pr. 6 milijuna dinara kao subvenciju našem fakultetu. Ne samo da je naš fakultet po sastavu svojih nastavnika kao i po broju svojih slušača veći od beogradskog i ljubljanskog, nego to traži socijalna pravda. Ovaj je Dekanat još 12. XII. 1952 svojim dopisom br. 230–E/1952 zamolio Vjersku komisiju da poradi na tome, da i naš bogoslovski fakultet u Zagrebu dobije spomenutu subvenciju, kako je uživaju i ostali teološki fakulteti. Ovu molbu ponavljamo i ovom zgodom«. Ta je predstavka primljena na znanje na III. red. sjednici Fak. vijeća dne 24. XI. 1955.

Dva dana kasnije, 9. studenoga 1955. dekan dr Pavić podnosi formalnu predstavku Predsjedniku Sabora Narodne Republike Hrvatske pod brojem 334/1955. kojoj je predmet »Subvencija Rkt. bogoslovskom fakultetu u Zagrebu«. U predstavljanju se najprije utvrđuje da je Fakultet g. 1952. prestao biti državnom ustanovom, pa da su se onda Katolički Episkopat i ovaj Dekanat obratili Predsjedništvu Vlade NRH, »tražeći podjeljivanje potrebne *subvencije* predviđene u čl. 25 Ustava FNRJ i čl. 11 Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica«, a to je bilo »radi osiguranja materijalnih sredstava« za funkcioniranje Fakulteta kao vjerske škole. Na te podneske »nismo do danas dobili nikakva odgovora«. Dekanat se stoga *ponovno* obraća – na Predsjednika Sabora – s *molbom*, »da izvolite razmotriti i uvažiti naše traženje«. Polazeći od konstatacije da je »Rkt. bogoslovski fakultet u Zagrebu najstarija naučna ustanova na slavenskom jugu« dr Pavić sažeto ukazuje povijesno značenje Fakulteta te veli: »Bila bi zato neprocjenjiva historijska šteta i kulturna sramota pred naučnim krugovima Europe i svijeta, kad bi ova historijska ustanova zbog finansijskih teškoća morala prestati postojati ili u najboljem slučaju samo životariti.«

»Na podnošenje ove predstavke – nastavlja dekan dr Pavić – potakla nas je činjenica, što su ostale Narodne Republike u vidu subvencija osigurale potrebna materijalna sredstva za rad teoloških fakulteta. Tako na pr. NR Srbija subvencionira spsko-pravoslavni teološki fakultet u Beogradu, NR Slovenija slovensko-katolički teološki fakultet u Ljubljani, dok NR Bosna i Hercegovina subvencionira vjerske škole islamske vjerske zajednice. Nisu nam poznati razlozi – nadostavlja na to navođenje stvarnog stanja u drugim Narodnim Republikama dekan Pavić – zašto NR Hrvatska *uskraćuje bilo kakvu pomoć ovom fakultetu*« (potcr. ŠB), da bi zatim upozorio za osobito konkretno značenje zagrebačkog Fakulteta u Jugoslaviji općenito: »A valja naglasiti, da je ovo jedini Katolički fakultet ne samo za područje NR Hrvatske, već i za ostale Republike (osim NR Slovenije), pa i za sve nacionalne manjine.«

Da je dekan dr Pavić svakako gajio bar neku realnu nadu da bi ta molba mogla biti riješena pozitivno, može se jasno zaključiti iz slijedećeg pasusa predstavke: »Gore spomenutom predstavkom ovog Dekanata (naime onom od 23. IX. 1952. pod br. 80-E/52; op. ŠB) zamoljena je subvencija u iznosu oko 4,200.000 dinara. No obzirom na današnje prilike smatramo, da bi za podmirenje najnužnijih potreba bilo dovoljno 6,000.000,- dinara godišnje, a što je svega oko 500.000,- dinara mjesečno.«

Konačno dekan dr Pavić zaključuje svoju predstavku Predsjedniku Sabora NR Hrvatske ovim riječima: »Ističemo da bi dodjeljivanje ove subvencije predstavljalo izjednačavanje u pravima i položaju ovog fakulteta, koji je i po broju nastavnika i po broju studenata najjači, sa ostalim fakultetima u državi. Osim toga ova gesta od strane naslova svakako bi naišla na vrlo povoljnu ocjenu od strane svih naučnih radnika i posjetilaca naše zemlje, koji se iskreno i dobronamjerno zanimaju za prosperitet naše domovine i bogoslovskih fakulteta.«

I taj je korak dekana dra Pavića Fakultetsko vijeće uzelo na znanje na II. red. sjednici dne 24. studenoga 1955. Ipak, stvari su ostajale kao i prije: Vlada NR Hrvatske nije se povela za primjerom Vlada NR Slovenije i NR Srbije, za naš Fakultet nije dolazio onaj »čas« koji je dru Keilbachu dne 27. lipnja 1952. napomenuo ministar dr M. Žanko.

Godine su prolazile i mnogo tga je u odnosima između Države i Crkve kod nas dobivalo nove, prijatnije i perspektivnije nijanse: naš je Fakultet međutim ostajao bez ikakve subvencije, nije se događalo ono »izjednačavanje u pravima i položaju ovog fakulteta... s otalim fakultetima u državi«, o kojem je u svojoj predstavi govorio dekan dr Pavić. Otprilike 10 godina kasnije, dana 26. travnja 1965., prigodom *općeg pregleda* Rkt. Bogoslovske fakulteta u Zagrebu, što su ga u ime nadležnih prosvjetnih vlasti u našoj Republici obavili Stj. Jakopović i Sl. Cotić, tadanji je dekan Fakulteta dr. J. Kuničić dao unijeti u službeni zapisnik o izvršenom pregledu, sastavljen na licu mjesta, pri kraju ovaj pasus: »Na rad komisije koja je vršila pregled Dekan fakulteta nema nikakvih primjedaba, *ali stavlja primjedbu* da Rkt. Bogoslovni fakultet *ne prima nikakvih subvencija od strane državnih organa* za razliku od beogradskog Pravoslavnog i ljubljanskog teološkog, koji primaju redovito godišnje više od 10,000.000 dinara po fakultetu. Osim toga Dekan je mišljenja da bi za našu zajednicu bilo korisno kada bi pitanje subvencije bilo riješeno pozitivno, a to bi također služilo i političkom ugledu naše zemlje u inozemstvu«. Zapisnik su potpisale obje strane i Komisija koja je izvršila pregled prosljedila je dakako jedan primjerak svome nadležnom organu. Dekan je zapisnik podvrgao Vijeću na VI. red. sjednici dne 10. svibnja 1965. i Vijeće ga je odobrilo.

Poslije toga pitanje subvencija sa strane države Fakultet nije više pismeno i službeno pokretao kod republičkih vlasti, do danas.

Kako se može iz svega toga vidjeti, traženje državne subvencije za uzdržavanje Fakulteta kao crkvene ustanove, koje su pokrenuli biskupi g. 1952., motivacijski je poprimalo različite nijansiranosti, ali dva su motiva osnovna i uvijek prisutna: 1. *Fakultetu je subvencija potrebna*, bez nje ne može normalno funkcionirati kao Fakultet (može se reći – to dođe na isto – da je državno subvencioniranje Fakulteta potrebno našoj Katoličkoj Crkvi, jer ona sama nema dovoljno sredstava za uzdržavanje Fakulteta); i 2. za davanje subvencije postoji *ustavna i zakonska podloga*, dodjeljivanje subvencije nije protuzakonito i ne znači nikakvo *privilegiranje* mimo zakona, nije to nikakvo *korumpiranje* ili *ustupak* na uštrb pozitivnog legaliteta u našoj državi i društvu.

To dvoje postoji i danas: Fakultetu bi subvencija bila potrebna, jer – kako se iz svega ovoga elaborata vidi – naša Crkva nije uspjela stvoriti Fakultetski fond koji bi osiguravao normalno funkcioniranje Fakulteta, a prošlo je 26 godina; ustavna i zakonska podloga za takvu subvenciju u SR Hrvatskoj postoji. Ustav Socijalističke Republike Hrvatske (proglašen 22. II. 1974.) određuje u članu 258 stav 5: »Društvena zajednica može materijalno pomagati vjerske zajednice.« A novi Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica SR Hrvatske (od 24. ožujka 1978) propisuje u članu 13: »Društvena zajednica može davati materijalnu pomoć vjerskim zajednicama. Odlukom kojom se dodjeljuje pomoć može se odrediti i svrha u koju se pomoć ili njezin dio može upotrijebiti.

Vjerske zajednice same raspolažu dodijeljenim materijalnim sredstvima. Ako je pomoć dana za određenu svrhu, može se tražiti od vjerskih zajednica da podnesu izvještaj o upotrebi dodijeljenih sredstava.«

Iznijeli smo sve to samo kao ocrtno pitanje i pokušaja njegova rješavanja kako proizlazi iz naše pisane dokumentacije (ne mogu jamčiti – za prvo desetljeće – sasvim potpunu iscrpnost!). Ostaje pod upitnikom: da li reaktualizirati to pitanje subvencije ili ne? Čini se da odgovor na taj upitnik – što se crkvene strane tiče – spada

na Biskupsku konferenciju, ili konkretnije: na Konferenciju biskupa hrvatskog jezičnog područja, a da ne može biti dat unutar samog Fakulteta kao institucije. To zato, što se u Ustavu i Zakonu predviđa pružanje materijalne pomoći vjerskim zajednicama kao takvima, ne pojedinačnim ustanovama nezavisno od cjeline. Može se dakako – po čl. 13 Zakona PPVZ – odrediti (očito sporazumno) svrha date pomoći: npr. za uzdržavanje Fakulteta. Teško je naime reći da li bi bilo oportuno nakon tako dugog vremena od 26 godina urgirati ispunjenje one molbe Episkopata pod br. 7/BK od 23. IV. 1952. (što bi u tom slučaju možda mogao učiniti Fakultet sam), ili bi normalnije i svrsishodnije bilo novom molbom pokrenuti pitanje iznova, ukoliko bi se dakako ocijenilo da je to moguće i ostvarivo.

Ovdje smatram opravdanim samo još dodati riječi kojima je dekan dr Vilim Keilbach na posljednjoj sjednici Fakultetskog vijeća dok je Fakultet još bio u sklopu Sveučilišta u Zagrebu, tj. na VI izvanrednoj sjednici te akademske godine, održanoj 30. lipnja 1952. u 10 sati, izrekao u svom uvodnom izvještaju zajedničko raspoloženje Vijeća: »Nismo razumjeli, a ne možemo ni danas – nakon toliko pregovora – razumjeti, zašto mora biti izdvojen iz sklopa hrvatskog Sveučilišta te ukinut kao državna ustanova naš fakultet, koji je tako reći temelj i prva ćelija toga Sveučilišta i koji je svojim radom i značenjem kako u prošlosti tako i u ondašnjosti hrvatskom narodu samo na ponos.«

VI. Pripomena o prostorijama

U »Pismu vjernicima« nadbiskupa mons. dra Franje Kuharića, kao Predsjednika BK, kojim je pokrenuta I. kolekta za Fakultet, u sažetom opisivanju potreba Fakulteta, kaže se: »Fakultet nema svojih vlastitih prostorija, nego djeluje u prostorijama koje mu je ustupilo zagrebačko Nadbiskupsko sjemenište ali su te prostorije veoma skućene i ne omogućuju pravi razvitak potrebnog rada.« Dvije su stvari ovdje rečene: 1. Fakultet nema svojih vlastitih prostorija, djeluje u ustupljenim prostorijama. 2. Prostorije s kojima raspolaže veoma su skućene i ne omogućuju pravi razvitak potrebnog rada. Potrebno je da – barem usput – ovdje nešto rekne i o tom problemu.

1. Fakultet nema svojih prostorija. Ovaj Fakultet utemeljen je, kao sastavni dio Sveučilišta u Zagrebu, zakonskim člankom Hrvatskog sabora od 8. IV. 1869. o utemeljenju Sveučilišta u Zagrebu, te ustrojem zakonskim člankom Hrvatskog sabora od 5. I. 1874. o ustrojstvu sveučilišta u Zagrebu. Imenovana su prva tri redovna profesora (dr Juraj Posilović, dr Antun Kržan i dr Franjo Iveković), a oni su onda predložili novu petoricu (Dr Štiglić, dr Stadler, dr Rieger, dr Koharić i dr Suk) kojima je vlada podijelila imenovanje. Fakultet je počao s radom u šk. g. 1874/75 u prostorijama Nadbiskupskog sjemeništa u Zagrebu, sa sva četiri godišta, i s pravom na doktorske promocije već u toj prvoj godini, jer je faktički postojeća sjemenišna bogoslovija pretvorena u fakultet (znači: studentima koji su šk. g. 1874/75 imali pohađati II, III. ili IV. godinu, priznate su prijašnje godine kao fakultetske).

To je stanje shvaćeno kao *privremeno*, jer u sveučilišnoj zgradi nije bilo dovoljno dvorana, a i crkveni su krugovi smatrali da je to *prikladnije* (tako je to izrekao prvi dekan Posilović g. 1875., a još god. 1932., npr., odgovara dekan Fakulteta dr Josip Marić – preko Rektorata – Ministarstvu prosvjete u Beogradu da »podesnije i jeftinije zgrade ne može se naći ni u kojem dijelu grada. Sobe su prostrane, učenicima najbliže i najpristupačnije, jer isti imaju svoj internat u dotičnoj zgradi«

(7. IX. 1932, pod br. 1688/32 od 25. VIII. 1932). Prvi dekan dr Posilović zamolio je 24. srpnja 1875. zagrebačkog nadbiskupa J. Mihalovića – budući da »Fakultet bogoslovni neima u zgradi sveučilištnoj za svoja predavanja nikakvih dvorana«, pa je »stoga privremeno smješten u ovdješnje diocezansko sjemenište«, ali »ni ovdje neima za predavanja shodnih dvorana«, čak bi mu se moglo »prebaciti, kano da se boji podpuno javnosti, što mu se predavanja drže unutar klauzure u skrajnjem dielu sjemeništno zgrade« – da se u sjemeništnoj zgradi odvoji jedan pristupačan dio (koji on potanko opisuje) koji će biti samo za Bogoslovni fakultet: »Način što sam se ga usudio predložiti, osim toga što zahtieva malo troškova, *osigurava bogoslovnom fakultetu obstanak u sjemeništu*. Dvorane za predavanje bilo bi takove, *kojim nitko ne bi mogao prigovoriti*, a bio bi vrlo zgodan pristup k njim i za klerike i za slušaoce, koji bi s vama dolazili« (spis br. 12/1875 u arhivu Fakulteta; potcr. ŠB).

Pošto je nadbiskup Mihalović dne 25. VIII. 1875. pod br. 150 (spis pod br. 18/75 u arh. F.) odgovorio u biti pozitivno – »Huc non intellecta requisita pro interna instructione supellectili«, kako je bilo i u dekanovu prijedlogu – dekan se pod br. 14a/75 od 30. VIII. 1875. obratio zemaljskoj vladi u Zagrebu molbom za pokućstvo i u vezi s problemom ogrjeva i čišćenja. Zakon kaže, izloživši dopuštenje Nadbiskupovo, da »po tom bi glede samih prostorija, ako i ne sasvim, a to ipak prilično zadovoljeno bilo potrebi i želji ovoga fakulteta. Ali za te prostorije potrebna je sva instrukcija, naime katedra i klupe i klinčanice«; »Za dekanat ima jur sve pokućstvo, nabaljeno po nalogu te vis. zem. vlade; samo još fali *veliki stol* i za nj zelen pokrivač, potreban toli za rigorozne, koli i druge javne propisane ispite«. Dekan dakle moli Vladu »I. da izvoli narediti da čim prije načine 4 katedre i stolovi sa stolci (onako kako je na drugih fakultetih ovoga sveučilišta) za 4 auditorija. Broj slušalaca u sva 4 auditorija mora se uzeti najmanj 80; 2. isto tako da se načini jedan velik stol za javne ispite, i za nj kupi zelen pokrivač« i dalje govori o problemu čišćenja i grijanja prostorija te o podvorniku.

Dekan dr Posilović tekao je tom prilikom i pitanje najamnine na koju nadbiskupsko sjemenište ima pravo za prostorije ustupljene Fakultetu. U predstavci nadbiskupu 24. srpnja 1875. (gore citiranoj, br. 12/1875) dr Posilović se izražava ovako: »3. Je li bi sjemenište osim toga imalo tražiti od zemlje *najmovinu*, o tom se podpisani ništa neusuđuje izjaviti«; a pri kraju predstavke, govoreći o hitnosti stvari i kratkoći vremena do početka nove akademske godine, dr Posilović piše: »Glede odštete sjemeništu glede drva itd. *i eventualno glede najmovine*, ako bi svakako trebalo sudjelovanje od strane sveučilišnoga senata, moglo bi se učiniti početkom listopada«. nadbiskup je u svome otpisu o »indomnizaciji« koju treba davati sjemeništu govorio samo u vez s grijanjem prostorija. U molbi koju je dekan Posilović podnio zemaljskoj vladi, on izvješćuje: »Koliko sam razumio od sjemeništnoga ravnateljstva, *za same prostorije ne će se tražiti nikakva odšteta*.«

Dne 10. IX. 1875. primio je Dekanat preko Rektorata prepis Naredbe Kr. zemaljske vlade odjela za bogoštovlje i nastavu od 6. rujna 1875. broj 3964. upravljene Rektoratu, s priloženim prepisom naredbe svome građevinskom odsjeku, »da sporazumno s rektoratom sklopi ugovor s kojim pouzdanim poduzetnikom *radi nabave potrebitoga pokućstva za bogoslovni fakultet*. Što se tiče ogrieva za bogoslovni fakultet, ovlastjuje se rektorat, da u to ime sklopi ugovor s ravnateljstvom sjemeništnim, i da ga ovamo na odobrenje podnese. Glede čišćenja dvorana i dekanata toga fakulteta, ter podvorbe u dekanatu, ovlašćuje se rektorat, da polag

tamošnjega predloga tu stvar s ravnateljstvom sieminištnim tako udesi, da jedan od sieminištnih službenikah rečene prostorije čisti i dekana posluži za nagradu kakovih 10 do 12 forintih na mjesec« (spis u arhivu pod br. 21/1875).

Novi je dekan dr Antun Kržan mogao već 2. listopada 1875. na sjednici profesorskog zbora bogoslovnoga fakulteta izvijestiti »da je preuzv. gospodin nadbiskup Josip Mihalović naložio, neka se u sjemeništu prirede shodne sobe za predavanje i *da je taj nalog jur izvršen*«, te »priopćiti dopis Visoke vlade na sveučilištni rektorat, neka učini ugovor s rektoratom sjemeništnim glede sluge, drva i drugih za bogoslovni fakultet potrebnih stvari i javlja, *da je to jur učinjeno*«, što je Proforski zbor uzeo na znanje.

Za pravne odnošaje između fakulteta i sjemeništa u tom času možda je korisno donijeti još jedan pasus iz prestavke dekana Posilovića nadbiskupu Mihaloviću od 24. VII. 1875: »1. Što se tiče pokućstva: katedre i klupa. Ovo bi pokućstvo palo na zemaljski budget. Dvorane bo za predavanja moraju biti uređene. Budući da po mnienju i profesorskoga zbora bogoslovnoga fakulteta i akademičkoga senata neima u akademičko-gimnazijalnoj zgradi dovoljno prostorija, da bi se ondje smjestiti mogao bogoslovni fakultet, trebalo bi, da se *drugdje dvorane najme i instruiraju*. Dosljedno dužna je zemlja instruirati dvorane za bogoslovska predavanja i u nadbiskupskom sjemeništu. *Pokućstvo to ostalo bi dakako vlastitost zemlje, te bi se u svako vrijeme, ako bi trebalo, moglo s bogoslovnim fakultetom drugamo prenieti*. Nadalje ako nebi koja dvorana u sadašnjoj akademičko-gimnazijalnoj zgradi, inače namijenjena predavanju, za tu svrhu bila upotrebljivana, moglo bi se njezino pokućstvo prenieti u sjemenište za bogosl. fakultet.«

Dekan Posilović napisao je u predstavci nadbiskupu Mihaloviću, da »ako se već što ima promieniti na korist fakulteta, neka se učini kako bude pristojno, i *kako bude moglo dugo obstojati*«. Ono osnovno, da Fakultet naime ostane u sjemenišnoj zgradi, »obstoji« eto još i danas; zaista dugo – preko 100 godina!

Ugovorena svota koju je Nadb. sjemenište dobivalo kao dotaciju za grijanje i čišćenje prostorija bogoslovnog fakulteta kao i za podvorbu dekanata nije se mijenjala do god. 1912. Na molbu Dekanata od 18. III. te godine (br. 30/1912) sjemenišno je ravnateljstvo proširilo dekanatske prostorije tako da je ustupilo »još jednu veliku sobu«, koja se nalazi tik do dotadašnjeg dekanata, »jer se pokazalo da Dekanatu ne dostaje jedna soba, u kojoj bi se prije predavanja profesori kupili i ujedno službeno uredovalo i ispiti držali« (vidi dopis dekana dra Bujanovića od 25. XI. 1912, br. 128/1912, upućen Odjelu za bogošt. i nastavu Kr. zemalj. vlade u zagrebu). Zahvaljujući 22. lipnja 1912. sjemenišnom ravnateljstvu za ustupljenu sobu (br. 95/1912) prodekan dr Pazman – koji je te jeseni preuzeo službu Rektora sveučilišta – zamolio je ravnateljstvo da bi i u dosadašnju dekansku sobu postavilo parket kako je to načinjeno u sada ustupljenoj sobi, te da bi odredilo »jednu služujuću osobu dekanatu za podvornika« jer je čišćenje i ostalo dosad bilo prema dekanatu loše, a kao za uzvrat obećaje da je Dekanat »pripravan molbu preč. ravnateljstva za *povišenje najamnine* za iznajmljene fakultetu prostorije *svojski poduprijeti*«. Ravnateljstvo sjemeništa načini tada predstavku, koju je dekan dr Bujanović podastro 25. XI. 1912. Kraljevskoj zemaljskoj vladi u Zagrebu i »kao posve pravednu« najtoplije na uvaženje preporučio, jer s obzirom na poskupljenja »nadb. sjemenište ne može dalje bez velike svoje štete zadovoljiti se starom svojom paušalnom svotom, i sasvim je opravdano i nije prećerano, da moli da se ista *znatno povisi*«. »Nadb. je sjemeništu dopitana dotacije prije 38

godina – veli dr bujanović – a od to doba u svemu je i za služinčad i ogrijev znatno poskočila cijena, a ipak je poglavarstvo sjemenišno sve do sada svojim preuzetim dužnostima ne samo najvećom brigom udovoljavalo nego je i preko preuzetih obveza išlo: tu Bujanović spominje parketiranje dekanata, postavljanje nove peći u dekanatu, ustupanje »na trajno raspolaganje« gore spomenute još jedne parketirane sobe, kao i to da sjemenište »dragovoljno ustupa svake godine za semestralne ispite veliku svoju dvoranu«.

Fakultetske su prostorije ipak u ratno vrijeme došle u tako loše stanje da se Dekanat 6. III. 1918. obratio kr. zemaljskoj vladi (br. 38/1918) radi nužnog popravka. Vlada je 17. V. 1918. pod br. 6656/1918 odgovorila »da su sa strane odsjeka za zgradarstvo ove kr. zemaljske vlade pregledane prostorije toga fakulteta, no da bi za popravak njihov u vrijeme sadanjih abnormalnih cijena *trebala prevelika svota*, koja se *ne može doznačiti* radi nestašice raspoloživih sredstava. Osim toga se pripominje, da popravak poda, dobava peći, uvođenja rasvjete i popravak okova na prozorima te popravak vrata *ne bi mogla preuzeti ova kr. zemaljska vlada, jer zgrada, u kojoj se nalazi taj fakultet nije erarska zgrada*« (Arhiv. Fak. br. 77/1918).

Kad je taj otpis Vlade pročitao na V. red sjednici profesorskog zbora Fakulteta, podnio je prof. dr Hugo pl. Mihalovich ovaj prijedlog: »Budući da sadanje prostorije, u kojima se nalazi bogoslovni fakultet, *ne odgovaraju nimalo zahtjevima modernog učilišta*, – kako se uvjerio te izjavio izaslanik kr. zem. vlade g. nadinžinir Six – budući da vis. vlada *ne bi mogla preuzeti nužni popravak*, jer zgrada, u kojoj se nalazi bogosl. fakultet *nije erarska zgrada, to bogoslovni fakultet moli kr. vladu*, da izvoli tu stvar što prije tako urediti, *da bogosl. fakultet bude onako smješten, kako dolikuje jednom fakultetu najvišeg učevnog zavoda*«. Profesorski je zbor prihvatio taj prijedlog uz većinu od sedam glasova protiv jednog, i dekan dr F. Zagoda prosljedio ga je 29. V. 1918. Vladi zajedno sa zapisnikom spomenute V. sjednice od 25. V. 1918; i uz preporuku Dekanata, »jer se profesori i slušači nevoljko osjećaju u sadašnjim zanemarenim slušaonicama« (br. 87/1918). Vlada je – mjesto drugog odgovora – na poledini dekanova dopisa o toj stvari dne 15. VI. 1918. pod br. 15.070/1918 pozvala Dekanat »da pribavi i spisu priloži gruntovni izvadak zgrade, u kojoj je smješten bogosl. fakultet kr. sveučilišta Franje Josipa I«. Dekan Zagoda je na to 22. VI. zatražio od Kr. sudbenom stola kao gruntovne oblasti taj gruntovni izvadak, pa onda opet 3. VIII. urgirao isto, te je tek 16. rujna 1918. mogao otposlati izvadak Vladi, jer je bio »pomutnjom predan kr. sveuč. biblioteci, gdje se nalazio do 16. rujna« (Cff. br. 156/1918 u Arh. Fak.). U ak. god. 1918/19 bio je dekan Fakulteta baš dr Mihalovich, pa je i u novoj državi – Kraljevstvu SHS – pokušao prosljediti akciju u vezi s postizavanjem doličnih prostorija za Fakultet. Na V. redovnoj sjednici profesorskog zbora, održanoj 30. svibnja 1919, u 3. točki dnevnog reda, u kojoj je prihvaćen Statut za seminare, zatim uvođenje Katedre za pozitivnu dogmatiku, posebne Katedre za hebrejski jezik i opći uvod u Sveto Pismo te biblijsku arheologiju, pa onda učiteljska mjesta za socijologiju, za crkvenu umjetnost i kršćansku arheologiju te za katehetiku i pedagogiku, i još uvođenje disertacije za doktorat, načinjen i zaključak koji je u drugoj alineji te točke opisan ovako: »Profesorski se zbor nadalje svom odlučnošću priklanja izjavi g. inženjera Stiksa – koji je kao vladin povjrenik g. 1918. pregledao sadanje prostorije bogosl. fakulteta u nadbiskupskom sjemeništu – da su iste prostorije i *premalene, ndostatne, higijenski posve nepodesne i nedolične* svake ma i normalne školske zgrade, a kamoli bogoslovskoga fakulteta.

U tu svrhu moli prof. zbor da bi povjereništvo za bogoštovlje i nastavu uvažilo memorandum prof. zbora iz II. redovite sjednice od 16. II. 1918 br. 26/1918 te početkom zimskog semestra naučne god. 1919–1920 označilo dolične prostorije bogoslovskom fakultetu.«

U dopisu Povjereništvu za bogoštovlje i nastavu u Zagrebu od 11. lipnja 1919. (br. 112/1919), kojim dekan dr Mihalovich šalje tome organu vlasti prepis zapisa V. red. sjednice od 30. V., on poseban naglasak stavlja na taj zaključak prof. zbora – (treća točka dnevnoga reda, alineja 2) – koji nepokolebivim razlozima dokazuje, da je *ezistencija bogosl. fakulteta u sadašnjim prostorijama nedolična*, pače nemoguća. Dekanat sa prof. zborom traži do novoga zimskoga semestra nove dolične prostorije.« Čini se da je stvar kod toga i ostala. Dr Mihalovich je nešto kasnije udaljen s Fakulteta, tj. penzioniran, dakako u drugom kontekstu.

Same su prosvjetne vlasti tih godina poticale zamah razvitka visokog školstva, pa se u tom pogledu željelo bar dobiti pregled također u pitanju prostorija – što je hitno graditi ili adaptirati odmah i do kojeg roka. Povjereništvo za prosvjetu i vjere u Hrvatskoj i Slavoniji uputilo je 4. II. 1920. pod br. 4270 poziv Rektoratu »da uz sudjelovanje prof. zborova naročito fakulteta *bogoslovnoga*, pravo-i državoslovnoga te mudroslovnoga izradi i raspravivši ga u akademskom senatu ovamo podnese potanki i iscrpljivo obrazloženi program potreba sveučilišta na prostorijama za rečena tri fakulteta...« Profesorski zbor Bogoslovnog fakulteta raspravlja o tom na VI. redovnoj sjednici 12. veljače 1920, na kojoj je opet bio zauzeto obrađivan prijedlog o novim katedrama i predmetima (prihvaćen je prijedlog dra Barca i upućena posebna predstavka Povjereništvu za prosvjetu i vjere), te »zaključuje jednoglasno da mu treba 5 slušaonica, svaka za 30 osoba, 1 dvorana za »collegia publica« za 200 osoba, 1 soba za dekanat, 1 soba za profesorsku zbornicu i 1 soba za fakultetskog podvornika«. Vidi se da je profesorski zbor mislio na to da se pohađanje Fakulteta produži na pet godina (jer mu treba 5 slušaonica; faktički je raspolagao samo s četiri), što je slijedeće akd. godine i zatražio s II. red. sjednice 13. XI. 1920, tj. da se »dozvoli uvesti na bogosl. fakultetu... *petgodišnji naukovni tečaj*«, jer je »osnutkom nove države postao Zagreb kulturno središte za sve hrvatske dijelove, pa je u savezu s tim opravdano nastojanje, da se i bog. fakultet podigne na visinu inostranih fakulteta, te da na taj način okupi iz svih hrv. krajeva onaj naučni podmladak koji bi inače u svojoj potrebi na višim naucima bio upućen isključivo na inostrana učilišta« (formulacija dra Zimmermana). Ipak, formulacija sjednice o potrebnim prostorijama relativno je mlaka ako je usporedimo sa zauzetošću koja izbija iz poziva koji je došao od vlasti, a pogotovo ako pomislimo da je prošlo jedva nešto više od pola godine od one »sve odlučnosti« sa sjednice 30. V. 1919. Sjedničke su formulacije doduše obično suhe, ali mlakost za hitno rješavanje pitanja prostorija u času kad vlasti na to pozivaju vidi se iz formulacije kojom je dekan Bujanović saopćio 18. II. 1920. pod br. 48/1920. Rektoratu, »da je prof. zbor na svojoj sjednici održanoj dne 12. 2. 1920. jednoglasno izjavio da mu je potrebno u svemu devet soba i to 5 slušaonica za 30 slušača svaka, jedna dvorana za publiku za 200 slušača, 1 soba za dekanat i jedna za prof. zbornicu i jedna za slugu fakulteta«. A već je prof. zbor bio prihvatio Statut za seminare, njih 6 (na V. sjednici, 30. V. 1919)!

Nadb. je sjemenište god. 1919. imalo dotaciju od 2.800 kruna na godinu (usp. dopis dekanata rektoratu od 5. VI. 1919. pod br. 107/1919), ali je ravnatelj sjemeništa Strahinšćak dne 16. IX. 1919. pod br. 61. uputio preko Rektorata molbu

Povjereništvu za prosvjetu i vjere »da poradi skupoće drva i ugljena poveća godišnju dotaciju za grijanje bogosl. fakulteta sjemeništu od 2.800 K *barem na 5.000 K.*« Molbi je udovoljeno 3. XI 1919. nalogom kr. državnoj blagajni u Zagrebu »da ravnateljstvu nadbiskupskog sjemeništa u Zagrebu počevši od 1. listopada 1919. pa do daljnje odredbe isplaćuje u četvrtgodišnjim unaprednim obrocima na uredovnu namiru ravnateljstva pomenutog sjemeništa *godišnji paušal* u iznosu od 5.000 K... *za čišćenje i grijanje i poslugu prostorija bogoslovnog fakulteta sveučilišta Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu*« (vidi u Arh. Fak. pod br. 39/1920 od 4. II. 1920). No 14. VI. 1920. obraća se ravnatelj sjemeništa Strahinšćak (br. 66/1920) dekanatu Fakulteta da uznastoji preko Rektorata Sveučilišta postići povišenje *dotacije za grijanje, čišćenje i podvorbu* bogosl. fakulteta od 5.000 kruna na 10.000 kruna »u ovoj iznimnoj skupoći od 1. listopada 1920.« Dosadašnja svota nije dovoljna ni samo za drva. Povjereništvu za prosvjetu i vjere odgovara 30. VI. 1920. pod br. 23.499/20 da će se doznačiti »odredbina za ogrjev, podvorbu i čišćenje fak. prostorija primjerena današnjim prilikama« čim stupi na snagu proračun za g. 1920/21. Dekan dr Zimmermann moli 1. XI. 1920. (br. 324/1920) Povjereništvu da se stavku od 10.000 K povisi još za 5000 kruna, jer zbog skupoće »sjemenište ima efektivnih izdataka koji daleko nadmašuju gore navedeni iznos«. Odgovoreno je da se na proračun za 1920/21 ne može više povisivati dotacija za 5000 K, ali »za slučaj faktičnog prekoračenja toga paušala (koji je dan do konca svibnja 1921.) neka se koncem svibnja 1921. podnese izvještaj, da se uzmogne prekoračeni iznos doznačiti na proračun za buduću godinu«. Doznaka za godišnji paušal od 10.000 kruna odobren je 30. X. 1920. pod br. 42.237. Tu je onda nastala neka neurednost tako da je dekan dr Barac 12. VII. 1923. pod br. 252/1923., a nakon što je Prof. zbor na XII red. sjednici od 9. i 11. VII. t.g. »jednoglasno zaključio da se zamoli urgentno zaostalu isplatu dotacije«, dostavio Odjeljenju za prosvjetu i vjere račun sjemenišnog ravnateljstva od 9. VII. 1923., a koji je glasio na 22.887,50 dinara. Račun se otezao već od g. 1920/21, pa je dekanat zamolio »da se ova molba najvećom mogućom prešnosti riješi«. Pokrajinska je uprava dne 30. kolovoza 1923. pod br. 29.509/1923 naložila kr. državnoj blagajni da taj iznos isplati Dekanatu »u ime isplate tražbine ravnateljstvu nadbiskupskog sjemeništa do konca godine 1922/23. za investicije i redovne dotacije: za *najamninu* sadašnjih šest fakultetskih prostorija (4 predavaonice, 1 soba za dekanat i 1 soba za profesore (zbornica), za ogrjev i rasvjetu te za podvorbu i čišćenje)«. Dekanat je podigao novac 29. rujna 1923. i istog dana ga predao ravnatelju sjemeništa dru Dočkalu, koji je napisao potvrdu da je od dekanata primio 22.887,50 Din »u ime isplate tražbine do konca god. 1922/23 za investicije i redovne dotacije (najamnina, ogrjev i rasvjeta, podvorba i čišćenje« (Fak. arhiv br. 31/1923)

Međutim je god. 1922, 23. listopada, pod br. 311/1922, dekan dr Barac, – a prema zaključku prof. zbora od 21. X. II. točka 3 – uputio Pokrajinskoj upravi za Hrvatsku i Slavoniju – Odjeljenje za prosvjetu i vjere – u Zagrebu (u savezu s posljednjom alinejom njihova poziva od 7. X. t.g. br. 42.030) molbu, da bi se dekanatu *za ravnateljstvo nadbiskupskog sjemeništa* u Zagrebu doznačilo posebno 14.800 Din i to:

iz partije 478 pozicija II. Kancl. manip. troškovi za ogrjev	10.000 Din
iz partije 478 pozicija III. Kirije – za stan fakulteta i dekanata	4.800 Din.

»Razlog jest, što nadb. sjemenište daje fakultetu i dekanatu šest dvorana i grije te dvorane na svoj trošak. Sigurno u današnje vrijeme nije pretjeran zahtjev za

šest dvorana godišnje kirije 4.800 Dinara, ni za loženje šest dvorana (...) 10.000 Dinara«. Tako da je najamnina (kirija) formalno ušla u odnose između Fakulteta i Sjemeništa. Godine 1924. šalje Pokrajinska uprava, Odjeljenje za prosvjetu i vjere pod br. 39.219/24 od 23. X. 1924. Dekanatu dva primjerka najamnog ugovora sa zamolbom, »da ih taj dekanat izvoli predložiti na potpis najmodavcu te po tom ovamo predloži na odobrenje, ako ih ovaj (tj. ravnateljstvo sjemeništa) potpiše bez primjedbe«. Dekan dr Zagoda vraća 25. XI. 1924. pod br. 364/24 najamni ugovor (dva primjerka) potpisan po najmodavcu, a »sa zamolbom da se što prije otvori kredit za najam«. Pod br. 34/25 od 26. I. 1925. dekan Zagoda *ponovno* moli Odjeljenje Ministarstva Prosvjete u Zagrebu za »doznaku najamnine za prostorije bogoslovnog fakulteta u Zagrebu prema najamnom ugovoru otpislanom dne 25. XI. 1924. pod br. 364.

Iz akta kojim dekan dr Sović dne 18. II. 1926. pod br. 55/26 predlaže Rektoratu Sveučilišta obračune kredita doznačenih za *najamninu prostorija* bogoslovnog fakulteta, saznajemo da je Nadb. sjemenište od mjeseca oktobra 1924. do mjeseca februara 1926. primalo u ime najamnine za prostorije bogoslovnog fakulteta svotu od 2.000 Din na mjesec.

Kasnije se ugovor između Rektorata sveučilišta i nadb. sjemeništa u vezi s prostorijama za bogosl. fakultet naziva »ugovor o zakupu kirije«. Prvi put je zgrada uzeta u zakup odlukom Ministra Prosvjete od 26. V. 1926. P. br. 8256. Zakup je počeo 1. travnja 1929. uz godišnju zakupninu od 48.000.– Din. Po odluci Ministarstva prosvjete od 31. V. 1929. P. br. 8038. ugovor je uvijek produživan na godinu dana. Godine 1932. morala je zakupnina biti po odluci ministarstva smanjena bar za 20%. Sjemenište je na to pristalo (to je bila općenita naredba za sve slične slučajeve), te je dne 7. IX. 1932. – pod dekanom drom Marićem – sklopljen ugovor po kojemu je godišnja zakupnina (kirija) 38.400.– Din. Zakupoprimalac je Rektorat Univerziteta Kraljevine Jugoslavije, a zakupodavac nadb. sjemenište. Ugovor je potpisao Dr Kamilo Džekal, ravnatelj nadb. sjemeništa. Godišnja zakupnina se isplaćivala u jednakim unaprednim mjesečnim obrocima od dinara 3.200.– svakog prvog u mjesecu počevši od 1. aprila 1932. U zakupu je po tom ugovoru bilo 10 soba i 4 sporedne prostorije na II katu.

Rektor sjemeništa K. Pećnjak javlja Fakultetu dne 15. novembra 1935. pod br. 571/35 da je Rektorat sjemeništa spreman ustupiti Fakultetu jednu prostoriju za smještenje 5. tečaja, pa moli Dekanat da mu za ovu prostoriju pribavi od mjero-davnih faktora mjesečnu najamninu od Din 300.– tako da bi od sada mjesečna najamnina iznosila Din 3500.– godine 1938. plaća Fakultet Bogoslovskom sjemeništu zagrebačke nadbiskupije za prostorije najamninu od 42.000 dinara godišnje kako piše dekan dr Šimrak predsjedniku Vlade dru Milanu Stojadinoviću. Ta je najamnina ostala do rata. Dne 7. kolovoza 1945. predložio je – na upit Dekana – rektor Nadb. sjemeništa dr Franjo Šeper (pod br. 227/45) »prema principima koji sada vrijede za određivanje visine stanarine« – a imajući u vidu predratnu svotu – da stanarina ubuduće iznosi 30.000.– godišnje. I to je dr Oberški kao imenovani povjerenik predložio dne 8. kolovoza 1945. Ministarstvu prosvjete pod br. 61/45. Faktički Fakultet je g. 1946. plaćao najamninu Nadb. sjemeništu u iznosu od 21.000.– dinara godišnje (vidi 152/1946 – dopis dekana Oberškog Ministarstvu prosvjete, Opći odjel – Računski odsjek, o zgradi u kojoj je smještena ustanova). A tu je svotu – mjesečno iskazanu – dr Oberški naznačio i 15. rujna 1945. u dopisu br. 129–1945, u kojem je – na traženje Ministarstva prosvjete u

Zagrebu – podnio istome Ministarstvu podatke o fakultetu u vezi s početkom rada. Tu se pod b) *Stanje Rkt. bogoslovske fakulteta u zgradama* kaže: »Rkt. bogoslovski fakultet nema svojih vlastitih zgrada, nego radi u najmljenim prostorijama nadbiskupskog sjemeništa, plaćajući mjesečno najamninu prema sadašnjim zakonskim propisima u iznosu od 1750 Din mjesečno. Za tu najamninu služi se ovim prostorijama: 7 soba za slušaonice, 2 podvorničke sobice, 1 soba za seminarke biblioteke, 1 soba sa predsobljem za profesorsku biblioteku, 1 soba za profesorsku zbornicu i sjednice, 1 soba za ured Dekana, 1 soba za ured tajništva Dekana.«

Od 1. VII. 1952. Fakultet ne plaća više nadb. bogoslovskom sjemeništu nikakve najamnine ni stanarine za uporabu prostorija. To je mirno počelo funkcionirati, nekako kao da se samo po sebi razumije, i nije bilo sporno. Tadanji ordinarij zagrebačke nadbiskupije (sede impedita) mons. biskup dr Salis, tumačeći jednu svoju raniju odredbu, kaže u aktu br. 26 Pr. 1954 od 23. III. 1954 – a koji se bavi predmetom »uporaba i uzdržavanje fakul. prostorija i pitanje podvornika« – da je polazio »od sadašnjeg činjeničnog stanja, prema kojemu *Rkt. bogoslovski fakultet za uporabu prostorija u nadbiskupskom sjemeništu ne plaća stanarine. To stanje stvarno traje od 1. VII. 1952. i nije sporno.*« Možda ta kao neka »samorazumljivost« ima svoj korijen u odluci Poslovnog odbora Episkopata u rezoluciji 3. od 22. IV. 1952., po kojoj se za ekonomske potrebe fakulteta, koji su interdijecezanske ustanove, moraju *najprije* brinuti Ordinariji u Zagrebu i u Ljubljani. Možda se u stvari nekako podsvjesno imalo na pameti da je nesporno da zagrebački Ordinarij daje besplatno prostorije: to je ono *najprije*, to čini da njegovo ulaganje u zajedničku ustanovu ostaje središnje, čvrsto, koje daje sigurnost, dok sva druga ulaganja cirkuliranju (da upotrijebim sliku). A možda i to nije tako jako nepravilno kako bi se moglo činiti kad bi netko stvari dotjerao do neke formalističke logike. Ne može biti sumnje da nije baš sasvim neutemeljeno bilo ono što je prvi dekan ovoga Fakulteta – kasnije zagrebački nadbiskup – dr Juraj Posilović u svojoj već citiranoj predstavi nadbiskupu Mihaloviću rekao na samom početku: »Fakultet bogoslovni na sveučilištu Franje Josipa I. u svako će vrijeme najviše na korist biti zagrebačkoj nadbiskupiji, imajući ona ovdje u Zagrebu svoje uređeno sjemenište. Ovdje mogu bogoslovje slušati svi njezini klerici, a profesori osim toga što su učitelji tih klerika, mogu i drugačije i bit će joj na korist i djelom i savjetom« (Br 12/75 od 24. VII. 1875).

To je nesporno ostalo do danas, tj. da nadbiskupsko sjemenište zagrebačke nadbiskupije ne traži i ne kani tražiti od Fakulteta najamninu za prostorije. Bar ovaj čas stvari stoje tako. Ipak, i pravda i pravičnost traže da se ta činjeničnost ima u svijesti. Ni u ono vrijeme, godine 1954., kad je biskup dr Salis kao zagrebački Ordinarij, a ujedno i kao Veliki kancelar Fakulteta, imao izgladivati one teškoće zbog kojih je dao citiranu izjavu, nije bilo *in lite* plaćanje ili neplaćanje najamnine, nego ovo: postaviti tri nove peći u fakultetske prostorije, obnoviti dotrajale doprozornike, dotjerati zahode u uporabivo stanje (usp. u arhivu Fakult. br. 374/1954 od 7. VII. 1975: dopis prof. dra Škreblina kao člana komisije »ad hoc«. Da se bar malo shvati problem, evo kako je glasio član 4 iz već spomenutog zakupnog ugovora iz god. 1932: »Zakupodavac (tj. sjemenište) je dužan za cijelo vrijeme trajanja zakupa o svom trošku izraditi sve popravke, koji su potrebni: uslijed redovite uporabe uzakupljenih prostorija, i to osobito na vratima, prozorima i podovima. Popravci vodovodnih cijevi (ali ne pipe) kao i veći popravci (prelaganje peći) terete zakupodavca.

Polupana stakla i pokvarene ključanice treba da popravlja zakupoprimac (tj. Fakultet) o svom trošku«. Kroz ovih 26 godina nisu se slična razgraničenja baš uvijek strogo držala. Fakultet je npr. dao namještati podove.

Jedno još u ovoj suvislosti treba reći: makar Fakultet već 26 godina, tj. od 1. VII. 1952. ne plaća najamnine, ipak on smatra da su prostorije njemu ustupljene za njegove potrebe i ciljeve, da prema tome ima na njih toliko pravo da se bez privole ili odluke Vijeća ne može nitko drugi u te prostorije smjestiti, njih – makar i djelomično – zauzeti i koristiti nezavisno od Fakulteta. To je elementarna logika same stvari.

2. Pokušaji gradnje posebne zgrade za Fakultet. Jedan od razloga zašto bogoslovni fakultet nije u prvom poratnom desetljeću s više zauzetosti pokrenuo izgradnju posebne fakultetske zgrade ili bar postizavanje za sebe adekvatnijih prostorija, sigurno treba tražiti u teškoj brojčanoj krizi u kojoj se Fakultet našao tih godina. Na Fakultetu je bio »premaleni broj slušatelja«, i otuda se javila »ozbiljna bojazan za sam fakultet« – kako piše 20. II. 1923. dekan dr Barac nadbiskupu Baueru. Počeli su povremeno javljati glasovi da bi vlada trebala, ili da će ukinuti zagrebački bogoslovski fakultet. Posebno se kao razlog ukinuće navodio manjak slušateljstva. Profesorski je zbor na VII. red. sjednici od 16. II. 1923. odlučio obratiti se nadbiskupu Baueru da zamoli sve »Ordinarije i glavare Redova Hrvatske i Slavonije, Dalmacije, Bosne i Hercegovine, neka bi već za ljetni semestar o.g., koji počinje odmah poslije Uskrsa, poslali svoje bogoslove amo u Zagreb, da daljnja predavanja slušaju na našem fakultetu« – piše dekan dr Barac Nadbiskupu (pod br. 79/1923) – jer »u ovom žalosnom stadiju dostaje motivacija ministra financija o suvišnosti državnih izdataka za tako mali broj slušatelja da se dokinu ili neke katedre i docenture ili da se naprosto dokine čitavi fakultet – najstariji i jedini u Hrvata. Ta je ideja, naravno iz protukatoličkih i protuhrvatskih političkih pobuda, bila već i lansirana od nezvaničnih i zvaničnih faktora prošle školske godine«. »Marom i nastojanjem prof. zbora izgrađen je fakultet posljednjih godina – precizira dr Barac – brojem i vršću svojih predavanja do visine većih evropskih katol. bogoslov. fakulteta. Studij je proširen na pet godina«, ali je nastala kriza slušateljstva. Na svršetku prvog semestra te godine 1922/23 bilo je na Fakultetu svega 34 slušatelja (po tečajevima: I. t.: 7; II. t.: 11; III. t.: 6 i IV. t.: 10); od toga je bilo zagrebačkih klerika 20, križevačkih 2, senjska 4, te franjevac provincije zagrebačke 4, hercegovačke 2, bosanske 1, i 1 salezijanac. A profesorskih sila bilo je svega 19. »Nerazmjer je očigledan – kaže dr Barac – prosječno ne dolaze ni dva slušatelja na jednu predavačku silu. Nije ovčas ni zadaća ni prigoda – veli Barac – da se ispituju razlozi tog nestašici bogoslovskih slušatelja. Prof. zbor u ovaj mah gleda sa tjeskobom u duši na posljedice, i misli kako bi se što brže moglo priskočiti u pomoć fakultetu da se ne dogodi nešto, što nijedan katolik ni Hrvat ne želi.«

U Memorandumu koji je »povodom glasova u budžetskoj raspravi financijskog odbora o redukciji profesora na ovom fakultetu i ukinuću samog fakulteta u Zagrebu«, a na temelju zaključka sjednice Vijeća od 22. I. 1927., uputio dne 24. januara 1927. dekan dr A. Živković Ministarstvu prosvjete u Beogradu, kaže se: »Broj studenata nigdje nije i ne smije biti mjerodavnim za potrebu jednog naučnog instituta. Naročito ne u ovom slučaju i u ovim prilikama, u kojima čitava Evropa pazi, što mi danas radimo. Pa unatoč toga konstatiramo mi zadnjih godina jedan trajan napredak: ove je npr. godine upisano 65 slušača prema 47 iz prošle

godine. Poznavajući razvoj nekih pothvata (osnutak velikog centralnog dječaćkog sjemeništa u Zagrebu za 400 đaka) mi smo slobodni utvrditi, da će broj slušača rasti i na ovom našem fakultetu« (Br. 33/27).

Ta su predviđanja bila točna. S povećavanjem broja slušača smanjivao se i strah od ugroženosti Fakulteta. No posebno je u tom pogledu značajno još donošenje nove »Uredbe katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu i Ljubljani« 17. maja 1935, što je status Fakulteta značajno utvrdilo, a kod čega je uloga ovoga Fakulteta u nastojanju da se u novoj Uredbi što više primijeni apost. konstitucija »Deus scientiarum Dominus« bila tolika da je zaslužio da mu Sv. Kongregacija *de Seminariis et de studiorum Universitatibus* 24. V. 1937. u pismu nadbiskupu dru Baueru (br. 1842/36/3) izrekne posebnu pohvalu: »... rado Ti čestitamo što je taj Bogoslovni fakultet, ugrabivši priliku donesenih civilnih zakona o reformi Sveučilišta, tako uredio vlastite norme te je u najboljem obliku udovoljio propisima apostolske konstitucije »Deus scientiarum Dominus« što se tiče studija i ispita. To će dakako izaći na dobro ne amo za klerike, koje treba dublje prožeti znanošću, nego i za sam Bogoslovni fakultet čije će se studije, kako se nadamo, ne manje nego više cijeniti nego drugih civilnih Fakulteta. Neka izvoli Vaša Preuzvišenost u ime ove Sv. Kongregacije izreći dostojne pohvale preč. dekanu i drugim profesorima toga Bogoslovnoga fakulteta.«

Proširivanje studijskog programa prema novoj Uredbi samo je po sebi stavljalo na dnevni red pitanje prikladnih prostorija. Zagrebačko sveučilište kao takvo nije zaboravljalo da Bogoslovni fakultet nema svoje zgrade, ali se – jer je Sveučilište raspolagalo uvijek oskudnim sredstvima – smatralo da ta stvar nije tako hitna kao mnoge druge, jer se Fakultet ipak nekako snalazi u sjemenišnoj zgradi. Primjera radi citirat ćemo predstavku rektora zagrebačkog sveučilišta dra Stanka Hondla od 12. studenoga 1935, upravljenu ministrima prosvjete, građevina i financija u predmetu: Građevne potrebe zagrebačkog univerziteta. na str. 6, pod točkom 6, rektor piše: »Najposlije iznosim, da bi trebalo *podići zgradu i zagrebačkom bogoslovnom fakultetu*, što se naročito ukazuje *nužnim* s obzirom na *proširenje bogoslovnih nauka*, kako je određeno novom fakultetskom uredbom. Naš se bogoslovni fakultet sada nalazi u zgradi nadbiskupskog seminara. Koliko je zagrebački univerzitet zaostao sa svojim zgradama, proizlazi već iz te činjenice, što mi tu zgradu bogoslovnoga fakulteta moramo među *najhitnijim* potrebama našima *staviti tek na posljednje mjesto*, dok će se bogoslovni fakultet beogradskog univerziteta – ako su ispravne novinske vijesti – prema intencijama ministarstva prosvjete izgraditi već u najskorije vrijeme«. Rekapitulirajući na istoj stranici »gornje želje zagrebačke univerze«, bogoslovni je fakultet stavljen na 11. mjesto, ali dok je kod prvih 10 želja označena i svota koja se u to ime traži, jedanaesta je ostala »pusta želja«: bogosl. fakultet se samo spominje, ne predviđa se uskoro gradnja, pa se ne traži ni novac. Kad isti rektor dr Hondl izdaje 15. II. 1937. brošuru o »teškom zapostavljanju zagrebačkoga sveučilišta«, na str. 4. govor je otprilike isti: »Bogoslovni fakultet nalazi se u najmljenim prostorijama. Ipak se za sada ne iznosi predlog, da bi se za nj podigla univerzitetska zgrada. Sveučilišna je uprava mišljenja, da su druge građevne potrebe zagrebačkog sveučilišta još hitnije. Pripominjem, da je pred nekoliko dana budžetni odbor narodne skupštine prihvatio amandman, kojim se određuje iznos od 7,500.000 D za podizanje srpsko-pravoslavne bogoslovije u Beogradu«. Naznačen isti emulativni motiv, ali se ne pomišlja na izlazak na teren.

No iste je godine sam Bogoslovni fakultet pokrenuo pitanje gradnje fakultetske zgrade podneskom dekana dra Janka Šimraka Rektoratu Univerziteta od 2. lipnja 1937. pod br. 530/1937, u kojem se »umoljava Ministarstvo prosvjete, da u prijedlog budžeta za budžetsku godinu 1938/39. stavi potrebitu svotu za izgradnju ovoga fakulteta u iznosu od 11,000.000 dinara, da se može odmah pristupiti izgradnji bogoslovnog fakulteta«. Zgrada bi imala podrum (suteran), prizemlje i dva kata. Informativnu skicu načinio je inž. Ivan Senk; prema skici predviđen iznos. Dekan dr Šimrak obrazlaže potrebu gradnje time što su prostorije u sjemenišnoj zgradi premalene i u takvu stanju »da se u njima ne može razvijati pravi nastavni i znanstveni rad. Predavaona ima premalo... Posebnih prostorija za seminare uopće nema tako, da se radovi u 10 seminara na fakultetu moraju razvijati u predavaonicama. Knjižnice pojedinih seminara stisnute su po hodnicima, koji su u tu svrhu pregrađeni.« »Fakultetskom uredbom koju je odobrilo Ministarstvo prosvjete, proširen je studij na fakultetu od četiri na šest, dotično sedam godina.« Zagrebački fakultet sprema svećeničke kandidate iz 13 biskupija. »Broj slušača je... svake godine sve veći i danas je toliki, da su pojedine slušaonice premalene, a da o seminarskim prostorijama i ne govorimo«. U novoj zgradi Bogosl. fakulteta smjestila bi se Metropolitanska knjižnica, jer je skrajnje vrijeme »da se bogatstvo koje je zagrebačka biskupija sabirala kroz stoljeća u Zagrebu, spasi od prave propasti i da se učini pristupačnim za strane i domaće učenjake. To se može učiniti samo tako, ako se u zgradi teološkog fakulteta predvide postorije za tu biblioteku.«

Nadbiskup-koadjutor dr A. Stepinac, kome je dostavljena kopija toga podneska, intervenirao je kod Ministra prosvjete D. Magaraševića, uzaludno. Rektorat je ipak (cf. dopis rektora Lovrića br. 15546-1937 od 15. XII. 1937; Arh. Fak. br. 1126/1937) uključio svotu od 11,000.000,- za izgradnju Bog. fakulteta u svoju tražnju od 73,000.000,- din za izgradnju sveučilišnih zgrada.

Vjerujući da je stvar ozbiljno krenula dekan dr Šimrak zamolio je 22. III. 1938. pod br. 202-1938. Prvostolni Kaptol zagrebački da bi darovao Fakultetu zemljište za gradnju, jer su neki drugi fakulteti dobili zemljišta od grada badava. Ako Kaptol ne bi bio nikako voljan ustupiti zemljište, moli se neka naznači najnižu cijenu. »Najpodesnije zemljište u tu svrhu bilo bi na Kaptolu br. 28 i to između sjemeništa i nadb. tiskare... To je mjesto prikladno i zato, što bi bogoslovi neposredno iz sjemeništa mogli polaziti predavanja na fakultetu«. »Nadamo se da će Prečasni Naslov, uvidjevši upravo historijsku važnost ovog pitanja i potrebu izgradnje Rkt. bogoslovnog fakulteta izaći ususret i odobriti dotično zemljište, kako je to učinio i grad podijelivši besplatno zemljište tehničkom i veterinarskom fakultetu«. No arhitekt kr. banske uprave Steinmann, pošto je po naređenju Bana pregledao »zemljište i zgradu na Kaptolu br. 28. k.č. 2565«, iznio je službeno mišljenje da to nije podesno mjesto za izgradnju bogosl. fakulteta, iz historijsko-umjetničkih, urbanističkih itd. razloga.

Dekan Šimrak se onda obratio 25. IV. 1938 (br. 289/1936) nadbiskupu dru A. Stepincu s mišljenjem u vezi lokacije, »da bi najpodesniji objekat bio sadanji nadbiskupski konvikt u Vlaškoj ul. br. 38, kad bi dotični konvikt država kupila od dodjeljene svote za izgradnju bogoslovnog fakulteta, a ostatak svote upotrijebila za adaptaciju istoga« jer to ne bi bilo udaljeno ni od sjemeništa ni od katedrale. Protiv toga je uložio votum separatum kanonik Korenić, koji je mislio da bi se fakultet imao igraditi na sjevernoj strani katedrale između prednje i zapadne kule.

nadbiskup Stepinac u pismu dekanatu od 18. lipnja veli, da »u svakom slučaju stoji fakultetu za izgradnju prostorija na raspolaganje gradilište na uglu Vlaške i Palmotićeve ulice gdje je stari župni ured sv. Petra«. To je dosta velik prostor, »pa se ne bi trebalo dirati u konvikt«. 4. VII. 1938. piše dr Šimrak podnesak predsjedniku vlade dr Milanu Stojadinoviću iznoseć u biti iste razloge kao i u prvom podnesku Rektoratu. Na jesen postaje profesor bogosl. Fakulteta dr Živković rektorom sveučilišta, pa se i on aktivno uključuje u nastojanje da se dobije novac za izgradnju Bog. fakulteta. Ministar prosvjete Stevan Ćirić navodno je htio pomoći, ali je to opet ovisilo o ministru građevina dru M. Kreku, pa je dr Šimrak pisao ministru pravde dru Viktoru Ružiću neka bi utjecao na ministra dra Kreka, a rektor Živković je mislio da bi možda Nadbiskup mogao nešto utjecati na ministra Kreka itd.

Dekan Šimrak moli 17. VII. 1939. (pod br. 826–1939) Rektorat nadbiskupskog sjemeništa, »da bi imao dobrotu za ovaj fakultet odobriti besplatno potrebno zemljište za izgradnju fakulteta, jer je to jedini način da ovaj fakultet dođe konačno do svoje vlastite zgrade«, jer su »i drugi fakulteti dobili za izgradnju svojih zgrada zemljišta besplatno«, a Nadbiskup je odlučio definitivno da se nova zgrada Fakulteta gradi »na sadanjem prostoru sjemenišnog vrta s pročeljem na Ribnjak«. Rektor nadb. sjemeništa K. Pećnjak poslao je 24. VIII. 1939. Dekanatu otpis nadbiskupa Stepinca u vezi zemljišta: »Na tamošnji upit od 21. o mj. br. 224 čast mi je saopćiti da sam načelno sporazuman s time da Nadb. sjemenište u svom vrtu na ribnjaku ustupi besplatno zemljište za izgradnju nove zgrade Bogoslovskog fakulteta, ali će trebati u tu svrhu tražiti privolu Svete Stolice«. Sada se opet grad usprotivio gradnji na Ribnjaku. I tako su se stvari zaplitale i rasplitale dok nije došao rat, a da do gradnje nije došlo.

Da je ipak gradnja fakultetske zgrade počela, pa čak donekle i uznapredovala, u samim ratnim godinama, za to najveće zasluge ima prof. dr. Đ. Gračanin, koji je postao dekan Fakulteta u jeseni 1941. Koliko je za to trebalo zalaganja, umješnosti, upornosti, čak dovitljive hitrine, a svakako truda i požrtvornosti, naročito pak kako je sve to teklo i što se sve u pojedinostima poduzelo, o tom postoji u arhivu Fakulteta detaljan i opširan (14 sitno otpipkanih stranica!) »Izveštaj o gradnji fakulteta te odgovor na neke primjedbe«, što ga je dr Gračanin dovršio 7. svibnja 1945, a upravio Fakultetskom vijeću.

Nakon velikog požara u Nadbiskupskom sjemeništu saopćio je dne 27. I. 1941, (br. 40) rektor sjemeništa K. Pećnjak Dekanatu: »Sve veći broj bogoslova, koje mora potpisani Rektorat smještavati u Nadb. Sjemenište, pogotovo posljednji veliki požar, primorao je potpisani Rektorat, da upozori ugledni Naslov, *da neće moći dugo davati stan Bogoslovskom fakultetu u zgradi Nadb. Sjemeništa*, pa se stoga umoljava ugl. naslov, da za vremena smisli, *kuda bi se smjestio Bogoslovski fakultet*« (Zaprimlj. pod br. 121 od 27. I. 1941).

Dekan dr Gračanin pokreće pitanje gradnje dne 19. prosinca 1941. predstavkom br. 1011/1941. na Ministarstvo nastave – putem Rektorata sveučilišta – u kojoj je najprije sažeto upozorio na prijašnja nastojanja, da bi konstatirao: »Sad je međutim to pitanje stupilo u akutni stadij. Prostorije, u kojima je sada smješten Bogoslovski fakultet, i za koje plaća godišnju najamninu Nadb. Bogoslovskom sjemeništu (Kaptol 29), *ne odgovaraju uopće više svrsi*«. »Zgrada je – veli dr Gračanin – premalena i pretijesna. Fakultet se posljednjih godina razvio do gotovo dvostrukog opsega u pogledu studija. Mjesto nekadašnje 4 godine traje danas na njemu

studij 6 godina, odnosno za doktorande 7 godina, pa prema tome mjesto nekadašnjih 8 profesora, radi danas 12 redovitih i izvanrednih profesora, 4 docenta, 2 asistenta, 1 viši učitelj vještina, 1 dodjeljen profesor na rad i 8 honoriranih nastavnika, jer imade 14 katedara sa 29 predmeta. *Seminarskih* prostorija za razvoj naučnoga rada uopće nema. Jedva da postoje 2 male sobice za smještaj ormara, u kojima su seminarske knjižnice. Ogromna metropolitanska biblioteka, koja bi normalno trebala imati svoje mjesto u zgradi Bogoslovskog fakulteta, krije mrtvi kapital.« Zatim nastavlja: »Zgrada je Bogoslovskog fakulteta u posve derutnom stanju. Ne samo stara i neizgledna, nego tako trošna da se je pojedine prostorije moralo podbočiti stupovima da se ne sruše. Komisijski je ustanovljeno da je *zadržavanje* odnosno predavanje u nekim prostorijama opasno po život.« Pa zatim: »Zbog posvemašnje neuglednosti i upravo *nakaznosti* prostorija Bogoslovskog fakulteta ne usuđujemo se uopće pozvati inozemne goste u zgradu...« Bogoslovski je fakultet »bio do skrajnosti kolegijalan prema drugim fakultetima... davajući im uvijek prednost i odričući se sam prijeko potrebne gradnje«. Konačno moli da se odmah osigura za gradnju Bogoslovskog fakulteta 15,000.000.– kuna.

Uz mnogo natezanja i trčkanja uspio je dr Gračanin 19. VI. 1942. dobiti za gradnju fakultetske zgrade prvi kredit od 2,247.083,– kune, s time da to mora iskoristiti u toku godine; zato se urgentno moralo preći ka gradnji. Do 21. VIII. 1944. uspio je u četiri navrata dobiti nove kredite; u svemu točno 31,275.196.48 KN, »ne računajući tu kamate dobivene ulaganjem novca kod Državnog vjeresijskog zavoda« (vidi spomenuti Izvještaj, str. 4–6).

Gradsko je poglavarstvo, kad je 22. XII. 1939. odbilo iz urbanističkih razloga gradnju Fakulteta na Ribnjaku, u otpisu Rektoratu univerziteta od 14. III. 1940 bilo iznijelo tri protuprijedloga za lokaciju: na Kaptolu kat. čest. 2582 uz rušenje kurije Kaptol 6 i eventualno otvaranje pješačkog puta do Opatovine; na mjestu bivšeg orfanotrofija, sadašnji Nadb. konvikt u Vlaškoj 38; ili »na samom kaptolskom brežuljku iznad sjemenišnog parka, iza kurije Kaptol broj 28 uz rušenje sada se tamo nalazećih nuzgrednih zgrada (kat. čest. 2565). Sama kurija u kojoj je sada smješten dijecezanski muzej ima ostati sačuvana.« Dekan dr Gračanin u podnesku br. 206/1942 od 11. II. 1942. javlja Prvostolnom Kaptolu zagrebačkom da je usvojena ta treća lokacija kao »najpodesnije mjesto«, a »u smislu dopisa uglednog naslova od 28. V. 1938. br. 703., budući da bi fakultet na taj način bio izgrađen na mirnom i neizloženom mjestu, a klerici bi mogli, ne izlazeći na ulicu, ulaziti na fakultet«. Dekanat moli Prvostolni Kaptol da daruje bogoslovnom fakultetu u svrhu njegove izgradnje kat. česticu 2565 b te dio kat. čestice 2565 a. Moli se »najhitnije rješenje« jer treba pristupiti k izgradnji, inače propade kredit i »baca u nedogled pitanje izgradnje fakulteta«.

Prvostolni Kaptol je na svojoj sjednici od 14. veljače 1942. odobrio molbu i spreman je – kako saopćava Fakultetu dne 25. II. 1942. pod br. 172/1942. kanonik lektor mons. dr L. Radičević – sastaviti ugovor o tom »odstupu zemljišta«, samo hoće znati tko će biti ugovarajuća stranka: da li bogoslovski fakultet ili Erar Nezavisne Države Hrvatske, i traži da se u ugovor unese klauzula za slučaj ako tijekom vremena nova zgrada ne budu služila svrhama bogoslovskog fakulteta. Fakultetsko se vijeće s tim složilo na V. red. sjednici 26. II. 1942, i odlučilo da »kao ugovaratelj i pravni subjekt neka svakako bude *Bogoslovski fakultet*«, što je dekan dr Gračanin, zahvaljujući u ime fakultetskog vijeća »na dobroti i velikodušnosti Prvostolnog Kaptola zagrebačkog, koji je i ovom zgodom pokazao veliki

smisao za izgradnju vlastite zgrade Rkt. Bogoslovskog fakulteta« – u dopisu br. 249/42 od 27. II. 1942. saopćio Kaptolu ovako: »da je u smislu § 2. Zakonske odredbe o Hrvatskom sveučilištu od 23. listopada 1941. g. broj CCCLIX–1433–1941. bogoslovski fakultet *pravna osoba i on će u ovome slučaju prema Prvostolnom Kaptolu*, odnosno prema kuriji broj 28 biti *ugovarajuća stranka* kod sastava ugovora«. Kaptol je to primio na znanje, i pridodao: »Budući da će se sa darovanjem određenog zemljišta za gradilište bogoslovskoga fakulteta morati odstupiti i postojeća gospodarska zgrada kurije br. 28, to je prvostolni Kaptol podjedno zaključio zamoliti dekanat bogoslovskog fakulteta, da u svojem djelokrugu izvoli ishoditi, pa se za odstup odnosne gospodarske zgrade isplati kuriji broj 28. protuvrijednosto od Kuna 150.000 iz kredita, koji je već dozvoljen za gradnju zgrade bogoslovskoga fakulteta« (Dopis br. 201/1942. od 28. II. 1942). Dekanat je taj zahtjev prihvatio te 30. VII. 1942. pod br. 1053/1942. javlja Prvost. Kaptolu da doznačuje naslovu kao I. obročnu otplatu iznos od 50.000 Kuna.

Darovni ugovor je sklopljen dne 26. studenoga 1942. Budući da je za oblikovanje terena na kojem će biti fakultet bilo potrebno uzeti 171.9 čhv iz uloška Centralno dobro Zagreb I. komorske zaklade, kojemu je vlasnik nadbiskupija zagrebačka, početak ugovora glasi ovako: »Darovni ugovor sklopljen između Prvostolnog Kaptola zagrebačkog, zatupanog po kanoniku lektoru msgr. Lovri Radičeviću, te Nadbiskupije zagrebačke iz Zagreba kao vlasnika Centralnog dobra Zagreb I. Komorske zaklade, zastupane po Preuzviš. Dr. Alojziju Stepincu, nadbiskupu zagrebačkom iz Zagreba kao darovaoca s jedne i Bogoslovskog fakulteta Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, zastupanog po dekantu dru Đuri Gračaninu iz Zagreba, kao daroprimca, kako slijedi...«. Ta trojica su ugovor i potpisali.

U § 3 darovnog ugovora sadržana je spomenuta klauzula, s time da je određeno da se ta klauzula mora na darovanim nekretninama »u zemljišnim knjigama zabilježiti i uknjižiti«, na temelju čega je Kotarski sud I kao gruntovna oblast u Zagrebu u svojoj Odluci od 16. III. 1943. odredio: »Ujedno se određuje na nekretninama kat. čest. broj 2565/2 upisanim u ulošku broj 18480 p.o. grad Zagreb na ime i vlasništvo Bogoslovskog fakulteta Hrv. sveučilišta u Zagrebu, zabilježba:

Darodavci daruju ove nekretnine u svrhu, da bi se na njima sagradile zgrade za Bogoslovski fakultet Hrv. sveučilišta u Zagrebu. Prema tome darovanje je izvršeno samo isključivo u ovu svrhu. Ako bi Bogoslovski fakultet Hrv. Sveučilišta bilo uslijed kojih razloga prestao postojati ili ako bi se zgrade na ovom zemljištu sagrađene upotrijebile u koju drugu svrhu ili namjeru, a ne za svrhu Bogoslovske katoličke visoke škole, tada darodavci imaju pravo, da od vlasnika darovanih nekretnina i vlasnika zgrada na njima sagrađenih traže po volji ili povrat darovanih nekretnina i besplatni upis istih na ime i vlasništvo Prvostolnog Kaptola zagrebačkog uz dužnost Prvostolnog Kaptola, da naknadi po stručnoj procjeni vrijednost na zemljištu sagrađenih zgrada, ili da traže platež pune vrijednosti darovanog zemljišta.

Provedba se povjerava ovosudskom zemljoknjižnom uredu. Taj je ured to proveo 20. III. 1943.

Po tom je darovnom ugovoru Bogoslovni fakultet dobio u svoje vlasništvo za gradnju svoje zgrade teren u ukupnoj površini od 910.3 čhv, tj. 3.274 m². To se formiralo u novu katastarsku česticu br. 2565/2 upisanu u zemljišnom knjižnom ulošku broj 18480 katastarske općine grad Zagreb na imenu i vlasnosti Bogoslovnog fakulteta Hrv. sveučilišta u Zagrebu.

Nova je k.č. sastavljena od 724.8 čhv (=2607 m²) otkinutih od kaptolske k.č. br. 2565 iz uloška br. 65 p.o. grad Zagreb, te od 13.6 čhv (=49 m²) otkinutih od kaptolske k.č. br. 2566 iz uloška br. 64 p.o. grad Zagreb, i konačno od 171.9 čhv (=618 m²) otkinutih od nadbiskupijske k.č. broj 2564/3 iz uloška Centr. dobro Zgb. I. komorske zaklade, gl. ul. 136 p.o. grad Zgb.

U *Položajnom nacrtu* za gradnju fakultetske zgrade koji je Gradsko poglavarstvo u Zagrebu dne 18. II. 1943. pod brojem 1109-III-8-1943. odobrilo u smislu *građevinske dozvole*, taj je teren od 2374 m² podijeljen na česticu 2565/2 a zgrada i dvorište od 1060 m² te česticu 2565/2 b vrt od 2214 m²

Dekan dr Gračanin je vrijednost toga dara u novčanom iskazu procijenio na 20 milijuna Kuna, kad je u podnesku Ministarstvu državne riznice (br. 979/43 od 21. VII. 1943.), moleći za nastavak novogradnje odobrenje iznosa od 10 milijuna Kuna, napisao: »*Zemljište za izgradnju Bogoslovskog fakulteta u vrijednosti od 20 milijuna Kuna poklonio je Državi besplatno* Prvostolni Kaptol zagrebački i Nadarbina nadbiskupije zagrebačke, dok je Država dosada dala samo iznos od 4 milijuna Kuna.«

Dekan je 16. VII. 1942. obavijestio Gradsko poglavarstvo da su radovi na gradnji započeli. U ljetu g. 1944. zgrada je u svome armirano betonskom dijelu dovedena do pred prvi sprat.

Po svršetku rata dobio je Fakultet na molbu povjerenika Fakulteta dra Oberškoga od Građevinskog odjela Gradskog NO u Zagrebu pod brojem 6305-II-1b-1945 dne 13. IX. 1945. odgovor: »U rješenju Vašeg podneska kojim molite dozvolu za nastavak građenja dvokatne školske zgrade na Kaptolu iza br. 28. i dodjelbu materijala, Gradski narodni odbor – odjel tehničkih radova *dozvoljava Vam nastavak gradnje i uporabu građevnog materijala kojeg posjedujete, kao i onog koji nije pod zabranom*«. Kad je dr Oberški 15. rujna 1945. slao na Ministarstvo prosvjete u Zagrebu (br. 129/1945) zatražene podatke o fakultetu u vezi s početkom rada, on je u sekciji b) Stanje Rkt. bogoslovskog fakulteta u zgradama donio jednu Napomenu u vezi sa zgradom fakulteta u gradnji: »*Budući da najmljene prostorije nadbiskupskog bogoslovskog sjemeništa već odavna zbog trošnosti i nehigijeničnosti nimalo ne odgovaraju zahtjevima nastave, to je Rkt. bogoslovski fakultet već unatrag nekih osam godina pokrenuo akciju za izgradnju vlastite zgrade, koja bi odgovarala i modernim zahtjevima kako metodičko-pedagoškim tako i higijenskim. Nakon petgodišnjih teoretskih pregovora s nadležnim faktorima o mjestu gradnje, o otkupu gradilišta i osiguranja novčanih kredita, otpočeli su napokon u mjesecu srpnju g. 1942. radovi oko gradnje. Poradi ratnih neprilika i poteškoća u dobavi građe gradnja je potpuno zastala pod kraj 1944. Od zamišljenog plana dvokatnice do sada su izvedene samo suterenske radnje i nisko prizemlje s betonskom armaturom. Preostaje izgradnja visokog prizemlja, I. kata i II. kata. Prema tome izvedena je tek od prilike 1/3 od cjelokupno zasnovane zgrade i to samo u betonskoj konstrukciji. Razumljivo je, da zbog teških poratnih prilika još ne će tako skoro biti moguće, da se ova gradnja nastavi i dovrši, ali bi ipak trebalo o tom voditi računa, da se u mogućim prilikama dovrši. To bi bilo od velike koristi za naučno i suvremeno unapređenje bogoslovskog studija i odgoj svećeničkog pomlatka. Slobodni smo dakle skrenuti pažnju nadležnih faktora, da se ne zaboravi na ovu započetu gradnju*«.

Na pitanje Rektora Sveučilišta dra Štampara od 31. XII. 1945. (br. 788/45), da li su na fakultetu potrebni popravci na zgradama, dovršenje zgrada itd., izvjestio je

dekan dr Oberski Rektorat pod br. 662/45 od 5. I. 1946. da se fakultet nalazi u unajmljenim prostorijama, ali da su »predavaonice i seminarske prostorije u vrlo zapuštenom stanju«, pa sažeto opisuje stanje gradnje fakultetske zgrade i tvrdi: »Moramo naglasiti da je preko polovine gradnje gotovo. Koliko bi ta gradnja u današnjim prilikama stajala, ne možemo za sada reći, troškovi su za gradnju sada sigurno veliki, *ali se bezuvjetno mora misliti na dovršenje ove zgrade.* Gradski je narodni odbor u Zagrebu u mjesecu rujnu dao dozvolu za nastavak gradnje.«

Dekan dr Oberški je 20. II. 1946. u vezi s terenom na kojeg se gradi fakultet bio na raspravi kod Gradskog N.O.-a u Zagrebu o utvrđivanju agrarnih objekata u vezi s agrarnom reformom kao predstavnik Fakulteta: »Na postavljeno pitanje predstavnik Fakulteta izjavljuje da osim nekretnina, upisanih u grun. ul. br. 18.480 k.o. Grad Zagreb, Fakultet ne posjeduje nikakve druge nekretnine ni u Zagrebu ni izvan toga grada. – Budući da je to zemljište izgrađeno odnosno predviđeno za gradnju ne potpada pod propise o agrarnoj reformi« (Iz službenog zapisa): Gradska komisija za agrarnu reformu i kolonizaciju u Zagrebu dostavila je dne 29. IV. 1946. Fakultetu pod br. 622/46. Odluku u kojoj se pod II. kaže: »Budući da ovaj posjed nema agrarnih površina, to se cijeli posjed ostavlja vlasniku«, a pod I. je ovaj posjed opisan ovako: »zagrada sa dvorištem i vrtom (gradilištem) na Kaptolu, a veličina je označena kao 910.3 čhv; to znači podrazumijeva se cjelokupna parcela, odnosno k.č. br. 2565/2. Obrazloženje u tom aktu glasi: »Provedenim postupkom, a na osnovu podataka iz zemljišnih knjiga i katastra, te utvrđenog stanja na terenu prigodom provođenja rasprave o utvrđivanju agrarnih objekata, ustanovljeno je, da je ovaj posjed Bogoslovnog fakulteta Hrvatskog sveučilišta u Zagrebu imao na dan 28. kolovoza 1945. god. ukupnu površinu od 910.3 čhv., te da je vlasnik crkvena ustanova.

Prema tome, posjed spada pod propis slova c) §-a 3 Zakona od 24. studenog 1945. god. o provođenju agrarne reforme i kolonizacije na području Federalne Hrvatske.

Budući da ovaj posjed nema agrarne površine, te se u smislu odredbe citiranog Zakona nema od istog što ekspropriirati, to je cijeli posjed valjalo ostaviti vlasniku, kako je to ovom odlukom i učinjeno.«

Međutim je god. 1947. rujanskih dna G.N.O. u Zagrebu u okviru predradnji za uređenje dječjeg igrališta na Ribnjaku izvodio te radove i na parceli fakultetskoj (k.č.br. 2565/2 ul. br. 18480 k.o. grad Zagreb), pa je dekan dr Pavić dne 5. rujna 1947. dopisom br. 748/47 protestirao kod G.M.O. moleći da G.N.O. »spomenutu parcelu, koja je vlasništvo Rkt. bogoslovnog fakulteta sveučilišta u Zagrebu izluči iz plana o gradnji dječjeg vrta, budući da je ova parcela već namjenjena svojoj svrsi i na istoj je započeta gradnja nove fakultetske zgrade«. Dekan na kraju kaže da će u protivnom predati čitav predmet Arbitražnom vijeću pri Predsjedništvu vlade. Kopije dopisa poslao je Dekan Pavić Ministarstvu prosvjete i Rektoratu Sveučilišta.

Godine 1954. NO grada Zagreba poduzeo je sklapanje zamjenbenog ugovora s Prvostolnim Kaptolom i Bogoslovnim fakultetom po kojemu NO grada Zagreba daje – putem zamjene – u vlasništvo Prvostolnom Kaptolu i Bogoslovnom fakultetu Hrvatskog sveučilišta (dakako razmjerno) veće površine na Kamenjaku, a Kaptol i Fakultet daju NO-u grada Zagreba – kao protuvrijednost niz parcela na Ribnjaku, a što je potrebno Gradu za uređenje parka. U tom ugovoru uključen je dio naše k.č. br. 2565/2 površine 2214 m², tj. onaj označen kao br. 2565/2 b

vrt, a nije obuhvaćen dio »zgrada i dvorište« površine 1060 m² (tj. br. 2565/2 a). Ugovori su s dopisom N.O. grada Zagreba br. 5604–VII–5–1954 poslani Prvostolnom Kaptolu, odnosno njegovu zastupniku kanoniku dru Radičeviću da ih dostavi i Fakultetu, što je i učinio osobno. Fakultetsko je vijeće na svojoj IX. redovnoj sjednici od 24. lipnja 1954. ovlastilo dekana dra Keilbacha da potpiše taj ugovor.

Godine 1966. Fakultetsko je vijeće na svojoj IV. redovnoj sjednici dne 20. I. 1966. zaključilo »neka se zamoli Veliki kancelar, da se pokrene pitanje vraćanja zgrade, koja je bila fakultetska i koja nam je zbog nedostatka prostora veoma potrebna«, jer npr. seminari i instituti nemaju svojih prostorija. Veliki kancelar kardinal Šeper odgovorio je pod br. 1/K/66 od 29. I. 1966. da u toj stvari nema nade. Vijeće je ipak na sjednici 10. III. 1966. odlučilo, neka se zamoli odvjetnik Josip Zaninović da istraži problem te da dade o tom Vijeću svoje mišljenje. G. Zaninović – u svom pismenom mišljenju koje je primljeno na znanje na I. red. sjednici Vijeća 9. X. 1967. – izvijestio je da je »u gruntovnicu uvedeno da je zemljište upisano u z.k. ul. br. 16480 k.o. grad Zagreb nacionalizirano temeljem Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta od 28. prosinca 1958«. On upozorava da prema čl. 11 Zakona o nacionalizaciji sama zgrada Bog. fakulteta na tom zemljištu nije mogla biti nacionalizirana jer se prema tome članu odredbe imenovanog zakona ne primjenjuju na zgrade i prostorije koje službe vjerskim zajednicama za njihovu vjersku djelatnost. Ni u gruntovnici ni u spisima što ih je dobio na uvid nije mogao pronaći što se dogodilo s tom zgradom, to jest dijelom zgrade koji je bio sagrađen. G. Zaninović misli da bi u »svakom slučaju trebalo povesti postupak da se predmetna nedovršena zgrada vrati u vlasništvo i posjed Bogoslovske fakulteta« te daje neke sugestije u tom smislu. Dekan dr Kuničić saopćio je poslije toga g. Zaninoviću da je Fakultetsko vijeće pažljivo promotriло njegovo mišljenje, da mu izriče duboku zahvalnost, i da ga moli neka preuzme »u ruke ovo pitanje zgrade i njene denacionalizacije. Uputstva koja su Vam potrebna potražite bilo od Tajništva Fakulteta, bilo na Duhovnom stolu. Razumije se, punomoć će Fakultet rado dati«. Nije mi poznato što je dalje bilo u toj stvari.

Nije moguće a da bar letimično nešto ne kažemo o projektu da se sagradi moderna i prostrana zgrada za Fakultet sredstvima koja će nam priskrbiti Caritas Internationalis, koji je neko vrijeme izgledao tako ozbiljan i brzo ostvarljiv da smo možda bili pretjerano radosni. Prvi koji se, unatoč svemu, u toj tako stiješnjoj i tužnoj situaciji kakva se očituje iz ovoga elaborata, ipak usudio službeno postaviti prijedlog da se pokrene gradnja novog Fakulteta, bio je dekan dr Jordan Kuničić zajedno s predsjednikom Instituta za crkvenu glazbu maestrom Anđelkom Milanovićem. Oni su 10. srpnja 1967. poslali zajednički apel Predsjedništvu Biskupskih konferencija (pod br. 208/1967) prvenstveno o gorućem pitanju prostorija na Fakultetu koji su završili riječima; »Kao zaključak molimo visoki Naslov da nam riješi pitanje: 1. odgovarajućih prostorija, 2. omogućenje da Fakultet bude doista pristupačan studentima i profesorima svih biskupija i 3. da se zajednički potraži rješenje pitanja koje je svima zajedničko, a to je *gradnja novog fakulteta*, što je želja i *nekih gg. Biskupa* (pocrt. ŠB). Ako bi se ovo provelo, bilo bi moguće iskoristiti neke nastavničke sile uposlene u raznim bogoslovske školama, od čega bi imao koristi sam Fakultet i studenti. Nadajmo se da ćete ove želje i prijedloge *ozbiljno i hitno uzeti u razmatranje i poduzeti konkretne mjere*« (potcr. ŠB). Točno godinu dana kasnije, početkom srpnja 1968., dekan dr Kuničić je u jednom intervjuu u Glasu Koncila (»Kad se radi o studentima, ne radi se bez studenata«, GK

br. 14. od 7. VII. 1968) rekao, doduše, da mu se potreba novih prostorija i želja za novom zgradom javlja u pameti kao golemo BRDO a vizija novog fakulteta kao malo ZRNO, ali je u isti mah izjavio: »Dobili smo već i konkretna obećanja. Trebat će nam mnoge predradnje i dozvole«. To je bio odgovor na pitanje: »Govori se i o gradnji novog Bogoslovskog fakulteta u Zagrebu...«

Prije toga je, naime, u mjesecu svibnju, od 2–6, zasjedao u Zagrebu Izvršni odbor Međunarodnog karitasa, pa su tom prilikom ljudi iz Karitasa najprije otkrili da u Zagrebu postoji Teološki fakultet, i to u tako mizernim prilikama, a onda se odmah otkrila i volja među njima da za dvije godine pruže radikalnu pomoć za fundamentalnu potrebu te ustanove. Nosilac te ideje bio je generalni tajnik Karitasa mons. Karl Bayer. Dekan dr Kuničić prvi je gornjim riječima odao zablistaj te nade širokoj katoličkoj javnosti.

Kardinal Šeper je iste god. 1968. uputio formalnu molbu Internacionalnom karitasu da osigura troškove za gradnju fakultetske zgrade, označujući u velikim potezima okvirne želje koje su profesori izrazili. Naznačeno je bilo tada da bi Karitas mogao uložiti novac u tu akciju tek za dvije godine, jer je za kraće rokove već kod njih sve isplanirano. Do toga vremena je Fakultet trebao izvesti sve što treba predhoditi samom početku gradnje.

U pripremnim radovima najviše je radio dr Ivandija. Zagrebačka je nadbiskupija bila spremna pokloniti gradilište. Nakon različitih konzultacija odlučilo se zatražiti lokaciju za fakultetsku zgradu na Šalati, u istom kompleksu nadbiskupskog zemljišta na kojem je zgrada Interdijecezanskog dječaćkog sjemeništa, ali sasvim odjeljeno od te sadašnje zgrade, na drugom kraju. Nadležne vlasti dale su 14. siječnja 1970. lokaciju za gradnju fakulteta na tom terenu (br. 05/11–12190/1–1968).

U veljači 1970. je dekan Šagi–Bunić predao u Rimu mons. Bayeru pismenu memoriju o fakultetu općenito (datiranu u Rimu 26. II. 1970) i opširno razgovarao o okolnostima gradnje. U promemoriji je opisana važnost Fakulteta u našoj konkretnoj situaciji, sastav studenata i profesora na Fakultetu, o skučenosti i slaboj higijeničnosti prostorija (predavaonica), o nepriličnom prostoru za biblioteku, o kritičnoj ekonomskoj situaciji na Fakultetu, kako su profesori honorirani, o pokušajima kako da neke probleme riješimo unutar domovine (uvođenje školarine, zamisao o »Društvu prijatelja«) itd. Spomenuo je da je sjemenišna zgrada ista danas kakva je bila u vrijeme kad je imala po 70–80 pitomaca koji su više-manje sami pohađali Fakultet, bez izvanjskih studenata. Zatim o hitnosti gradnje fakultetske zgrade i o tome kako u tu svrhu ne možemo gotovo ništa načiniti samim svojim vlastitim snagama. Po dobivenoj lokaciji trebalo bi pristupiti izrađivanju planova i postizavanju građevne dozvole. Ni to Fakultet neće moći pokriti samim svojim sredstvima. Fakultetu bi bilo važno znati do koje bi sume Karitas mogao ići, da bismo onda lakše prema tome podesili planove u detaljima. Na V. redovnoj sjednici Vijeća 4. travnja 1970. prčitao je dekan svoj podnesak mons. Bayeru i izvijestio Vijeće o traženju mons. Bayera da se do konca rujna 1970. mora poslati generalni nacrt zgrade i aproksimativni troškovnik i pobrinuti se za izradu provizornog troškovnika do početka rujna. U Odbor su izabrani dr Kuničić, dr Ivandija i dr Bajsić. Generalni nacrt i aproksimativni troškovnik poslani su – prema dogovoru – Generalnom sekretaru Internacionalnog karitasa u Rimu 23. IX. 1970. pod br. 398/70, sa zamolbom da se pitanje stavi na dnevni red predstojeće plenarne sjednice i da se dodijeli pomoć Fakultetu. Prijašnji generalni plan smanjen je za polovicu: aproksimativni troškovi dosižu svotu od 4,263.500 njemačkih ma-

raka. Početkom listopada bio je dekan Šagi-Bunić u Rimu i detaljno razgovarao s mons. Bayerom. O rezultatima razgovora izvijestio je na Fakultetskoj konferenciji dne 5. prosinca 1970.

Mons. Bayer je saopćio da je molba Fakulteta za sredstva za gradnju fakultetske zgrade definitivno prihvaćena i da će se sredstva za gradnju dati u dvije rate, to jest u dvije godine. Ali, jer je došlo do nekih izmjena i restrukturacija u Caritas internationalis, njemački je episkopat ustanovio novu karitativnu organizaciju Katholisches Hilfswerk, i ta će organizacija, a ne Caritas, financirati gradnju fakulteta. Mons. Bayer nije više tajnik Caritasa, nego je na čelu toj novog organizaciji. Mons. Bayer dolazi sa svojim stručnjacima naskoro u Zagreb da sredi sve što je potrebno za dobivanje novaca i za otpočinjanje gradnje.

Mons. Bayer preliminarno želi da bude osigurano pravno stanje u vezi sa zgradom, i u odnosu prema zagrebačkoj nadbiskupiji i u odnosu prema civilnom sveučilištu kojega je Fakultet bio donedavna dio. Mora biti osigurano da će nova zgrada biti zaista vlasništvo Fakulteta kao crkvene ustanove, i da bude jasno i sigurno da je Fakultet ustanova otvorena svim biskupijama hrvatskog jezika i svim redovima hrvatskog jezika, a ne da bi se shvaćao samo kao fakultet zagrebačke nadbiskupije. Hilfswerk kani pomoći gradnju Fakulteta kao zajedničke i centralne ustanove, a u to ime suziti ili uskratiti pomoć za gradnju pokrajinskih bogoslovskih škola koje bi ubrzo lako ostale bez studenata: spominjao je takve primjere. Zato to mora biti svima vidljivo: da svi imaju pravo i mogućnost studirati u Zagrebu i djelovati u Zagrebu na Fakultetu.

Dekan mu je saopćio da se mislilo – zbog civilnih okolnosti – da se zgrada intabulira kao vlasništvo zagrebačke nadbiskupije pred civilnim forumom, jer nadbiskupija daje i teren, ali da *pro foro ecclesiastico* Fakultet ostaje autonoman i otvoren za sve. Da je u tom smislu stvoren zaključak na VII. red. sjednici Fakultetskog vijeća od 27. svibnja 1970. On se s time složio, pod uvjetom da se jednom unutarnjom konvencijom stvari srede tako da bude jasno i sigurno da je zgrada vlasništvo Fakulteta kao autonomne crkvene ustanove koja je pod sv. Kongregacijom *pro institutione catholica*, a otvorena svim biskupijama i redovima hrvatskog jezika. Ta konvencija treba biti sačinjena između Fakulteta i predstavnika zagrebačke nadbiskupije. U pitanju da li se ne bi moglo sutra dogoditi da Sveučilište, s obzirom na pravno ne sasvim definitivno raščišćene veze između ovog Fakulteta i zagrebačkog Sveučilišta, kad jednom bude zgrada izgrađena, napr. da smjesti unutra drugi fakultet, a Bogoslovski fakultet premjesti drugamo, dekan je rekao da ta bojazan ne postoji, sasvim sigurno ne postoji ako zgrada bude *pro foro civili* intabulirana kao vlasništvo zagrebačke nadbiskupije, jer u tom slučaju neće nikako moći oduzeti zgradu legitimnim putem. Mons. Bayer je konačno obećao da će se te stvari bolje raščistiti i fiksirati kad dođe u Zagreb, prvenstveno će trebati pismeno fiksirati odnos nadbiskupije i fakulteta s obzirom na zgradu.

Dekan je izvijestio konferenciju, da su po izvaji ing. Vrkljana, koji je vodio pripremanje nacрта i troškovnika, moguće kakve sitnije preinake. Stoga moli profesore i studente da pregledaju nacрте i dadu kakve obrazložene sugestije u tom smislu. Dekan je 7. II. 1971. pisao mons. Bayeru da se njegov dolazak u Zagreb željno očekuje kako bi se mogle izvesti posljednje pripreme pa da u ljetu otpočne gradnja. Na dobiveni mig da bi se lakše što prije pristupilo k financiranju gradnje fakultetske zgrade ako bi se Biskupska konferencija sa svoje strane zauzela za taj pothvat i dala mu prioritet, dekan Šagi-Bunić uputio je dne 17. IV. 1971. Biskup-

skoj konferenciji pod brojem 156/71 predstavku u kojoj se u ime Fakulteta moli, »da bi Biskupska konferencija izvoljela u korist Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu izdati preporučno pismo na adresu rimske karitativne ustanove, iza koje stoje njemački biskupi a kojoj je na čelu mons. Karl Bayer, »Katholisches Hilfswerk«, kojim se pismom daje *prioritet izgradnji zgrade Fakulteta*, pred drugim eventualnim gradnjama u Jugoslaviji«. Dekan je opširno obrazložio tu molbu i rekao: »Ako ovaj čas propustimo i ne dođemo do preduvjeta za fakultetski razvitak kakav predstavlja samostalna zgrada, teško da će se ubrzo naći prigoda da se taj gubitak nadoknadi. Fakultet nije lako iz ničega stvoriti, i bila bi velika pogreška ako bi se zapustio postojeći Fakultet i njegova tradicija na račun kakvih sekundarnih ciljeva.« U predstavci je taknuto pitanje odnosa zagrebačke nadbiskupije prema Fakultetu u vezi sa zgradom i odnosa drugih biskupija i redova, i rečeno je da »nadbiskupija zagrebačka nema nad njime kao Fakultetom nikakav prioritet«, osim što je zagrebački nadbiskup ipso facto Veliki kancelar. »Prema tome je očito da gradnja zgrade za Fakultet nije neka partikularna stvar nadbiskupije zagrebačke, nego da je to stvar čitavog naroda«.

Ostaje začuđujuće kako dekan Šagi-Bunić u ovakvoj zgodi mukom mimoilazi obavijest Predsjedništva BK Predsjedništvu vlade NR Hrvatske iz g. 1952. da će Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu nastaviti od 1. X. 1952. svoj rad »kao interdijecezanska vjerska ustanova svih hrvatskih biskupija kao i ostalih biskupija izvan Slovenije na teritoriju FNRJ« (br. 7/BK od 23. IV. 1952). To se ne da drukčije rastumačiti osim da mu dokumentacija iz g. 1952. nije tada bila dovoljno prisutna u svijesti.

Mons. Bayer došao je u Zagreb zajedno sa svojim stručnjakom arhitektom iz Koelna, drom Schlombsom, i oni su u subotu razgovarali s predstavnicima Fakulteta, a posebno su pomno »proučili situaciju sadašnje zgrade nadbiskupskog bogoslovnog sjemeništa na Kaptolu 29. Oni su predložili da se na Šalati *radije sagradi moderno bogoslovsko sjemenište*, a čitava *zgrada Kaptol 29* da se onda *preda Bogoslovskom fakultetu i u tu svrhu preuredi*. To je i prihvaćeno. Novčanim sredstvima kojima bi se sagradila nova fakultetska zgrada na Šalati može se sagraditi moderno sjemenište i ujedno preurediti za potrebe fakulteta sadašnja zgrada na Kaptolu. Fakultet tako ostaje u središtu grada, a bogoslovsko sjemenište bit će izgrađeno za sadašnji kapacitet studenata, ali tako da svaki student ima svoju sobu i pripadne prostorije. Zgrada na Kaptolu ne može se preurediti za takvo moderno sjemenište (morala bi se radije rušiti), a može se dobro preurediti da služi kao fakultet. Sadašnji pak uvjeti pod kojima žive studenti u sjemenistu neodrživi su, i što se tiče stanovnja i što se tiče mogućnosti razvitka intelektualnog rada« (Iz izvještaja dekana u prilogu Zapisnika VII. red. sjednice Vijeća dne 29. V. 1971).

Tako je nastao iznenadan preokret: nacrti za fakultet postali su bespredmetni, odbor fakultetski također, inicijativa je prešla u nadbiskupsko sjemenište i da dade načiniti nacrt i da pokreće sve kako bi došlo do gradnje – sada – sjemeništa da onda istom bude na dnevnom redu uređivanje zgrade za fakultet.

Fakultetsko je vijeće na svojoj VII. red. sjednici dne 29. VI. 1971. raspravljalo o novonastaloj situaciji i primilo je na znanje te se složilo s planom da se na dobivenoj lokaciji na Šalati sagradi nova zgrada Nadb. bogoslovnog sjemeništa s time da nadbiskupija u zamjenu odstupi Fakultetu sadašnju sjemenišnu zgradu na Kaptolu 29 da se adaptira u fakultetske svrhe. »Vijeće moli preuzv. g. nadbiskupa da

sve poduzme kako bi izgradnja sjemeništa bila što prije i što brže izvedena, pa da Fakultet tako što prije dođe do prijeko potrebnih prostora i da se rješenje toga problema ne bi zbog novonastale situacije i kakvih nepredvidivih okolnosti odugovlačilo« (iz dopisa dekana nadbiskupu dru Kuhariću od 9. VI. 1972). »Vijeće je također zaključilo da se nadbiskupu piše da današnja zgrada sjemeništa mora biti dana isključivo za Fakultet, a ne za druge svrhe«, što je dekan i napisao u pismu od 9. VI. 1971.

Fakultet poslije toga kao takav više nema tako dobre informacije o tome kako se i što se poduzimalo, i nije mogao direktno utjecati na požurivanje, jer je inicijativa prešla u sjemenište. Na primjer, na upit dra Cvetana na IV. red. sjednici Vijeća dne 20. I. 1972., o gradnji Bogoslovskog sjemeništa dekan je odgovorio da je to pitanje još otvoreno, da mons. Bayer sada rekonstruira njemački Caritas sa središtem u Beču, a nešto konkretnije nije mogao saopćiti Vijeću. Iz fakultetskih se papira ne može izvidjeti kako su stvari dalje tekle i na čemu su.

3. *O prostorijama s kojima Fakultet faktički raspolaže.* Za konkretan život i rad Fakulteta ovo je zapravo najvažnije, to nisu planovi i nakane i pothvati, to je tu, u tom se živi, to ima svoje neminovne posljedice. Samo što se taj strahovit problem dade veoma ukratko reći. Prostorije nisu dostatne ni za sam Fakultet. One su premalene: Fakultet već godinama odbija upisivati laike i ženske, sve se čini da se takve odvrti od upisivanja na Fakultet, kako bi ostalo mjesta za klerike. Kolika je to šteta za našu Crkvu i njezinu budućnost, to valjda nije nikome teško pogoditi.

Prostorija nema dosta za fakultetsku nastavu i vježbe. Nema prostorija za seminare. Ili konzultacije.

No, otkad na Fakultetu postoje i instituti, stvar je naprosto neizdrživa. I besperspektivna. I upravo nedopustiva. Ispod svake visokoškolske razine. Ipak pogledat ćemo malo kako dugo to traje i kakve razmjere poprima.

Prva je napetost »prostorijska« u odnosu prema institutima nastala g. 1964, kad Veliki kancelar nadbiskup Šeper piše iz Rima dekanatu (br. 21/K od 16. X. 1964.) da je obećao prostorije na Fakultetu za »pripravni« gimnazijski tečaj čč. sestara, a sad je saznao da je Fakultet to uskratio, jer da nije od njega primio ništa pismeno. On moli neka se to riješi u smislu njegovih obećanja danog čč. sestrama. Na to dekan dr Kuničić pod br. 398/64 od 22. X. 1964. razjašnjava Velikom kancelaru situaciju: Institut za crkvenu glazbu pismeno je zatražio (1. X. 1964) da su im potrebne tri sobe, Katehetski institut ima na raspolaganju jednu sobu, te su četiri odijeljene vratima od ostalih dviju koje su jedine ostale za sve fakultetske studente za poslijepodnevna predavanja i sl. U ovoj situaciji kad se u svim prostorijama održavaju predavanja ujutro i popodne nema vremenskog razdoblja dovoljnog za čišćenje prostorija. Dekan je razgovarao sa sjemenišnom upravom da bi dala još koju prostoriju, ali je sjemenišna uprava to odbila. Veliki kancelar saopćava dekanu 8. 1. 1965. da je neugodno iznenađen načinom kako su onemogućena predavanja tome pripravnom (gimnazijalnom) tečaju, pa želi da se prostorija ipak dade dok ne dođu iz Njemačke orgulje za ICG jer će tek onda on trebati sobu, pa će se onda vidjeti. Dekan odgovara 11. I. 1965 (br. 17/65) da razlozi zašto nije moguće onu sobu izdvojiti iz uporabe ICG-a ostaju na snazi, da je »potrebno urediti detaljni pravni status Katehetskog tečaja preko propisa sastavljenog Statuta, pa će stvari teći pravilnije i nesmetanije« itd.

God. 1966, 11. listopada, piše dekan Kuničić kardinalu Šeperu (pod br. 369/1966) da je ove godine otvoren IV. tečaj ICG-a, i da je time došlo u pitanje prostorija za cijelo normalno funkcioniranje nastave radi nedostatka prostorija. Osim toga fakultetske dvorane što gledaju na sjevernu stranu sa malim prozorima veoma su nepodesne za nastavu kod ovako velikog broja studenata, a s higijenske strane posve neprikladne. »Napose ističemo da upotrebljavanje istih prostorija za tri ustanove, Fakultet, Institut za crkvenu glazbu i katehetski tečaj, stvara znatne teškoće. Prije svega u nastavi kojom su bogoslovi prikraćeni za poslijepodnevni seminarski rad koji bi bio neophodno potreban za tretiranje novih specijalnih teoloških i filozofskih pitanja, zatim za zračenje, čišćenje, zagrijavanje i slično. Stoga apeliramo na taj preč. naslov da pitanje novog prostora za Fakultet i Institute uzme na srce kao stvar najhitnije naravi«.

Godine 1967, na VII. redovnoj sjednici dne 22. VI. bira se delegacija u sastavu: dekan dr Kuničić, dr Skreblin (predstojnik Katehetskog instituta), dr Bajsić, M⁰ Milanović (predst. ICG-a), da idu u pregovore sa sjemenišnim ekonomom vlč. Pukljakom za proširenje prostorija. nekoliko dana poslije toga odlučuju se dekan Kuničić i predstojnik Instituta za crkvenu glazbu M⁰ Milanović da napišu dramatičan apel Predsjedništvu Biskupskih konferencija pod br. 208/1967. od 10. srpnja 1967. »U želji da udovolje zahtjevima povjerene im službe« oni iznose neke želje, »da se zajednički uradi što traže zajednički interesi.

1. Konstatira se da Fakultet broji semestralno oko 400 studenata, a od prostorija posjeduje u svemu 6 školskih predavaona, koje su iste kao kada je bilo malo više od 100 bogoslova, a poslije podne iste prostorije upotrebljavaju instituti. Institut za crkvenu glazbu ove je godine imao oko 60 slušača i 4 puna tečaja uz neminovno potrebnu individualnu obuku. Katehetski institut sa oko 80 polaznica zaprema jednu prostoriju. Konačno i katedralni zbor vježba u jednoj prostoriji.

2. Ovakvo je stanje neodrživo. Mi nijesmo u stanju garantirati daljnji rad i njegovu pravilno odvijanje. Potrebno je da Fakultet ima dovoljno prostorija da se rad može odvijati kako traže nove prilike broja studenata i novih predmeta.

3. Činjenica je da Fakultet uzdržavaju Ordinariji i Provincijali raznih Redova. Treba naći rješenje da druge Biskupije mogu slati svoje studente u Zagreb na studij, bez toga se ne može isticati uzvišenu ideju da je Fakultet za sve Biskupije u Jugoslaviji osim Slovenaca!

Koliko nam je poznato i sada ima najmljenih prostorija koje bi se dale iskoristiti u gornje svrhe, ali, razumije se, uz auktoritativnu intervenciju«.

Posljednji pasus te predstavke – tako iskrene i točne – već smo citirali, pa ga ovdje nećemo ponavljati. Tekst te predstavke, čini se, jednako je aktualan danas kao što je bio g. 1967.

Ove se godine ima uvesti treća godina Katehetskog instituta? U kojoj prostoriji? Na posljednjoj (VIII.) redovnoj sjednici Vijeća ak. g. 1977/78, dne 24. lipnja o.g. iznesena je misao, ne bi li Glazbeni institut mogao možda sad već pronaći druge prostorije, jer je poznato da se Institut u početku samo za nuždu bio vezao uz Fakultet. Spomenuto je bilo da bi se Glazbeni institut možda mogao preseliti u prostorije Dječackog sjemeništa na Šalati. Na I. sjednici izvanrednog vijeća dne 5. XII. 1970. pitao je dr Weissgerber »što je s prostorijama Dječackog sjemeništa u kojima je sada smještena Vojna bolnica, i u što će se te prostorije iskoristiti kad

bolnica izađe iz tih prostorija«. Dr Ivandija je tada odgovorio da je to nadbiskupijska zgrada pa da ona time raspolaže (Iz sjedničkog zapisnika).

Ovo je pitanje prostorija već preuzelo dramatične razmjere, pa bi možda trebalo stvarno šire zainteresirati sve crkvene ljude i zajednice u Zagrebu koje raspolažu prikladnim prostorijama. U ove skućene prostorije kojima Fakultet raspolaže zaista se ne može ništa novo utrpavati, zaista bi bilo potrebno da se te prostorije počnu rasterećivati.

Kolekta za Fakultet ima – kako slijedi iz pisma Nadbiskupa Kuharića – pred očima i prostorije. Ali dosadašnji slabi uspjeh ne obećava da će se što moći pokušati rješavati u proširivanju učevnog prostora s osloncem na ta sredstva. Relativno bi se uspješno moglo privremeno doskočiti sadašnjim potrebama Fakulteta i Instituta uređivanjem tavanskih prostorija u zgradi Nadb. bogosl. sjemeništa Kaptol 29. Trebalo bi samo prilično sredstava i usklađivanja svih interesa u jedan bitni, ili bolje – da se poslužim riječima dra Kuničića – »da se zajednički uradi što traže zajednički interesi«.

Zaključak

Zaključak bi zapravo smio biti izražen poznatom starom rečenicom: *Dixi et salvavi animam meam!* Želja mi je bila, zapravo, samo da sva kompleksnost materijalno-financijske problematike Fakulteta postane nekako na sažet način prisutna, kako bi se ono što je dobro i perspektivno u dosadašnjim iskustvima moglo oranski dalje razvijati, te kako bi bilo ubuduće manje padanja u palijativna i besperspektivna rješenja.

Red. prof. dr Tomislav J. Šagi-Bunić,
OFM^{Cap}
o. g. dekan Fakulteta